శకుంతలాపరిణయము.

శృంగారశాకుంతలమను శకుంతలాపరిణయమును రచించినయాతఁడు పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి. కాశ్యపసగోత్రుఁడు. గాదనకుమారుఁడు. పెదవీరభద్రుని తమ్ముఁడు. ఈతనితల్లి నాగమాంబ. ఈకృతిపతి నివాసము బిట్రగుంటదగ్గఱ సోమరాజుపల్లె యని యుండుటచే నీతనిదియు నాయూరో తత్ప్రాంతగ్రామమో కావచ్చును. ఈమహాకవి కొన్నికారణములచే నియోగియనియుఁ గొన్నికారణములచే వైదికుఁడనియును గూడఁ దెలియఁబడుచున్నది. కాని యిదమిత్థమనుటకుఁ దగిన యుద్బోధకము లేవియుఁ గానరావు. గద్యములో గాదనామాత్యపుత్రయని వ్రాయుటతప్ప మఱియెందును నమాత్యుఁడని సూచించు భాగము లేదు. పద్యములయందుఁ దండ్రిని గాదనార్యుఁడనియుఁ దన్ను వీరనార్యుఁడనియు వాడినాఁడు. ఈయార్యపదము సామాన్యముగా వైదికులకే యుపయోగింపఁ బడుచున్నది. నియోగులకును లేకుండలేదు. పింగలి సూరనాదులు నార్యపదముం బ్రయోగించుకొని యుండిరిగాని వారు తమతండ్రికో తాతకో యమాత్యపదమును వాడియున్నారు. ప్రధానుఁడైన వైదికునకమాత్యప్రయోగ మెటువంటిదో యమాత్యున కార్యపదప్రయోగము నట్టిదియే యని మాయభిప్రాయము. ఇదియునుంగాక పిల్లలమఱ్ఱి యను నింటిపేరుగలవారు మే మెఱిఁగినంతమట్టుకు వైదికులే కనఁబడుచున్నారు. అందు నీకవియునికిపట్టగు నాటనున్నవా రెల్ల వైదికులే. వీరిలో పిల్లలమఱ్ఱి పూర్ణయ్య సిద్ధాంతిగారు మొదలైనవారు. ఈకవి యీగ్రంథమునకుఁ దరువాత వ్రాసిన జైమినిభారతమునందుఁ గూడ నీవిషయమును విశదపఱుపలేదు. ఇంతియ కాక యీగ్రంథకృతిపతి నియోగి; చిల్లరి వెన్నయామాత్యుఁడు. అతఁడితనింగుఱించి ప్రస్తావించుపట్టున "వత్సవాసకులోద్భవసచివులందు, సుకృతిఁగాఁ జేయు నాకొకసుకృతిఁ జేసి" అని యడిగినాఁడు. ఇతఁడును వత్సవాసకులోద్భూతుఁడే యైనయెడల "పాకనాటింటివాఁడవు బాంధవుఁడవు" నని మామిడి సింగనమంత్రి శ్రీనాథునిగుఱించి బంధుత్వము కలపికొనినట్లీతఁడు నేదియో బంధుత్వము కలిపియే యుండును. అట్లు కలపికొనక తానొకఁడే యాఱువేలనియోగి యైనట్లాపద్యము చెప్పుచున్నది.

ఈకారణములచేత నిజస్థితి తెలియువఱకు వైదికుఁడనియె యనికొందము. గద్యలోని యమాత్యపదము ప్రమాదపతిత మనుకొందము. కేతన మొదలగు నార్యులను నియోగియనియుం వైదికియనియుం జెప్పక వదలినట్లే యీకవింగూడ నట్లువదలక నియోగియని వ్రాయుటకు బలమైనకారణము చూపనందునఁ గవులచరిత్రను బ్రమాణముగాఁ దీసికొనవలదు.

నాటకములను గావ్యములనుగా మార్చుటలో మొదటివాఁడు మంచన. ఇతఁడు విద్ధసాలభంజికను కేయూరబాహుచరిత్రముగా మార్చినాఁడు. తరువాత నీపినవీరభద్రకవి శాకుంతలనాటకము నీకావ్యముగామార్చెను. తరువాతివారల్లుఁడుమామలగు జంటకవులు ప్రబోధచంద్రోదయమును గావించిరి. ఇక్కవి కృష్ణదేవరాయలకుఁ దాతయగు నీశ్వరరాజమంత్రి కేలికయగు సాళువ నరసింహరాజునకు జైమినీ భారతమును గృతి యిచ్చుటంజేసి కృష్ణదేవరాయలకు రమారమి 50 సంవత్సరములకు వెనుకటివాఁడగుటఁ జేసి 14 వశతాబ్దము చివరనున్నవాఁడు. సాళ్వాభ్యుదయమను సంస్కృతగ్రంథమొకటి డిండిమభట్టను కవి జైమినిభారతమును గృతినందిన నరసింహరాజుపేరనే చెప్పి యుండుటంజేసియు శ్రీనాథుఁడీ డిండిమభట్టును జయించి వానిబిరుదమైన కంచుఢక్క పగులఁగొట్టించినట్లు

"పగులఁగొట్టించితుద్భటవివాదప్రౌఢిగౌడడిండిమభట్టుకంచుఢక్క."

అనియుండుటచే శ్రీనాథకవియు నిక్కవియు సమానవయస్కులనిగాని సమకాలికులనిగాని చెప్పవచ్చును. శ్రీనాథుఁడు పెద్దవాఁడును పినవీరభద్రుఁడు చిన్నవాఁడునై యేకకాలమందే యుండవచ్చునని మాయభిప్రాయము. ఇతఁడు దేవీభక్తుఁడైనట్లు "పాసఁగన్నెఁగృతి చెప్పఁగా" ననునీగ్రంథములోని పద్యమే చెప్పుచున్నది. మన వారితనిం గుఱించి "వాణినారాణి" యనిచెప్పుగాథకిది కొంచెము తోడ్పడుచున్నది గాని జైమినిభారతము మాత్రమితఁడు బాల్యములో వ్రాసినగ్రంథముకాదు. ఈతఁడు తానుజెప్పినట్టి గ్రంథములోఁజూపిన గ్రంథములపట్టికలోనీ జైమినిభారతము పేరులేదు. ఇతఁడు గొప్పపండితుఁడై యుండవచ్చును. కవివంశములోనివాఁడని "తాతయుఁ దండ్రియు నగ్రభ్రాతయు" నను జైమినిభారతములోని పద్యమే చెప్పుచున్నది. శ్రీనాథుని కవిత్వమునందాదరముకలవాఁడు. అతఁడు నైషధమును దెనిఁగించి శృంగారనైషధమను పేరుఁబెట్టుటచే నీతఁడీకావ్యమునకు శృంగారశాకుంతలమని పేరుపెట్టినాఁడు. పిల్లలమఱ్ఱిపినవీరభద్రుఁడు శకుంతలాపరిణయముం జెప్పెనని లక్షణగ్రంథకర్తలు కొందఱుదాహరించుటంజేసి మేము నా పేరే యుంచితిమి కాని గ్రంథాంతగద్యమునందు శృంగారశాకుంతలమనియే యున్నది.

"శా. ఆవాలుం గనుదోయి యానగు మొగంబా గుబ్బపాలిండ్ల పెం" నను నిందలి పద్యము నప్పకవి మొదలగువారు కళాపూర్ణోదయములోనిదని యుదహరించిరి. ఇదియందులే దిందుఁగలదు. మఱియునిట్లే—

"మునికన్యకయఁట నేనఁట వనమున గాంధర్వమున వివాహంబఁట" యనునిందలి పద్యమును భారతములోనిదని వ్రాయుటయుఁ బ్రమాదమే.

హరవిలాసములోని "ఎంచినుతింపశక్యమె యహీశ్వరునంతటివానికైన" నను పద్యమిందున్నది. అది లేఖకప్రమాదమో శ్రీనాథునియందీకవికున్న యాదరమో తెలియదు.

"వాలికలై విరిదమ్ములపోలికలై" యనునిందలి పద్యమును నరసభూపాలీయకర్త యనుసరించినాఁడు. అపహరించినాఁడనియే యనవచ్చును.

"భారతప్రోక్తకథమూలకారణముగ । గాళిదాసుని నాటకక్రమము కొంత । తావకోక్తికి నభినవశ్రీ వహింప" నొనర్పుమని కృతిపతికోరినట్లై యొనర్చెను. కాని కాళిదాసకథానుసరణమే యెక్కుడుగా నున్నది. శాకుంతలములోని చాలశ్లోకములు చక్కఁగఁ దెనిఁగించెను.

"తత్రాపిచ చతుర్థోంక స్తత్రశ్లోకచతుష్టయ" మ్మను నాల్గుశ్లోకములను నితను సరసముగాఁ దెలిఁగించినాఁడు. ప్రస్తుత కాలపు శాకుంతలాంధ్రీకర్తలపద్యములకంటె నిందలిపద్యములు సరసములు గానున్నవని వ్రాయుట వీరభద్రుని కొక గౌరవాస్పదము గాదు. వీరికి న్యూనతయుఁ గాదు.

ఈతని కవిత్వము సర్వవిధముల శ్లాఘ్యమైనదని వ్రాయుట తప్ప మంచిచెడ్డలను జర్చించుటకుఁ దగినవారము కాము. చంద్రుఁడు సర్వజనాహ్లాదకుఁ డని వేఱ వ్రాయవలయునా! అచ్చటచ్చటఁ లక్షణవిరుద్ధములగు ప్రయోగము లున్నవి కాని యవి దోషములుగా నిక్కువియం బారోపింపఁజాలము. ఇట్టివి జైమినిభారతమునందునుఁ గలుగుటంజేసి యిందు మేము సవరింపలేదు. ఈకవిశైలియే యిట్టిది.

మానరస్వత్యలంకృతులలో నీకృతి యుత్తమమయినది. గాథమాత్రమంత యుత్తమమయినది కాదు గాని కవిత్వము మాత్రము దీనితో సరిపోల్పఁదగునది యీవత్సరమున మేము ప్రచురించిన కదిరీపతి నాయకుని శుకసప్తతి యొకటి.

ఈగ్రంథమును శ్రీమత్తాసింకోటసంస్థానములోని మెటుపాకనివాసు లగు మహారాజశ్రీ అమిరపు లక్ష్మీనృసింహము పంతులుగారు మాకు దయాపూర్వకముగా నొసఁగినందులకు వారి కెంతయుఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకాభివందనము లొనర్చుచున్నారము. మఱియు నీలక్ష్మీనృసింహము పంతులు గారితోఁ బరిచయము కలిగించిన బ్ర॥శ్రీ ప్రయాగ వేంకటరమణయ్య గారికిని పల్లావఝ్ఝులనాగోజీరావుగారికిని మే మెంతయుఁ గృతజ్ఞులము.

తప్పొప్పులపట్టికలోఁ జేరని మాప్రమాదములకు వేత్తలు మన్నింతురుగాక.

ఇట్లు

శ్రీ కా॥రా॥వేం॥ కృష్ణరావు.

సరస్వతీ పత్రికాధిపతి.

శుద్ధాశుద్ధపత్రిక.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
3	26	భారతీజానిగాఁ	భారతీజాని గా
4	11	బదివృత్తమైన	బితివృత్తమైన
4	24	దర్వచన	దద్వచన
7	15	జామునజ్ఞ్యుఁడు	జామదగ్న్యుఁడు
8	2	వర్ణితనిరల్మ	వర్ణితనిర్మల
13	10	సుతబంధు	నుతబంధు
20	22	బ్రతావ	బ్రతాప
20	7	తోడఁజేర్చి	తోడవేర్చి
20	16	అనుపమ	యనుపమ
21	15	గంరీరవా	గంభీరవా
22	1	శారభ.	శరభ
22	17	నముపు	ననుపు
23	24	బాణభీహతి	బాణనిహతి
25	20	నాశీనుఁడు	వాసీనుఁడు
29	15	సురక్య	సురకన్య
30	11	బిక్షులతిక	ఓత్షులతిక
31	27	బద్ధాత్మురాల	బద్ధాత్ములార
33	11	యేరిక	యేలిక
35	5	చొప్ప	చొప్పు
36	12	చిద్గగగన	చిద్గగన
39	9	భాషిణ	భాషిణి
41	15	బింబ≡శ్రీక	బింబశ్రీక
42	29	జూచినయుం	జూచియుం
43	4	నుస్స్వరను	నుస్స్వరనుచు
43	12	నాలసలో	నలసవిలో
50	24	భవతాచ్చిరాయ	భవతశ్చిరాయ
53	7	శకుంకలా	శకుంతలా
57	10	పిరియుంజవద	పిరియంవద

57	29	బనివారుఁజేయుఁపీ	బయివారుఁజేయుఁపీ
58	23	కాస్యప	కాశ్యప
59	28	దక్షః	రక్షః
60	14	దోయురుణం	దోయిభరం
60	18	కై	పై
60	19	ముగఁజే	ముంజే
62	15	జింహుఁడు	జిహ్వుఁడు
63	1	జింహుండు	జిహ్వుండు
63	2	మానాసిమర్త్యాసి	మానాశిమర్త్యాశి
63	9	నిసిత	నిశిత
65	8	వ్యవస్త	వ్యవస్థ
65	20	క్షురస్త్ర	క్షురప్ర
66	28	మదంధ	మదాంధ
68	1	మోతో	మోముతో
70	9	రస్మి	రశ్మి
70	13	గాఁగఁగాతరత	గాఁగికాతరత
72	15	బీషణ	భీషణ
72	16	స్వనంబలక్	స్వనంబులక్
73	11	యావక	యానక
73	29	గతుల	తుల్య
75	15	నాలాపించు	నాలాపించె
76	28	సేవించి	సేవించు
79	13	ఫలిచెక్	ఫలించెక్
80	4	...యపిప్రియుంవవలం	అనసూయపిప్రియవదం
80	8	నరవింట	నరకింట
82	6	పరసువేది	పరుసవేది
85	15	జేకచ్ఛం	జేకచ్ఛత్రం
86	20	గ్రాసకశంక	గ్రాసకళంక
86	21	వచ్చె	నొచ్చె

89	17	గావునసర్గ	గానవిసర్గ
92	6	మిత్రికుల	మిత్రముల
95	22	భూకాంత నేలు	భూకాంతయేలు
96	1	జేయఁడే	జేయఁడై
97	8	పయింప	పయిం
103	26	వాజ్యము	వ్యాజము

శ్రీమదుమారమణాయనమః.

శకుంతలాపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము.

వత్సాంకుఁడు భక్తవత్సలుఁడు లక్ష్మీప్రాణనాథుండు రా
జీవాక్షుండు సమస్తభూతభువనక్షేమంకరానేకరూ
పావిర్భావుఁడు వాసుదేవుఁ డనుకంపావాసుఁడై దానవి
ద్యావిఖ్యాతుని మంత్రివెన్నని నితాంతశ్రీయుతుం జేయుతన్.

సీ. పూని చరాచరంబు భరించు నొకమూర్తి యుడుపుఁ దృష్టాభేద మొక్కమూర్తి
యారగించు మనోజ్ఞ మగుహుతంబొకమూర్తి యొసఁగుఁ జైతన్యంబు నొక్కమూర్తి
యాదిత్యులకుఁ బ్రోవయైపొల్చు నొకమూర్తి యుడుగణంబుల నేలు నొక్కమూర్తి
విశ్వంబు-చీఁకటి విరియించు నొకమూర్తి హోత యై దీపించు నొక్కమూర్తి
యరయ నెవ్వనియందు నయ్యష్టమూర్తి, యిష్టఫలదాత కరుణాసమేతుఁ డగుచు
వెలయఁ జిల్లర నాగయవెన్నమంత్రిఁ, జిరతరైశ్వర్యసంపన్నుఁ జేయుఁగాత.

శా. చేయు న్విశ్వము నెవ్వఁ డంచితకళాశిల్పం బనల్పంబుగా
వ్రాయుం బ్రాణులఫాలపట్టికల నెవ్వం డర్థ్యవర్ణంబు లా
మ్నాయవ్రాతము లూర్పు లెవ్వనికి నయ్యబ్జాతగర్భుండు దీ
ర్ఘాయుష్మంతునిఁ జేయు నాగవిభువెన్నామాత్యచూడామణిన్.

మ. జననీస్తన్యముఁ గ్రోలుచుం జరణకంజాతంబునం గింకిణీ
స్వన మింపారఁగఁ దల్లిమేన మృదులస్పర్శంబుగాఁ దొండ ము
ల్లన యాడించుచుఁ జొక్కు విఘ్నపతి యుల్లాసంబుతో మంత్రివె
న్ననికి న్మన్నన నొప్పమీఱ నొసఁగు న్భద్రంబు లెల్లప్పుడున్.

సీ. పగడంపుఁ జిగురుజొంపము సొంపు విహరింపు కడునొప్పఁ గుఱుచకెంజడలవాఁడు
విదియచందురుతోడ వీడుజోడాడెడు రమణీయదంష్ట్రాంకురములవాఁడు
సీధుపానక్రీడఁ జెంగల్వపూచాయ దొఁగలించెడు కన్నుదోయివాఁడు
క్రొత్తనీలాలరంగునకు నించుక మించి మెఱుఁగారు నల్లనిమేనివాఁడు

పృథివి కవతంసమణి యైనబిట్రగుంటఁ, దానకంబుగ నవతారమైనవాఁడు
భైరవస్వామి సకలసంపదల నొసఁగి, మనుచుఁ జిల్లరవెన్నయామాత్యవరుని.

ఉ. మెచ్చగువిచ్చుదమ్మిపువుమేడలలోన నిధానదేవత
ల్వచ్చి కటాక్షసంజ్ఞకుఁ గెలంకులఁ గొల్వఁగ నోలగంబు సొం
పచ్చగనుండు చంద్రముఖి యాదిమలక్ష్మి వసించుఁగావుత
న్మచ్చిగ వెన్నయప్రభుని మందిరరాజమునందు నిచ్చలున్.

మ. పొనఁగన్నేఁగృతిఁ జెప్పఁగాఁ బరిమళంబు ల్చాలకొక్కొక్కచోఁ
గొనరొక్కించుక గర్గైనేనియును సంకోచంబు గాకుండ నా
రసి యచ్చోటికి నిచ్చుఁగాత పరిపూర్ణం బంద వాగ్దేవి యిం
పెసఁగారం దనవిభ్రమశ్రవణకల్హారోదయామోదముల్.

శా. అర్థిన్నాత్మక మానసాబ్జమున నధ్యాసీనుఁ గావించి సం
ప్రార్థింతు న్యతిసార్వభౌముఁ బరమబ్రహ్మానుసంధాత నా
నార్థాలంకృతబంధురశ్రుతిరహస్యజ్ఞాత శ్రీభారతీ
తీర్థశ్రీచరణంబు నుల్లసితముక్తిప్రేయసీవల్లభున్.

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబుఁ గావించి.

సీ. వల్మీకసంభవవ్యాసమునీంద్రులవాణి కంజలిబంధపాణి యొసఁగి
భట్టబాణమయూరభట్టారకుల నుంజాభాషావిశేషంబుఁ బ్రస్తుతించి
భవభూతిశివభద్రబంధురభారతీహేలావిలాసంబు నిచ్చగించి
మాఘభారవులనిరాఘాటచాటుసరస్వతీపుణ్యగౌరవముఁ దలఁచి
లల్లటుని గాళిదాసు సౌమిల్లకునిని, భామహుని దండి వామను భాను హర్ష
హర్షసంపూర్ణహృదయుఁడనై కవిత్వ, సమధికస్ఫూర్తికై భక్తి సంస్తుతించి.

క. ఇట్టల మగుమతి భారత, ఘట్టమునకు నడవయచ్చుఁ గట్టిన కవితా
పట్టాభిషిక్తు నన్నయ, భట్టోపాధ్యాయుఁ దలఁచి పరమప్రీతిన్.

గీ. ఉభయకవిమిత్రు నత్యంతశుభచరిత్రు, భానుసమతేజుఁ గొమ్మయప్రభుతనూజు
సుకృతవిభ్రాజిఁ దిక్కనసోమయాజిఁ, బ్రణుతబహుదేశకవిరాజిఁ బ్రస్తుతించి.

వ. ఒక్కప్రబంధంబు రచియింపఁ బూని యున్నంత.

సీ. సకలభూపాలకాస్థానసౌధంబుల వర్ణింతు రేమంత్రి వాగ్విభూతి
సంతానసురధేను చింతామణులపెంపు దట్టించు నేమంత్రి దానమహిమ
యాశాంతదంతిదంతాఘాటనులమీఁద విహరించు నేమంత్రివిమలకీర్తి

సుకవిగాయకబహుస్తుతిఘోషణంబున నలరు నేమంత్రిగేహాంగణంబు
వాఁడు కౌండిన్యగోత్రాభివర్ధనుండు, మదవదరిసైన్యపతిమానమర్దనుండు
నాగయామాత్యతనయుండు నయవిశేష, విజితసురమంత్రి చిల్లరవెన్నమంత్రి.

వ. ఆమంత్రిమందారం బొక్కనాఁడు పురాణేతిహాసప్రసంగంబుల వినోదించుచుఁ దన మనంబున.

శా. నల్లిల్లుం గుడియు న్ధనంబును నిధానంబుం దటాకంబు దం
జిల్లుం గొండొకకాల మేగ నవివిచ్ఛేదంబునుంబొందు నే
పొల్లుంబోనిది కీర్తికిం గృతియపో భూమండలిం దానికిం
దెల్లంబిప్పుడు రామభారతకథాధీనప్రబంధావళుల్.

సీ. వల్మీకసంభవువాక్యసంపన్నత దశరథాధీశనందనునికీర్తి
సాత్యవతేయువాచావిలాసంబునఁ గౌంతేయపంచకాగ్రణిప్రశస్తి
చిత్రపవచనరాజనిబంధనంబున దారమహాపురాధ్యక్షుమహిమ
కాళిదాసవచోవిశాలతాప్రౌఢత విక్రమాదిత్యభూవిభునిచరిత
మఱియుఁ దత్తత్కవీంద్రసమగ్రవాగ్మి, భూతిఁ దెలుపుచునున్నది పూర్వరాజ
శీల దానాదిచర్యావిశేషములను, గీర్తిసదనంబు కృతియ తర్కింపధరణి.

క. ఆచంద్రతారకంబుగ, భూచక్రమునందుఁ గీర్తిఁ బోషింపఁగఁదా
రోచిష్ణు వగుప్రబంధము, వైచిత్రి యొనర్చు సుకవివరుఁడు గలిగినన్.

సీ. నన్నపార్యుఁడు ప్రబంధప్రథవాసనా సంపత్తి సొంపు పుట్టింప నేర్చుఁ
దిక్కనయజ్వవాక్పక్కామోదంబు చెలువు కర్ణముల వాసింప నేర్చు
నాచిరాజుని సోము వాచామహత్త్వంబు సౌరభంబులు వెదచల్ల నేర్చు
శ్రీనాథభట్టు భాషానిగుంఫంబుల పరిమళంబుల గూడఁబఱచ నేర్చు
మహితగుణశాలి పిల్లలమఱ్ఱివీర, నార్యుఁ డాయింటఁ బైతామహంబగుచును
వెలయుచున్నది నేఁడు కవిత్వలక్ష్మి, యఖిలసత్కవినికరంబు నాదరింప.

క. ఆసుకవిచేత శివభజ, నాసక్తునిచేతఁ గశ్యపాన్వయు చేతన్
భాసురనవకవితాల, క్ష్మీసదనునిచేత వలయుఁ గృతిఁ జెప్పింపన్.

మ. అని సాధ్వీమణి నాగమాంబకును విద్యాభారతీజాని గాఁ
దనకుం బుత్రుని వీరభద్రపదపద్మధ్యానశుద్ధాంతరం
గుని నన్నుం బిలిపించి లోనఁ దనకోర్కుల్ పొందడింపంగ మ
న్ననఁ దైవాఱఁగ గారవించి పలికెన్ గంభీరవాక్ప్రౌఢిమన్.

సీ. రచియించినాఁడవు రమణీయవాగ్రీతి నవరసవర్ణనం బభినవముగఁ (?)
బలికినాఁడవు తేటపడఁ జేసి శారదీయము సత్కవిశ్రేణి యాదరింపఁ
జెప్పినాఁడవు శేముషీవిశేషంబున మాఘమాహాత్మ్యంబు మంజుఫణితిఁ
గావించినాఁడవు ఘనబుద్ధి మానసోల్లాసపారము సముల్లసిత శయ్య
భారతీతీర్థయతిసార్వభౌముగురుకృప, పాతిశయలబ్ధకవితావిభూతి గరిగి
గౌరవముఁ గాంచినాఁడవు కవులచేత, విపులచాటూక్తిసర్ణదరీ పీఠభద్ర.

గీ. కలము చాలంగఁ జేసె నీవలన నాకు, వేడ్కనడిగెదఁ గవులెల్ల వేడ్కపడఁగ
మట్టుమాపి తుల్యోద్భవనచివులందు, సుకృతిగాఁ జేయు నాకొకసుకృతిఁ జేసి.

శా. ప్రఖ్యాతంబగు మిశ్రబంధమున నుత్పాద్యం బనంగాఁ ద్రిధా
వ్యాఖ్యాతం బగువస్తువందు మఱి యధ్యాహారముం జేయఁగాఁ
బ్రఖ్యాతిం బడిస్ఫూర్తమైన కృతి చెప్ప న్వక్తకు న్శ్రోత్రకు
విఖ్యాతిం గాంచుఁ బుణ్యమహిమ న్విశ్వంభరామండలిన్.

క. శృంగారము ముఖ్యంబగు, నంగియు నంగములుఁ దలఁప నష్టరసములు
న్వాంగ మగునేఁ డంకము, బంగారముతోడి యొఱపబంధము వొందున్.

గీ. కథపరీక్షము మిగుల శృంగారపతియుఁ, బరిగణింపంగ శ్రీమహాభారతమునఁ
గణ్యమైన శకుంతలాఖ్యానభంగి, నదిప్రబంధంబుఁ జేయు ప్రఖ్యాతినొంద.

సీ. సరిపువ్వులకు మాలకట్టి పెక్కుతెఱఁగుల విరుల నెత్తులుగఁ గావించినట్లు
కస్తూరికస్తూరికాపస్తువతతిచే శ్రీఖండచర్చ వాసించినట్లు
మణికంబుగా నందనానికి నానావిధాన పరిమళంబులు గూడఁబఱచినట్లు
పరభులు పిదప ప్రసూనకందళములు గొనివచ్చి తేనియఁ గూర్చినట్లు
భారతప్రోక్తకథ మూలకారణముగఁ, గాళిదాసుని నాటకక్రమము కొంత
తావకోక్తి నభినవప్రశంసింపఁ, గూర్మిఁ గృతిసేయు నాకు శాకుంతలంబు.

వ. అని పలికినంబుగాఁ గప్పూరతాంబూలంబు జాంబూనదపాత్రంబున నర్పించి ప్రసా
దించినఁ బరిగ్రహించి ప్రకారంబున మిశ్రబంధంబుగా శాకుంతలం బనుప్రబంధంబు
బంధురీతిం జెప్పఁబూనితి నేతత్ప్రారంభంబునకు మంగళాచారంబుగాఁ గృతి
నాయకుని వంశావతారం బభివర్ణించెద.

క. వందేమహి ... , శ్రీపతిపౌరాజ్యసముధిగతపీఠస్థుం
... , మండలపకటావతంసమాణిక్యంబున్.

శా. తద్వంశాంబుధిఁ గల్గె మేడనసుధాధాముండు భూమండలి
న్విద్వత్సన్నుతశీలి యాచకసురోర్వీజంబు దిక్పాలయో
షిద్వక్షోరుహహారమౌక్తికమణిశ్రేణీలసత్కీర్తి జం
బూద్వీపావనిపాలమంత్రివిభవాంభోజాటవీచంద్రుఁడై.

ఉ. భూనుతవైభవస్ఫురణఁ బొల్పు వహించిన సోమరాజుప
ల్లీనగరామరావతికి లేఖపమంత్రియుఁ బోలె నీతివి
ద్యానిపుణత్వ మొప్పఁగఁ బ్రధానులలో నుతికెక్క భామినీ
మీనపతాకమూర్తి యగు మేడన రాజులు గారవింపఁగన్.

సీ. లవణాబ్ధివేలహేలాకాంచి యగునంధ్రధరణిమండలికి ముత్యాలజల్లి
సంగ్రామపార్థరాజన్యరాజ్యశ్రీకిఁ బెంపుమీఱిన జగజంపువెల్లి
దాతలు సముదంచితప్రసూనములుగాఁ గామితార్థము లిచ్చు కల్పవల్లి
యాఱుపదినాల్గు విద్యలకు నపూర్వఘంటాపథం బైన పట్టనమతల్లి
పంటనృపకౌస్తుభములకుఁ బాలవెల్లి, కదనజయలక్ష్మి తొలుచూలుగన్నతల్లి
విపులభుజగర్వదర్పితవిమతరాజ, రాజివ్యాఘ్రభల్లి ధరసోమరాజుపల్లి.

క. ఆనగరము పైతామహ, మైన నిజస్థానముగ సమంచితలక్ష్మిం
బూనొంది మంత్రి మేడన, జానుగ భజియించె సప్తసంతానములన్.

క. ఆమేడనమంత్రికి సా, ధ్వీమణి మాచాంబకున్ శ్రుతిత్రయముగతి
వహ్నిత్రయంబు పోలిక, నాముష్యాయణులు గలిగి రనుపమతేజుల్.

వ. అందు.

శా. దుగ్ధాంభోధిగభీరు రూపజితచేతోజాతు నుద్యత్ప్రభా
రుగ్ధాముం గరుణాభిరాము ధృతిమేరుక్ష్మాధరంబు న్సుధా
దిగ్ధస్వాంతు నితాంతదానసురపృథ్వీజాతము న్బాంధవ
స్నిగ్ధుం జిల్లరయెల్లయప్రభుమణిం జెప్పందగుం బెంపునన్.

శా. అయ్యెల్లయ్యకుఁ గూర్మితమ్ముఁ డగు వెన్నాఖ్యుండు ప్రఖ్యాతిగా
ప్రమోదించె నృపాలదేశభూవరసభామూర్ధంబులం దుల్లస
త్సాయంకాలనటన్మహానటజటాసంఘాటధాటీవళ
త్తోయస్ఫాలనఘక్కఘాకఘుమఘుమశస్తుత్తుంభనిర్ఘోషమున్.

వ. తదనుసంభవుండు.

సీ. గౌతమ మునివాక్యచేత నొవ్వరి మేను వికృతి నొందని నాఁడు వేల్పుఱేఁడుఁ
బెండ్లిలో గిరిజాస్యబింబంబుఁ జూచుచోఁ దాల్మివీఁడని నాఁడు తమ్మిచూలి
కలశపయోరాశి చిలుకు కవ్వపు కమ్మకుంది కబ్బని నాఁడు మందరంబుఁ
గాళికావిభుని డాకాలితాటింపుల కమలు చేరని నాఁడు కుముదహితుఁడు
భోగధీధైర్యకాంతులఁ బోల్పఁబోలుఁ, గాని నాఁటికి నేఁడీడు గాదనంగ
వెలసె వెన్నయయనుజుండు వినయధనుఁడు, త్యాగశిబిరాజు చిల్లరనాగరాజు.

క. ఆనాగసచివధీమణి, శ్రీనాయకుఁ డిందిరను వరించినకరణి
న్మానవతీతిలకముఁ బ్రొ, ద్దీనుతగతిఁ బోతమాంబ వివాహం బయ్యెన్.

ఉ. ఆపురుషావతంసమున కాసుచరిత్రకు నుద్భవించి రు
ద్దీపితకీర్తి వెన్నయయు ధీనిధి మేడనయు న్సమస్తవి
ద్యాపరమేష్ఠి యాదెనయు ధార్మికుఁ డెఱ్ఱనయు న్సుధానున
ల్లాప్రుఁడు వీరభద్రుఁడును లాలితనీతికళా ధురంధరుల్.

వ. ఇట్లు సమంచితదానవంచితకల్పతరుపంచకం బగు నాయమాత్యకుమారపంచకంబునందు

మ. కులపాథోనిధిపూర్ణచంద్రముఁడు దిక్కుంభీంద్రహేలాకట
స్థలనీరంధ్రమదప్రవాహాలహరీచక్రాంగసత్కీర్తికుం
డలిరాట్కుండలపూజనారతుఁడఖండశ్రీసమన్వితుఁడై
వెలసెం జిల్లర వెన్నమంత్రి సకలోర్వీచక్రవాళంబునన్.

క. వెన్నయకు కూరిమితమ్ముఁడు, సన్నుతచరితుండు సమస్తజనసమ్మతుఁ డ
త్యున్నతవాచావైభవ, పన్నగపతి మేడమంత్రి ప్రస్తుతి కెక్కెన్.

ఉ. మేడన పేర్మినొందెఁ బుడమి న్నయసంపద దేవమంత్రితో
వీడన యాచకావళికభీష్టపుటీగులకల్పశాఖికిం
జోడన ధీజనస్తుతవచోవిభవంబున శేషచక్రివాఁ
రోడన పాటిగా నతనితోఁ బెఱమంత్రులు జాడ బేడనన్.

శా. మన్నారెన్నిక కెందఱే సచివులత్యుచ్చోదరుల్యాలనం
బన్నాభ్యారలఁ గింపచామలగణింపంబోరు వాగ్వైఖరు
ల్మిన్నుల్ముట్టిసివెలుంగునత్కృవిజను ల్మేడయ్య వర్ణింతురా
వెన్నామాత్యు సమంగుఁ బమ్మని జగద్విఖ్యాతచారిత్రునిన్.

క. అతనికి ననుజన్ముండగు, నాతఁడు బుధవిబుధతరువు నలినదళాక్షీ
మాతనమసముం డాదెన, భూతలము యశఃపటీరమున వాసించెన్.

ఉ. ఆదినృపప్రధాను లెనయాదురుగాని సుధీగుణంబుల
నెమ్మదిని నేటివారి నుపమింప సమానులుగారు ధర్మన
మ్మొమ్మదికి సత్కళానివహమోహనవేదికి లోకవన్నెమ్మదు
త్పాదికి మిత్రభృత్యహితబంధువినోదికి మంత్రియాదికిన్.

సీ. కులసమాగతధర్మగుణరక్షణమున సీతాకాంతు రెండవతమ్మునికిని
నవికారనవమోహనాకారమునఁ బురందరసూతి రెండవతమ్మునికిని
సన్నుతాక్రాంతవిశ్రాణనంబునఁ బరేతస్వామి రెండవతమ్మునికిని
సుకృతసంధుక్షణాశోభితామలబుద్ధి దశకంఠు రెండవతమ్మునికిని
ధరణి వెన్నయ్య రెండవతమ్మునికిని, సాటియనవచ్చు నవిరలసద్గుణముల
నఖిలబంధుజనంబుల నాదరింప, సన్నుతివహించు వాఁడైన సచివవరుఁడు.

వ. తదనుసంభవుండు.

సీ. జలజసంభవుఁడు ప్రజ్ఞావిశేషంబున నిర్జరాచార్యుండు నీతిగరిమ
వాతాశనస్వామి వాచానిరూఢత ధర్మనందనుఁడు సత్యప్రశస్తి
జహ్నుకన్యాసూతి సచ్చరిత్రంబున శైలారి శంభుపూజనము కలిమి
జామదగ్న్యుఁడు ప్రతిజ్ఞాపాలనంబున సౌమిత్రి భ్రాతృవత్సలత పేర్మి
వంశవనవాటి చైత్రుఁ డన్వయపయోధి, చందిరుఁడు గోత్రజలజకాసారతిగ్మ
కరుఁడు కులనందనారామకల్పతరువు, మహితగుణశాలి యెఱ్ఱనామాత్యమౌళి.

గీ. యెఱ్ఱనామాత్యు ననుజన్ముఁ డహిపభూష, ణాంఘ్రిపంకేరుహభ్రమరాయమాన
మానసుఁడు మానధనుఁ డసమానగుణుఁడు, వీరభద్రుండు వితరణవిబుధతరువు.

ఉ. ఈజగ మెల్లనుం బొగడు నెప్పుడు నెన్నికచేసి నిత్యవి
భ్రాజితనీతిమార్గబలభద్రుని జాతకృపాసముద్రునిం
బూజితరుద్రుని న్వివిధపుష్పశరాసనకేళిభద్రుని
వ్రాజితదానసంపదమరుద్రుని జిల్లరవీరభద్రునిన్.

వ. ఇట్లు విశిష్టమాతాపితృజన్ములు నభినంద్యసౌజన్యులు నగువీరలయందు.

సీ. కూర్చుండువయసునఁ గూర్చుండ నేర్చెను ననుదినత్యాగసింహాసనమునఁ
గొంకక నడ నేర్చుకొనుచుండి నడ నేర్చెఁ దప్పక వేదోక్తధర్మసరణి
మాటలాడఁగ నేర్చు నాఁటనుండియు నేర్చెఁ బలుకంగ హితసత్యభాషణముల
చదువంగ వ్రాయంగ సరవడి నేర్చియు నేర్చెను గార్యంబు నిర్వహింప
వినయమున కాకరంబు వివేకమునకు, సీమ జన్మస్థలంబు దాక్షిణ్యమునకు
నాలవాలంబు విద్యల కరయ మూర్తి, మరుఁడు చిల్లరవెన్నయామాత్యవరుఁడు

చ. అతఁడు వివాహమయ్యె సముదంచితవైభవమొప్పఁగాఁ బతి
వ్రత యగు భైరమాంబయును వర్ణితనిర్మలవాగ్విలాస వా
క్పతియగు సూరమంత్రియును భాగ్యఫలంబునఁ గన్న యన్నకున్
క్షితి వసుధాయుతోడ సరిసేయఁగవచ్చు లసద్గుణాన్వితన్.

సీ. మాంగళ్యశృంగార మంగీకరించి వర్తించుచోఁ బార్వతీదేవిగుణము
నఖిలార్థులకును నిష్టార్థంబు లిచ్చి సంభావించుచో రమాదేవిగుణము
హితమిత్రోక్తుల చేత నెదిరికిఁ బ్రీతి నొందించుచో భారతీదేవిగుణముఁ
బరమపాతివ్రత్యపరతమై పతిభక్తి గావించుచో శచీదేవిగుణము
వరుస నేనోము నోఁచి యొప్పారెఁ గాక, సతుల కిట్టిగుణంబులు జగతిఁ గలవె
యనఁగఁ బొగడొందె సుతబంధుజనకదంబ, యాన్యజితపూర్ణశశిబింబ యన్నమాంబ.

శా. శ్రీవత్సాన్వయసింధుజాతయగులక్ష్మింబోలి నన్నాంబికం
దేవింగా వరియించి యాపరమసాధ్వీమాళిరత్నంబుతో
శ్రీవత్సాంకుఁడు వోలె వెన్నన ఘనశ్రీమంతుఁడై సత్కృతు
ల్గావించె న్నిజబంధుమిత్రతతికిం గార్హస్థ్య మొప్పారఁగన్.

సీ. రక్షించె బంధువర్గముఁ బ్రమోదం బంద నర్థుల కిచ్చె నిష్టార్థసమితిఁ
గట్టించె ఘనతటాకంబు లంబుధులుగా ధర్మకాననములు తఱుచు నిలిపె
స్థిరసమున్నతి సంప్రతిష్ఠించె నల్లిండ్లు వరనిధానంబులు త్వరఘటించె
నన్నసత్రము లెడరైనచో సాగించె నోలిఁ జేయించె దేవోత్సవములు
సప్తసంతానములుఁ జేసి జలధినేమిఁ, జేసె ధర్మంబు లెన్నేనిఁ జెలువుమిగులఁ
జేయుచున్నాఁడుసుకృతంబులాయితముగ, మనుజమాత్రుండె వెన్నయామాత్యమాళి.

ఉ. వెలయుం జిల్లర వెన్నయప్రభుఁడు దా వేదోక్తి సంసిద్ధ వే
శిలఁ బ్రాసాదపు పంచవర్ణమునఁ గాలగ్రీవుఁ బూజింపఁగా
నలవాటై మఱి యొండెఱుంగవు తదీయశ్రీనివాసంబునం
బలుకుం బంజరశారికాశుకములు న్పంచాక్షరీమంత్రమున్.

చ. విడువక సోమవారములు వెన్నన సేయఁగ వత్సలత్వ మే
ర్పడి తనుదాన వచ్చి నిజభక్తముఖంబుల నారగింపఁగాఁ
దడఁబడి పోక గంధములతావులు పూనిన పన్నసంబులం
గడుగఁబడెం గళస్థవిషకల్మషమూర్ధశశాంకమాళికిన్.

సీ. విలసితం బైనకావళ్లి వెన్నయారాధ్యమణిపత్తయగు శైవమంత్రశక్తి
సమధికస్ఫూర్తితో శాశ్వతైశ్వర్యబీజం బైన శంభుపూజాఫలంబు

ప్రమథాధిపతిఁ గూర్చి భక్తితోఁ గావించు సోమవారవ్రతసుకృతగరిమ
యన్నమాంబిక కంధరాంతరంబునఁ జాల శోభిల్లు మంగళసూత్రలక్ష్మి
సకలసౌభాగ్యములకును సాధనములుఁ, గారణంబులుఁ దగుబోధకములుఁగాఁగ
సచివసంఘంబులోనఁ బ్రశస్తిఁగాంచె, విశ్వనుతకీర్తి చిల్లర వెన్నమంత్రి.

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఏతాదృశగుణగణ వి, ఖ్యాతునకును నిత్యఘనదయాన్వితునకు నుత్
శ్రితపదానందునకును, బోతాంబాగర్భజలధిపూర్ణేందునకున్.

క. శరనిధిగాంభీర్యునకును, బరహితకార్యునకుఁ దుహినపర్వతకన్యా
వరపదపంకజపూజా, కరిశాలునకును నిరస్తకరికాలునకున్.

క. బాలామదనునకు రమా, లోలాసదనునకు బంధుహితజనరక్షా
శీలాయతమతికిని నిఖి, లేలాజనవినుతసురమహీధరధృతికిన్.

క. కౌండిన్యగోత్రునకును, దండాహితసచివమతిలతాదాత్రునకుం
బండితచింతామణికిఁ బ్రి, చండవచోవిభవవిష్ణుశయ్యాఫణికిన్.

క. అన్నాంబికానమందిత, ప్రాన్నలినాదిత్యునకు మహీదివిజానీ
కాన్యత్యునకును జిల్లర, వెన్నామాత్యునకు సత్కవిస్తుత్యునకున్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధియు నభీష్టఫలసిద్ధియుం గా నాశీర్వదించి నాయొనర్పం
బూనిన శాకుంతలకావ్యకథాలతాలవాలం బగు పురీలలామంబు.

సీ. పద్మరాగోపలప్రాకారరుచిజాలగండూషితవ్యోమమండలంబు
పాతాళజలఝరీపర్యాప్తకల్లోలసుకుమారపరిఖాపశోభితంబు
శక్రనీలశిలావిశాలగోపురరోచిరసమయజనితమిథ్యాతమంబు
కనకగోపానసీఖచితముక్తాఫలరాజీవలగ్నతారాగణంబు
రాజసదనాగ్రదేశవిరాజమాన, తోరణాలీనమణిగణద్యుతివితాన
విభవలక్ష్మీవిలంబిత విలసదింద్ర, చాపరుచిచాపలము హస్తినాపురంబు.

ఉ. ఆపురి నున్నతస్ఫటికహర్మ్యవిభాపటలంబు నింగి ను
ద్దీపితమై చెలంగ నది దివ్యతరంగిణి యెత్తివచ్చెఁదా
నీపయి త్రోవసంచు బయలీఁదుచుఁ గోయఁదలంతు రగ్రకం
స్థాపితహేమకుంభములు తామరలంచు వియచ్చరాంగనల్.

మ. దివిఁ బ్రాకారము ముట్టియుండఁగఁ దదుద్దేశంబునం గోటతోఁ
దవులుం జక్రియు నిక్కమంచుఁ బురవీఁదనాక్రిక పార్శ్వంబులం

గమనం దోఁపవనారయత్నమున రాఁగా నాటఁ గాఁబోలుఁ బ్రో
రవి తేరుత్తరదక్షిణాయనములం బ్రాపించి దీపించుటల్.

శా. ప్రాసాదోపరి నాట్యశాలికలపైఁ బద్మాననల్ రత్నా
భ్యాసక్రీడ లొనర్పఁ దద్ద్యుమణిరయవ్యాయామజంబైన ని
శ్వాసామోదముఁ బ్రోదిసేయు నికటస్వర్వాహినీకూలకు
ల్యానంవర్ధితకేసరప్రసవమధ్వాసారసౌరభ్యముల్.

ఉ. మెలఁతుక లప్పురి న్నిడుదమేడలఁ గ్రీడలు సల్పుచుండి మిం
చులు జళిపించు కన్గవలసోరనగండ్లను జూడ నీడగుం
దెలుపును నల్పుఁగూడ నెడ్రతెవ్వనిచూపులఁ గైరవంబులుం
గలువలు దోరణావళులు గట్టినయోజల రాజవీథులన్.

క. పురికోటరత్నదీప్తుల, నరుణములై చుక్కలుండ నంగారకునిం
బరికించి యందుఁ దెలియక, కరమువిచారింతు రెంతకార్తాంతికులున్.

క. పరిఘాజలంబులు మొదలను, సురనదినీరాడుపరికి చుట్టుననుండం
బరికోట లగ్నపట్టఁగ, నరిది వితర్కింపవానవాదులకైనన్.

చ. శ్రుతి గవుఁదొందినం గమలసూతికినైనను దీర్చిచెప్ప నే
రతులు పురాణశాస్త్రములు ప్రొద్దున నిండ్లను గీరశారికా
తతులు పరీక్షలే విని ముదంబును బొందుదు రిందుప్రట్టముం
గ్రతువులు వేయొనర్చినను గైకొన రప్పురి విప్రసత్తముల్.

ఉ. మందరగోత్రధీరు లభిమానధను ల్పరభేదివచ్చినం
గ్రిందుపడంగ నేరని యరిందము లంచితనిత్యభోగసం
క్రందను లార్తరక్షణపరాయణు లంబుజలోచనాశుక
స్యందను లక్షిలోకహరిచందను లాపురిరాజనందనుల్.

ఉ. తెచ్చుము వెట్టుమన్నఁ బదివేలకు నుద్దరు వోల్ల రర్థము
దెచ్చిన శేషు నాదలల దివ్యమణు ల్పరెనన్న విల్వలన్
హెచ్చును గుంచు నాడుకొన కిత్తురు లాభముఁ గోర కెన్నఁగా
నెచ్చటఁ గోటికిం బడగ యెత్తనివైశ్యులు గల్గ రప్పురిన్.

క. సంగరము లేక యుండిన, సింగంబులఁ బులుల సమదసింధురముల వే
టాఁకి నొడసి పడఁగైతుర, పొంగునఁ దమ కుబుసుపోక పురి వీరభటుల్.

శా. పక్షంబు ల్మును శాలిహోత్రుఁడు శపింపం బోయినం బోవనీ
శిక్షానైపుణి నప్కుతేజుల నధిక్షేపింపఁగాఁ జాలిన
ట్లక్షీణత్వర నింగినైన గతిసేయంజాలు నుచ్చైశ్శ్రవ
స్సాక్షాత్కారము లప్పురిం దురగముల్ ఘుంఘాకళాసంపదన్.

మ. గణనాతీతములై సురేంద్రుఁ డలుక ఖండింప వజ్రాయుధ
క్షరణరక్తం బన బిందువు ల్వొడమగా వర్తిల్లు జాతవ్యథా
క్వణనంబై పటుబృంహితంబులు చెలంగ న్సామ్య మొందింపఁ బ
ట్టనమార్గంబునఁ బక్షపెద్ద నడగొండ ల్వోలు శుండాలముల్.

సీ. హరినీలరుచుల నీలాలకంబులు గావు చిత్తజు మధుపశింజినులుగాని
క్రొన్నెలవంక లాగుల భ్రూలతలు గావు విషమాస్త్రు తియ్యని విండ్లుగాని
యలసంబు లైన వాలారుఁ జూపులు గావు రతిరాజు మోహనాస్త్రములుగాని
బంధురస్థితిఁ బొల్చు కంధరంబులు గావు కందర్పు విజయశంఖములు గాని
నలినదళలోచనలు గారు నడుమనేర్చు, కంతునవశస్త్రశాలలు గాని యనఁగ
నంగకంబుల సౌభాగ్య మతిశయిల్ల, వారసతు లొప్పుదురు పురవరమునందు.

చ. వెలకుఁ దగం బ్రసూనములు వేఁడుచు మార్వరికింప నెత్తులం
గలసి చిగుళ్లు వెట్టి యొడకట్టిన క్రొవ్విరిమల్లెపూవు లె
త్తులు దళనాధరద్యుతులఁ దోఁచినఁ బైకొసరీమిగా విటు
ల్వొలువగ వారి చిత్తములు విల్తురు తత్పురిఁ బుష్పలావికల్.

మ. సనుసుల్ చొచ్చి సరోజకోటరకుటీసంవర్తికా చారు కే
సరగుచ్ఛంబులు గ్రొచ్చి బాహ్యావనపుష్పశ్రేణి నిర్యన్మధూ
త్కారముం దెచ్చి తదీయ సౌరభము లుద్గారించుచు న్సంతత
స్మరసంజీవనమై చరించుఁ గలయ న్మందానిలుం డప్పురిన్.

గీ. శశవిషాణంబు గగనపుష్పంబు లైన, వణిజు లిండులలో విలువంగఁ గలవు
హంసగమనల మధ్యంబునందుఁ దక్క, లేమి యేవస్తువులయందు లేదు పురిని.

వ. ఇత్తెఱంగున సమస్తవస్తువిస్తృతి విసారించి పయఃపారావారంబు ననుకరించుచు
సర్వతోముఖదర్శనీయంబును సదాగతిసంచారసముచిత బహుహరిమనోహరంబును
సంతతానందభోగలీలాలాలితపురుషోత్తమోపేతంబును సమున్నతలక్ష్మీజనకంబును
నైన యమరావతియునుం బోలె శతముఖపవిత్రీయమానంబును నలకాపురంబు
నుం బోలెఁ బుణ్యజనాకీర్ణంబును మధురాపురంబు నుం బోలె నుగ్రసేనాభిరక్షి

తంబును నంతరిక్షపథంబునుం బోలె ననువర్తితమిత్రరాజనంబాధంబును బరమేశ్వ
రవామభాగంబునుం బోలె నుత్తమశ్లోకబంధురంబును రత్నాకరం బయ్యును న
ష్టిమప్రదేశసుగమంబై ముక్తామయం బయ్యును భూరిక్షయోపేతంబై స్ఫటికఘటితహర్మ్య
వ్యవైభవోదారం బయ్యును జిరప్రభాభాసురంబై మంగళాచారమహితం బయ్యు
ను సౌమ్యపరిచారికాధిష్ఠితంబై యారూఢపాతివ్రత్యంబు క్రీడాకందుకంబులయం
దును బరిచితస్నేహనాశంబు రత్నదీపంబులయందును నీరసత్వంబు సముద్రంబు
లయందును ద్రాసదోషంబు పద్మరాగాది మణులయందును యతినిబంధంబు ప
ద్యంబులయందును జారప్రియంబు విద్రుమాధరామధ్యంబులయందును బదభేదంబు
వాక్యంబులయందును గాని దనయందు గలుగదననొప్పు నప్పురంబు దాఁ బువాళించు
నన్నపున్నంబుచేత లేత వెన్నెలలు నెమ్మించు గొమ్మించులుం గలమేడలు ను
విరాజితంబు లగువాడలును రేయెండకు మాఱుమండు పచాలువన్నె బంగారుముద్ద
పసన నద్దుకొనవై చియద్దంబుల మీఁద పలె నుండ నున్న చేసి విన్ననువున మెఱుం
గువెట్టినం దొ్రక్కిన జెక్కుం జీనవారుచుం దళతళ వెలుంగు వేదులను విలసితంబుల
గు వీథులను బూర్వంబునం బార్వతి యొత్తింగిన తెఱం గద్రికన్యచేతం బాణపుత్త్రి
నేర్చినరీతి నారక్షి రాజరాజనందనందన చేత ద్వారవతీగోపికాపికవాణు లభ్యసించిన
బుద్ధి శుద్ధదేశినృత్త్యంబుల విశేషంబులు భిత్తిభాగంబులం జిత్తరువులం జిత్తరంజకం
బు లగుమఁ బ్రత్యక్షభంగి నంగీకరించు విలాసలీలలను విలసిల్లు నాట్యశాలలును నా
కపీఠిక నాకనంబెక్క విశ్వకర్మ నిర్మించిన తపురంబులఁ బోలు గోపురంబుల
మీఁదికి రాఁ బో సువరంబులుగాఁ గట్టినం గారుకొనుచు నేచిన మేచకద్యుతులు
ప్రక్షాళించు శశోపలసోపానంబు లవ సాదనంబు లగు ప్రాసాదంబులును నుద
నచ్చంవరీకచక్రహంసక్రౌంచజలపక్షికులకలకలంబులం గోలకోలమను కొలంకుల న
లంకరించు పంకరుహకుముదకువలయకల్హారషండంబులం దండతండంబు లగుతామ్ర
లం గదంబించు బావులును జిత్తంబు లుబ్బ గబ్బితనంబున విత్తంబు లొడ్డి నైత్తం
బు లాడి యోడిఁ ధనంబు లాడినంగాని పెట్ట మనుదిట్టమాటలం బుట్టిన విగడంబు
లై యుద్ధపతత్త్రంబు లగుపంతంబులఁ గుంతంబులం గొని వచ్చు జూదరిదట్టంబుల
కా చ్చగురచ్చకొట్టంబులను వినోదంబులకు నాకరంబును విశ్రామంబులకు సీమ
యు విక్రమంబునకు నెలవును విజయంబునకుఁ దానకంబును విద్యలకు నుపాధ్యా
యుయు వితరణంబులకు సదనంబును విభవంబులకుఁ బ్రభవస్థానంబును విలసనంబు
లకు నివాసంబును నైన యప్పురి కధీశ్వరుండు.

సీ. విశ్వసన్నుతశాశ్వతైశ్వర్యపర్యాయకుటిలకుండలిరాజ కుండలుండు
దిగిభశుండాకాండదీర్ఘబాహాదండమానితాఖిలమహీమండలుండు
జనసన్నుతానన్యసామ్రాజ్యవైభవశ్లాఘాకలితపాకశాసనుండు
కులశిలోచ్చయసానుకోణస్థలన్యస్తశస్త్రవిక్రమజయశాసనుండు
భాసమాన మనీషాంబుజాసనుండు, సకలదేశావనీపాలమకుటనూత్న
రత్నరాజద్యదంఘ్రినీరజయుగుండు, శంబరారాతినిభుఁడు దుష్యంతవిభుఁడు.

మ. రజనీనాథకులావతంసుఁ డసిధారాదారితారాతిరా
డ్గజకుంభప్రణమార్గనిర్గళితముక్తారక్తహారుండు స
ద్ద్విజసంతర్పణకేళిలోలుఁ డఖిలద్వీపావనీపాలది
గ్విజయాన్వితుఁడు పాపభీతుఁడు మహావీరుం డుదారుం డిలన్.

మ. ప్రజలెల్లం జయవెట్ట ధర్మమహిమం బాలించె వీరాళిభూ
భుజుల న్వేల్పులఁ జేసి యధ్వరములం బ్రోచెం బదాంభోజన
మ్రజనాధీశులఁ గాంచి నిల్పె నిజసామ్రాజ్యంబుల న్సర్వసా
ధుజనస్తుత్యుఁడు సత్యకీర్తి యగు నాదుష్యంతుఁ డత్యున్నతిన్.

సీ. నిచ్చెనఁ జేసె దోర్నిశితాసి యేరాజు దివికేగు సమదపృథ్వీభుజులకుఁ
గల్పవృక్షముఁ జేసెఁ గరకాండ మేరాజు భూచక్రమునఁ గల యాచకులకు
గేహాబ్జములఁ జేసెఁ గ్రొంగన్ను లేరాజు చెలఁగి సంక్రీడింప సింధుసుతకుఁ
బూటకాపుగఁ జేసె భుజశక్తి నేరాజు ఫణిరాజు మోచు భూభరమునకును
నతనివర్ణింపఁ దగదె శీతాంశువంశ, రాజహంసంబు దానధారాప్రవాహ
జలపరిక్షాళితాఖిల కలుషనికరు, సంచితాశ్రాంతకృపుని దుష్యంతనృపుని.

ఉ. అజనాథయూథమణి యందుదయంబును బొంది దిగ్జయ
వ్యాజమునం బ్రతాపనలినాప్తుఁడు కీర్తివిధుండు రాఁ దదు
ద్వేజితులౌటఁ గాదె పరివేషమిషంబున నాత్మగుప్తికై
యోజనమర్చికొంద్రు రవియుం గమలారియు నింగివప్రముల్.

సీ. ఆలానదండంబు హేలాహవాహూతరిపురాజధరణికరేణువునకు
మానదండము మహామనుజేశగర్వాబ్ధిగంభీరతాపరీక్షావిధికిని
నాళదండము సమున్నతజయశ్రీవధూసముచితక్రీడాబ్జసౌధమునకు
నాధారదండంబు హరిణాంకకులకుభృజ్జనశుభ్రకీర్తిధ్వజంబునకును

యష్టిదండంబు వృద్ధశేషాహిపతికి, మూలదండంబు సైన్యసముద్రతతికి
కాలదండంబు శాత్రవక్ష్మాపగతికి, బాహుదండంబుఁ జెప్పఁ దత్పార్థివునకు.

మ. ఇలను రెండుశత్రువులు శాస్త్రులు చెప్పరు రందులోపలన్
గడమె కాని యొక్కరయినం బొడఁగానరు వాని రెంటిలో
నొకరుఁ బట్టి నిర్ఘృణము శత్రువధూగళసీమలం జను
ల్పొగడఁగఁ జాపు నవ్విభుఁ డపూర్వముగా ఘనశాస్త్రపద్ధతిన్.

ఉ. పాయక శిష్టలోకపరిపాలనముం బహుదుష్టశిక్షయుం
జేయుచు రాజ్య మవ్విభుఁడు సేయఁగ దారు నిజప్రయోజనం
బేమియులేక యున్న ధరియింతు రుదంచిత లాంఛనార్థమై
తోయజనాభుఁడుం గవిసుతుండు సుదర్శనకాలదండముల్.

సీ. చెలిమి నేరఁడు విశ్వసించియుండినవాని నఖిలశిక్షింపఁగ నేరఁ డన్యవనిత
నిందింప నేరఁడు నీచశత్రుగణంబు బొంక నేరఁడు హాస్యమునకుఁ బలికి
పిసుప నేరఁడు పెద్దవిటునిఁ జేపట్టినఁ గడప నేరం డర్థిగణమువాంఛ
నడుగ వెట్టఁగ నేరఁ డపయశం బుత్తోవఁ జనఁగ నేరం డాప్తజనము విడిచి
మైమ పదిపేయ నేరఁ డాహవముఖమునఁ, గ్రించునందును నేరఁడు కీడ్వొనర్ప
ననుము నేరఁ డెన్నఁడు రవనిజనులు, విపులయశుఁడైన దుష్యంతవిభునివలన.

వ. ఆరాజపరమేశ్వరుం డొక్కనాఁడు శుకతుండరోచిరుద్దామవిద్రుమస్తంభసంభార సమున్నతంబును హాటకమణివిటంకాలంకార విభ్రితనిశ్రేణికాపదగమ్యమానచంద్రశాలోపకంఠంబును గంధేశాలకంఠమేచకరుచికీర్డాచతుర సితేతరపట్టపటలపాలంబముక్తాఫలవితానతారకితవిజయాత్మ్రమంబును నత్యంతసమున్నతిమదుపరినిశాతశాతమన్యవశిలాశలాకానీలనీలచ్ఛర్ది విలగ్న వినూతన కేసరస్తబకనికడవినకనకమదారవింద సౌగంధికసందర్శితకపటగగనపుష్పంబును నభిరామదూర్వాదళశ్యామలప్రభాపటలగర్వసర్వస్వపశ్యతోహార హారిదుపలభిత్తికాంత రజతదూర్గద్వారప్రదేశద్వారవిద్యోతమానవిపులతపనీయకవాటాలంకృతంబును నభ్రంకష శిఖరస్థాపితశాతకుంభకుంభకాంతి గండూషితనభోమండలంబును బ్రదయ్యంతరాస్తీర్ణవిచిత్రరత్నకుట్యాసనవిన్యాసంబుల శోభిల్లుసభాసౌధంబున నమూల్యరత్నకీలనజాజ్వల్యమానకల్యాణభద్రపీఠాంతరంబున నాసీనుండై యొక్కమంజువాణి చామరంబును నొక్కజోటి వీటికాపేటికయు నొక్కబాల యాలవట్టంబును

నొక్క కరటిగమన సురటియు నొక్క లేఁజిగురాకుబోఁడి తాళాంజియు నొక్క చందనగంధి గండవోఁడి బరిణయు నొక్క పుండరీకనయన యగరుధూపధూమకరండంబును నొక్క కన్య పన్నీరుతోడి కప్పురంపుగిండియు నొక్క భృంగాలక బంగారుకగెడయు ధరియించి దగ్గఱి కొలిచియుండఁ బాండ్యపల్లవషాణి యాటలాడ చోట కరహాటకళింగాంగవంగబంగాళచోళనేపాళకాది భూపాలక కుమారవర్గంబు దగిన నెలవులం బలసి సేవింప హితపురోహితామాత్యబంధుమిత్రభృత్యపాఠకపీఠమర్దవిదూషకాదులు భజింప సుధర్మాంతరంబున నోలగంబైన దేవేంద్రుండునుం బోలె సాంద్రవైభవంబునం గొలువు కూర్చుండిన యవసరంబున.

ఉ. జుంజురుపల్లవెండ్రుకల జొంపములుం గల మస్తకంబులుం
గెంజిగురాకుఁ గెంపుదళుకొప్పెడు వట్రువకన్నులుం జర
త్కుంజరచర్మపట్టములకున్ సరివచ్చు వెరళ్ల మేనులు
న్మంజులుగొల్వఁ గొందఱు సముద్ధతి వచ్చి పుళిందవల్లభుల్.

సీ. కానవేణువుల ముక్తములైన ముత్యాలు ముదిరిపండిన మంచి వెదురుఁబ్రాలు
దినములోఁ గ్రొత్తయొత్తిన కణుజవ్వాది ముక్కలు మురియని మొరళిపప్పుఁ
జంద్రికారుచిఁబోల్చు చమరవాలంబులుఁ బొందుగాఁ గాఁచిన పూతిమదువు
అలఁతి దంతంపుఁ గామల పీలిసురటులు శోధించిన పడిచిన జుంటితేనె
కమ్మపిల్లులు పెల్లులు కారుకోళ్లు, కన్నెఱవని కస్తురిగమిశశువులు
పులులకూనలు భల్లూకపోతకములు, నాదిగాఁ దెచ్చి పతి కుపాయనము లిచ్చి.

వ. ప్రణామంబు లొనర్చి కేలుదోయి ఫాలంబులం జేర్చుకొని వినయవినమితస్కంధులై క్రిందిచూపుల నెఱ్ఱతారల పారం గనుంగొనుచున్న వారల నవలోకించి చిత్తంబు మృగయాయత్తం బగుటయు నృపోత్తముం డిట్లనియె.

క. దలముగ గ్రొవ్విన మృగములు, గలిగి సమీపమున నేఱుఁ గాలువయేఁడేఁ
గలిగి తఱుచైన తరువులు, గలిగిన పేరడవి యెచటఁ గలదు గణింపన్.

క. నావుడు వారలు విభుతోఁ, దేవర వేఁటాడవలచితే విచ్చేయం
గావలయును యమునాతటి, నీవరసీమంతికావని వనమ్మునకున్.

క. రోమము వెదకిన నెత్తురు, నామములే తొడలు చమురునం జేసినయ
ట్లామము గవిసియుండును నా, నాముఖయూధంబు లవ్వనంబునఁ గలయున్.

గీ. ఊళ్లకూళ్లు సమీపమై యునికిఁ జేసి, లేశమైనను గొరగామి లేమిఁ జేసి
యచటివారెల్లఁ బసికి మేయంగఁ గలిమి, నగరి కీలార మున్నది నరవరేణ్య.

ఉ. జల్లెడ పాటువడ్డ యవసంబుల మేసి సవిూపసీమలం
జల్లని నీరు ద్రావి సుఖసంగతి దాఁటులు గ్రేపు లాఁగఁగాఁ
జొల్లగఁ జేసి గోవృషభము ల్మది కింపులుసేయ నుండియుం
జల్లిక జెబ్బులు ల్దిరుగ సాధ్వస మందును మంద ధేనువుల్.

ఉ. సాయకపుంఖితంబు లగుచాపములుం ధరియించి యుక్కునం
బాయక రేయునుం బగలుఁ బాలెము వెట్టి మెకంబుఁ గన్నచో
సేయము బొంచి రాఁ దెఱపి యీక చరించుచునున్న మందక
త్యాయతపర్ణసత్వ నినదావళి హోవళి మాన దెప్పుడున్.

గీ. కోలఁబడినైదు గుదిగుఁ బ్రచ్చకోనఁగ నేయ, వచ్చు మృగముల నెమకంగ వలవద చట్ప
సికి నయ్యోడు కీడు వాసంగఁగలదు, వేడుకకు నిమ్ముగాఁగ వేఁటాడఁగలదు.

వ. అవల దేవరచిత్తంబు కోలఁది యనిన గోరక్షణంబున దుష్టమృగశిక్షణంబువలన సుకృతంబుగా మృగయాసౌఖ్యంబు సిద్ధించె దేవరప్రసాదంబు జాదులుంబలె నయ్యె వని యమాత్యుల యనుమతంబునం గొలువుదీర్చి యందఱ సముచితప్రకారంబున వీడుకొలిపి వేత్రహస్తులం బిలిపించి పట్టనంబున మృగయావిహారసన్నాహంబు నఱుం జాటించిన.

సీ. పులిమల్లఁ డడవిపోతులరాజు గరుడుండు గాలివేగంబు పందేలపసిఁడి
విష్ణుప్రసాదంబు వెండిగుం డులపరి పచ్చిమిరియము వెఱ్ఱిపుచ్చకాయ
వేఁటమాణిక్యంబు విరవాది మెడబల్మి పెట్టుఁగాఁడు వకారి పిడుగుతునుక
జిగురుఁడు చిత్రాంగి శ్రీరామబాణంబు పులియందు కస్తూరి బొడ్డుమల్లె
యనఁగ మఱియును బెక్కుతోయముల పేళ్లు, దారకులు దేర వచ్చె నుద్దండవృత్తి
వేఁటకుక్కలు మృగరాజవిగ్రహములు, పటుకనాథుని వాహ్యాళివాహనములు.

మ. శబరు ల్పట్టెడ త్రాళ్లు వట్టి తిగువం జండోద్ధతిం గిట్టి వ
ట్టిబయల్ ద్రవ్వుచు విద్వరాహముల గుండె ల్వ్రయ్య నాకాశముం
గబళింపం జనునోజ మోర లెగయంగా నెత్తి గర్జిల్లఁగాఁ
బ్రబలెం గుర్కురకంఠనాళకుహరీభాభామహారావముల్.

గీ. మృగయ లంతటఁ దెచ్చిరి లగుడు లిడ్డు, జాలె జలకట్టె కణుజు వేసడము జైత్రి
కురుజు వారిణ యను డేగ కోలము సాళు, వములఁ బిలుపుకు వేఁటకు వచ్చు నాని.

సీ. బంగారు మెరవడి పల్లనంబులతోడఁ గెంబట్టు కీలు పక్కెరలతోడ
ముఖసమర్పితహాటకఖలీనములతోడఁ గాంచన గ్రైవేయకములతోడ
నమకట్టె ముడిచివ చామరంబులతోడఁ దాపఁబెట్టిన యడిదములతోడ
కనకఘంటల యొఱగజ్జెపేరులతోడఁ గర్ణకీలిత దీర్ఘకశలతోడఁ

జితిరియున వాహ్యాఁగారాని చెలువుతోడ, నొప్పియు చైత్రశపముతోడి యద్దులనఁగ
వాహకులు దేఱ వచ్చె దుర్వారలీల, వసుమతీనాయకుని పూజవారువములు.

సీ. వలనంబు పుట్టించి వంకంబు వలయించి డిల్లాయి ప్రకటించి తేపచూపి
పరసంబు నొందించి పల్లంబు కల్పించి నిగుడంబు సమకొల్పి నెఱసునెఱపి
లలిగూర్చి లలికేర్చి లాగించి శుండాలముల నోజపట్టించి ఖలువుదెచ్చి
లవణినంకోచంబులకుఁ దెచ్చి హావణితో రససిద్ధివడయించి రాగెలందు
వాలుతానకములను గృత్యమ్ములేదు, నిరువజేనాసనంబుల నెఱిఁగి హరుల
నెక్కురసికులువచ్చిరి హెచ్చినగరి, రాగరవుతులు సమరానురాగమతులు.

సీ. జడలల్లిముడిచి పాగడఁజొళ్ళెములు దీర్చి తలముళ్లు బలువుగా నెలవుకొల్పి
మృగముచేరఁగవచ్చు మొగసిరిచూర్ణంపుఁ దిలకంబు లలికసీమలఘటించి
వాకట్టుబదినికెచేకట్టువండలు కరకాండమధ్యభాగములఁ దొడిగి
కులుచగాఁ గట్టినకరకదట్టీదిండునంతరమ్మునఁ బిడియాలుదోపి
పందిపోట్లును దసవిండ్లుఁ జాఱువాలి, యమ్ములును జిల్లకోలలు నడిదములును
వలఁతియాటెలుధరియించి వచ్చిరలర, రక్షకులు తాతతరముల ప్రాఁతవారు.

క. అరిగెలు నిష్ఠురబాహా, పరిఘులు ధరియించి నగరిపారులు చనుదెం
చిరిశిఖిపటుజిహ్వానము, కరవాలద్యుతులు గగనకాలిమఁ గడుగన్.

శా. సింగపుంబొదివచ్చుచందమున వచ్చెంబోయకాలారి యు
త్తుంగశ్యామలదేహసంజనితకాంతుల్పేరలక్ష్మీనవా
హాంగచ్ఛాయలతోడఁ బెల్లొదవి మోహియ స్వేల్లదుద్యద్భుజా
సంగత్వంగదభంగభంగురధనుర్జ్యావల్లరీఝల్లరుల్.

గీ. ఉరులు జిగురుగండె వెరలునుబోనులు, వారువా వెనలును వసులుగసులు
మిళ్లువలలు పేట్లుగోళ్లుదీమంబులు, వాదిగాఁగఁ దెచ్చి రాటవికులు.

వ. మఱియును మూలభృత్యబలంబును సామంతకుమారవర్గంబును సవాజపరికారంబుల సముచితాలంకారులు సాయుధులు సవాహనులు నై చనుదెంచి రప్పుడమితేఁడు వేఁటకుం దగిన శృంగారం బంగీకరించి గతివిజితమరుత్కురంగంబు లగు తురంగంబులం బూనినయరదం బెక్కి యిరువంకల న్మంగళం జతురంగబలంబులు గొలువ శంఖకాహళవేణువీణామృదంగంబులు చెలంగ నెడలేక సందడిం గ్రిందుకొన సమంద వైభవంబునం బురందరవైభవుండు పురంబు వెడలి వృద్ధహయంబు మీఁద విదూషకుం డగుమాండవ్యుండు తోడరాఁ గొంతదవ్వరిగి యొక్కచిక్కణప్రదేశంబున ౘ

ధవేగంబుఁ దెలియువేడుక సారథిం జూచి నిమ్నోన్నతంబులుగాక యిచ్చోటు సమ
తలంబై యున్నయది నీహయంబుల రయంబుఁ జూపుమనవుఁడు నతండు యుగ్యంబు
లపగ్గంబులు వదల్చి యదల్చిన.

సీ. కనుదృష్టి నెయ్యది మినుమినుక్కనుచుండు ఘనతవేఁ బ్రిల్లెడినది గానఁబడఁగ
నెడ తెగి యుండు నెయ్యదియేని నదికూడ నడికినచందాన నన్వయింప
నెయ్యది విలువంక యైయుండుఁ బదమున నదిసమరేఖతో నందమంద
దూరాన నెయ్యది తోఁచు నాలోకింప నదిపార్శ్వమున లేక యవులఁ జనఁగ
శ్రవణములు నిక్క నిక్కింపచామరాగ్ర, ముగ నిరాయతపూర్వాంగములఁ దనర్చి
ఘనఖురోద్ధూతరేణువు గడవఁబాఱి, నిగిడె భువి తేరిహయములు మృగజయావహులు.

వ. ఆయ్యవసరంబున.

గీ. తుక్కులలయకయుండంగఁ గొంచువచ్చు, మంది యొకకొంత చిక్కనాస్యందనంబుఁ
గూడి రారాక వడిచెడి కొంతచిక్కు, ననిలగతి నేగురథ మెవ్వఁ డంటఁగలఁడు.

క. సారథిఁ గనుఁగొని యపుడా, క్ష్మారమణుఁడు రథము దవ్వుగా వచ్చెఁబరీ
వారము గూడమురా నె, వ్వారలు గల రిచట నిలువవలయు ననుటయున్.

వ. అతండును నృపాలశాసనంబునం దేజుల నేగనీక వాగెలు గుదియించి మూఁపులు
నిమిరి నిలుపుటయు సకలజనంబులుం గూడుకొని యుల్లసితయానంబున మెల్లన చని
మందచారంబున నయ్యవసరంబున విజయకాహళరావంబు లాలకించి బిరుదధ్వజవి
తానంబు లవలోకించియుఁ దమరాజు రాకఁ దెలిసి నిసర్గభీరువులగు నాభీరువృలు స్ఫు
తచేతస్కులై నవీనం బగుహయ్యంగవీనంబుఁ గానుక తెచ్చి ప్రణామంబు లాచరిం
చి కరంబులు శిరంబునం బెట్టుకొని తిర్యగాలోలంబు లగుచూపులం గద్గదకంఠంబు ల
గుచుఁ బ్రస్ఖలిత వినయవాక్యంబుల నిట్లని విన్నవించిరి.

సీ. దూరంబువచ్చినవారిట సైన్యంబు ప్రజలెల్లఁ జాల డూపట్టినారు
వీర్వట్టుగొని దీర్ఘనిశ్వాసములతోడ పరరథ్యములు వ్రేలవైచెఁ జెవులు
వేఁటకుక్కలు డస్సి వివృతాస్యముల నిల్చి వగరించుచున్నవి దగలుద్వొత్తి
శిథిలపక్షముల నక్షియుగంబులనోర్మెడ్చి శ్రమనొందె డేగలు సాళువములు
తిమురు మధ్యాహ్నమయ్యెను దేవయిచట, నేఁడుకాలాఁగి మామందపాఁడిఁ జూచి
గోరసముఁ బాయసంబులు నారగించి, నిగ్రహంబయిన మముమన్నింపవలయుఁ.

గీ. అనుచు విన్నపమొనరించు నవసరమున, హయము డిగ్గి మాండవ్యుఁడు రయముతోడ
నవనిపాలునిరిక్షము డాయంగవచ్చి, చేయిపుడిసిలిపట్టి యాశీర్వదించి.

ఉ. ఒల్లమిచేసి వీరలకు నుత్తరమీకు నృపాలపెర్వులుం
జల్లులనమ్ముకొన్నయవి చాలఁగ నున్నవి చిత్రిధాన్యము
లొక్కల్లలు త్రివ్వతండములు కుప్పలు నేతులు పాలువెన్నలుం
గొల్లలకేమియీఁడె మనకు న్మతి కూడొకపూట పెట్టినన్.

క. కానుక కప్పము పెట్టరు, మానముతప్పఁదిని క్రొవ్వి మనుఁబోతులనం
తానమువలె నున్నారీ, కాననమున రాచసొమ్ము గతముగఁ గొనుచున్.

వ. అదియట్లుండె నింక నొక్కవిన్నపం బవధరింపుము.

గీ. వేఁటఁ బోయెడువారలు విప్రుమాట, కలుగుదురు పాడపుర్వకలిగినట్లు
విన్నవింపక నాలుక మిన్నకుండ, దేచినీమేలుగోరెడు హితుఁడఁ గాన.

క. పాయసముం గలలో భూ, నాయక భోజనము సేయువరులకునంతే
శ్రేయస్కరమని స్వప్నా, ధ్యాయంబునఁ జెప్ప వింటుఁ దజ్జ్ఞుల చేతన్.

గీ. భోజనము సేయుమనఁగఁ దాంబూలగంధ, పుష్పములు గొమ్మనఁగ ద్రోసిపోవఁజనదు
ఇంపులొడుత నంగీకరింపవలయుఁ, గార్యఫలసిద్ధి కవియాదికారణములు.

క. ఇలు వెడలి మానవుఁడు తన తలఁచినతావునకుఁ జేరు దాఁకను సేయం
కిలిలేక యెక్కతీరుపు, వలయును శాకునికవరుల వచనవిధమునన్.

సీ. హార్మ్యంబు వెడల వాయసము చేరువఁ దీర్చె వృషభం బెదుర నంకెవేసి నిలిచె
వాడలో శునకంబు వచ్చెను దక్షిణాంబుదపూర్ణకుంభంబు లెదురు పడియె
గవని వెల్పట బెరికయుఁ బోతు వలగొనె వల యెక్కనూపెఁ జేవలతిఁ జెమరు
పరువు నేలను వచ్చెఁ బాల పయ్యెరవంక కుడినుండి యెడమకు నడచె నక్క
నీవు వేఁటకు విచ్చేయ నెడ నృపాల, పంచి పెండ్లికి నగు శకునంబులయ్యె
నేఁడు గొల్లలమాట మన్నించి నిలిచి, మృగయకరుగుట మిక్కిలి మేలు తెప్పు.

క. నావిష్ణుః పృథివీపతి, నావిష్ణుం డనఁగ నీవ నరవరదైవం
బీవారగింపకుండిన, నీవల్లవులకు శుభంబు లేలాకలుగున్.

వ. వీరలం గృతార్థులం జేయం గృపగల దేని యారగింపవలయు నదిగాక యన్నిదినం
బులంగోలెఁ గన్నయదిలేదు దండుగదర్శనంబులు గొనందలంపయ్యేనేని ముందఱుఁ
జాగివిచ్చేయు మనిన గొల్లలుల్లంబునం దల్లడిల్లి యీబ్రాహ్మణుండు పలికినది
యథార్థంబు మాయర్థప్రాణంబులు నీసొమ్ము వలసి యట్లు చేసికొమ్మనియమ్మాం
డవ్య దిబ్బమారిమాటలకు దిగులుసొచ్చినగోపాలకుల భూపాలకుండు మృదువచనం

బుల నుపచరించి సైన్యంబు సముచితక్రమంబున విడియించి కనకకుంభ కలితంబై కనుపట్టు గొల్లెనలం గృతావాసుండై.

సీ. పెనుపారు కడియంపుఁ బిండివంటలతోడఁ గమ్మనినవ్యఘృతమ్ములతోడఁ
గవరువోకుండఁ గాచిన యానవాలతోఁ గడిసేయువచ్చు నీఁగడలతోడఁ
బెక్కులాగులఁ గదంబించు జున్నులతోడఁ జేరి దాఁకొన్నక్రొంబెరుఁగుతోడఁ
బిడిచినఁ జమురు గాఱెడు మాంసములతోడఁ దేటతియ్యని జుంటితేనెతోడఁ
బాయసాహారములతోడఁ బ్రియులొనఁగ, నఖిలసేనాప్రజలతోడ నారగించి
సంతసంబంది పటకుటీరాంతరమున, జనవిభుండు భజించె నిశాసుఖంబు.

శా. కౌండిన్యాన్వయసింధుచంద్ర వినుతక్ష్మాపాలకామాత్యవే
దండానీకమృగేంద్ర చంద్రవదనాతారుణ్య కందర్ప శ్రీ
ఖండక్షోదవిపాండునిర్మలయశోగంగాజలక్షాళితా
జాండాఘోరకలంక శంకరనివాసాహార్యధైర్యోన్నతా.

క. సురసురభి కల్పభూరుహ, తరణిజశిబిఖచరదేవతామణిరజనీ
కరకాలబలాహకసఖ, కరపద్మ సమస్తవిబుధకవినుతసద్మా.

మా. జనహిత సుచరిత్రా సజ్జనాబ్జాత మిత్రా, జనితవృషపవిత్రా సత్కవిస్తోత్రపాత్రా
వనరుహదళనేత్రా వంశమాకందచైత్రా, అనుపమశుభగాత్రా యన్నమాంబాకళత్రా.

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థగురుశ్రీచరణకరుణాలబ్ధ సిద్ధసారస్వతపవిత్ర గాదయా
మాత్యపుత్ర యారాధితామరవీరభద్ర పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్ర ప్రణీతంబైన
శకుంతలాపరిణయం బనుశృంగారశాకుంతలకావ్యంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీమదుమారమణాయనమః.

శకుంతలాపరిణయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీపవన సదారాధిత, వాసుకికేయూర వంశవర్ధన వినయా
వాసపయోజాననక, వ్యాసఘకీర్తి ప్రసన్న నాగయవెన్నా!

వ. ఇత్తెఱంగునదుష్యంతమహీకాంతుండు సంతోషంబున ఘోషంబున నా రాత్రి నిలిచి మఱునాఁడు సూర్యోదయం బగుటయుఁ గాల్యకరణీయంబులం దీర్చి లావరుల నేర్చి కదలి.

చ. మెకములఁ బట్టి కట్ట వలమీటి చనం జననీక యాఁగి తెం
కికిఁ జనఁజేయు బోనునకుఁ గిర్క్రులుపం బయి వచ్చె నేని ద
ప్పక పొడువంగ నేర్పు ఘనబాహుబలంబును గల్గి మేటి వేఁ
టకు నెఱవాదులైన సుభటప్రకరంబులు ప్రోల నేఁగఁగన్.

క. ముదమును మదమును మనమున, గుదిగొన గోష్ఠంబుఁ గడచి కొండొకచని య
ల్లదె యిదె కాంతారం బన, నెదురం జూపట్టుదాఁక నేఁగఁగ నచటన్.

సీ. ఛాయామృగంబుల ప్రేయ గర్జిల్లఁ బ్రచండమై పొడము భేరుండరవము
భేరుండ నినదకంపితములై పాఱెడు శరభసంతతి సాధ్వసస్వనంబు
శరభనినాదవిత్రస్తంబులై గమనించు కంఠీరవనిక్వణంబుఁ
గంఠీరవారవస్ఖలితంబులై చను భీతవన్యకరీంద్రబృంహితంబు
మక్కడింపఁ దదీయకలాన్మవభీన, ఝోగ్రఘోషణమున సత్వయూథవివిధ
సత్వరధ్వానములు బహుజాతపక్షి, కలకలంబులు వినవచ్చెఁ గర్ణములకు.

క. ఆరావములఁ గృతాంతా, కారములై వేఁటకుక్క కదుపులు పెలుచం
దారకులు పట్టి తిగువం, గా రయమున మృగయులకు మొగంబున కెగయన్

గీ. సంతసం బందు నృపతియాస్యంబుఁ జూచి తియురు కుక్కల బెడిదంపుఁ దెంపుఁ జూచి
మృగయువర్గంబు గర్వంపుఁ బొగరు జూచి, యుల్లమునఁ జాలమాండవ్యుఁడులుకుపుట్టె.

వ. వనంబుఁ జేరవచ్చితిమి, మృగంబులు గాన వచ్చుచున్నయవి, యీవచ్చినవారిలోన నెవ్వరిని విచారించినం గాతరత్వంబు లేదు. పోతరంబు బహుళం బైయున్నది.

ఏను దేవబ్రాహ్మణుండ నిర్వనమృగంబుల నవలోకించిన శరభస్వామి తలంపునం బడి పుట్టినశరభంబులును వైకుంఠకంఠీరవంబు వీఁది యుత్కంఠ నావిర్భవించిన సింగంబులును జాంబవంతుం డల్ల పనిచేయునప్పు డుప్పతిల్లిన భల్లూకంబులు నాగ్రహంబున వ్యాఘ్రచర్మోత్తర లాక్షారుణాక్షంబుల నధిక్షేపించి చేయు నిక్షుచాపవ్యాపారంబున నుదయించిన పులులును గుంభిదానవునకు సంభవంబైన యిభంబులును గృతాంతునిలులాయంబులలాయంబు సంతతిం బ్రబలిన కారెనుపోతులును గుహానావరాహంబుపై మోహంబున సమూహంబైన పందులుగాని యేతస్మాత్రంబులు గావు నాకుం బోవుటబుద్ధి గాదు కాదని మగుడ నుద్యోగించిన మందకును దూరంబుగా వచ్చితిమి నడఁగుఁడు నడతెగ మానిసి మట్టిచిట్టాడని యీచిట్టడవి నెట్లు చననేర్తు నొక యుపాయాంతరంబునం దోడు పెట్టి పెట్టించుకొనియెదం గాక యనియల్లనల్లన భూవల్లభుం జేరం జని యి ట్లనియె.

సీ. కర్మకాండం బెఱుంగని పామరుండుఁగాఁ ద్యాగిఁ జేకొని వినాయకుని గొల్చి
వేఁటపైఁ దమి విఘ్నవిభుని బ్రార్థనసేయకయ వచ్చినారము గమనవేళ
శరభశార్దూలాది చండసత్వంబుల మర్దించుకొఱకునై మనదురాక
మ్రొగములు మనచేతఁ దగులువడంగఁ నందుల భీతి పరిజనులకుఁ గలుగకుండ
గజముఖుని నేను బ్రార్థింతు వ్రజములోనఁ, బాలకును నేతి కుండ్రాలప్రాలకచటి
గొల్లలకుఁ జెప్ప నన్నుఁ దోడ్కొని చనంగ, నంగజాలల నమపు థరాధినాథ.

తే. పేముంబు పూని మృగజయ, కామన సంకల్పపూర్వకముగా జపముఁ
హోమముఁ జేయుచు నుండెద, సామజవదనునకుఁ దత్ప్రసాదము కలిమిన్.

మ. చిక్కఁజీరుగఁ గూల్చు సింహపోతకములఁ దోలి తొప్పఱలాడు గ్రోలుపులుల
విలయంబు నొందించు విపినంబుపందులఁ బెరఁజి వెంపఱలాడు హరిణములను
విఱువుకంఠాస్థుల నుఱికి చివ్వంగుల మొత్తిమోదరలాడు మత్తకరులఁ
గూల్పు మిర్వరఁ దన్నికొనఁ మన్నుఁబోతుల ప్రచ్చివందఱలాడు వాహారిపులఁ
జంపివసియాడు శశములగుంపు కుఱికి, చించి చెండాడు కణుజులఁ జేతికొలఁది
వెదకి వేఁటాడు దుప్పుల మెదలనీక, చండవిక్రమచాప దుష్యంతభూప.

- అనుటయు మాండవ్యునిమన, మునఁగలిగిన భీతిఁ దెలిసి భూపాలకుఁడి
ట్లను బ్రాహ్మణమిత్రునిఁ బా, ఱుని నేనిన్నకట యేమఱుదు నే యిచటన్.

- నీవు నావెంట నంటుకొని తోడునీడయుం బోలె నేతెమ్ము పరిమాదంబు గాకుండఁ
బ్రమోదంబుగా వేఁటవేడుక చూపెదఁ గుసుమంబునుం బోలెఁ గందకుండ ని

స్నం దెచ్చెద నని భుజంబప్పళించి మృగయావర్గంబునుం దానును నిర్గళప్రచారం బుల డాయనేగి ప్రోగువారించి రావులమోవుల జువ్వులమొవ్వుల రేఁగుల గోఁగుల రేలల జాలల నొద్దుల మద్దుల విరుగుల నిరుగుల నెమ్ముల జమ్ముల నేరేళ్ల మారేళ్ల కలువుల బలువులఁ గొడిసెల నొడిసెల నందుగుల నిందుగులఁ గలుగొట్లఁ గొట్లఁ బంచాయుల నారులఁ బ్రేంకణంబుల గణంబులఁ గొండమావిళ్ల వావిళ్ల తాళ్లమాళ్ల జందుర్ల నుందుర్ల వెలఁగల మొలగల బీరల గారల వేములఁ బ్రేముల మఱియు నుంబెదపిచ్చిపినపిచ్చి నల్లింద నుల్లింద యిప్పకప్పురమద్ది గద్దగోరు గోరంట వెలసి యులిమిరి మూఁగ వేఁగిన మొదలుగఁ జెక్కుతెఱంగుల మ్రాకులు మూకలు గొని యిసుము జల్లించిచల్లినరాలని దట్టంబునంబొడకట్టలేక పరిక్రీడమానక్రోడసింహసైరిభ శరభశార్దూలచమరురురుకురంగాది జంతుఘోషంబులును గంకకలవింక కటింజర ఖంజరీట కపోతశిఖావళ శుకపికానేకపక్షికులకలకలంబును ఝుంఝూపవన ఝంపాసంపాతకంపమాన కల్పాంతకాలజలధి ననుకరించు నరణ్యంబుఁ బ్రవేశించివలయవంకలం గాలువలల నురుల బోనుల దీమంబులం జిగురుం గండెల వేయించి పారమేయంబుల విడిపించిన.

సీ. గళపాశములఁద్రుంచెఁ గారుపోతులఁ గొన్నితోలాడెఁ గొన్నిశార్దూలములను
ఏనుఁగులనుగొన్ని మేనులు వ్రచ్చెను జమరీమృగంబులఁ జంపెఁ గొన్ని
కొఱప్రాణములఁజేసి కూల్చెదుప్పులఁగొన్ని చెండె మన్నులఁ గొన్నిగుండెలవియఁ
గఱచెఁ బందులఁ గొన్ని కంథరాంతరములు కొండగొఱ్ఱెలమన్నిగొనియెఁ గొన్ని
చటులగతిఁ గొన్ని కణుజులసంహరించె, వెంటఁబడి కొన్ని శశముల విత్తుమాన్పెఁ
గొన్నిజింకలపేర్వులు గ్రుచ్చివైచెఁ, గుక్కలాఖేటకంబున నుక్కుమిగిలి.

సీ. కడిమిమైఁ బిడియానఁ బొడిచి యొక్కఁడు కొఱప్రాణంబుతోఁ బులిఁబట్టితెచ్చెఁ
బల్యాణనిర్గతప్రాణంబుగావించి లావున నొకఁడేకలంబుఁ దెచ్చె
నసిధారమెఱదిప్ప నడిచి కొమ్ములతోన నొకఁడు శాక్రోపమస్తకముఁ దెచ్చె
బాణభిహతిఁగూలఁబడవేసి యొకఁడు కానవదంతితొండంబు నఱికితెచ్చెఁ
గుఱుచకుంతానబెనుమోరఁగ్రుచ్చియెత్తి, యెలుఁగునొక్కఁడుకాల్పట్టియీడ్చితెచ్చె
శేపమైఁజిల్లకోలనాటించి యొక్కఁ, డెద్దుఁగొనివచ్చెఁ గరిపురాధీశుకడకు.

చ. అవి గనుఁగొంచు నెంతయుఁ బ్రహర్షమునొందుచుఁ దానులీలఁగా
నవిరళశక్తిఁ గాంచనసముంచితపుంఖశిలీముఖంబులం

గవయవరాహదంతి రురుకాసరపఙ్క్తులఁ గూల సేయుచుం
గవిసి తదీయకంఠములు ఖడ్గముఖంబులఁ ద్రెవ్వ సేయుచున్.

క. ఎనచుగులనుజాముమ వటఁ, జని జనపతి కాంచె నొక్క చక్కనియిఱ్ఱి
న్మునిపతి పెంపుడుబుఱ్ఱిని, వనమునఁ జరియించువేళ వలపులకుఱ్ఱిన్.

క. హరిణము నెఱిఁగని పుంఖిత, శరుఁడై వెంబడిన యరిగె జనపతికడిమి
న్వరయజ్ఞమృగము వెంబడి, నరిగెను సాక్షాత్పినాకహస్తుఁడ పోలెన్.

చ. విలుగొని వెంటవెంటఁ బృథివీపతిరా శరపాతభీతిఁ దా
మలఁగి మలంగి కన్గొనుచు మార్గము క్రేవకు నడ్డగించుచు
న్నిలుచుచుఁ గొంతకొంత గమనించుచు నర్ధము మేసిమేసి ద
ర్భలు వివృతాస్యపార్శ్వముల రాలఁగ మింటికిఁ జౌకళించుచున్.

సీ. కాలాంతరంబు మోనంబైన విడివడి యురుదెంచు గాడ్పువాహనమృగంబొ
శశముతో నొంటక జగతికై వచ్చిన చంద్రునిలాంఛనాంచితమృగంబొ
వీరభద్రుని కృపావీక్షణంబునఁ బునర్నవమై చరించుజన్నంపు మృగమొ
పార్వతీకన్యక ప్రార్థింపవిడిచిన యురగేంద్రకంకణుకరమృగంబొ
యనఁగ మాయామృగమువోలె నామృగంబు, ధరణిపతిబాణనిహతికిఁ దగులువడక
నదులు నగములు బహుకాననములు గడచి, చటులగతి నేగె మాలినీతటమునకును.

క. ఏతెరువున నరిగె మృగం, బాతెరువున నదులు వనము లద్రులనక ధా
త్రీతలపతి సైన్యసమా, న్వితుండై యరిగె మాలినీనదిదాఁకన్.

గీ. అచటమృగమును బోలేక యలసినిలిచె, నానెలవు వాశ్రమాంతిక మగుటఁ జేసి
స్థలవిశేషం బదెట్టిదో ధరణిపతికి, హరిణపతిమీఁద నెంతయుఁ గరుణవుట్టె.

వ. ఇత్తెఱంగునం గురంగంబుమీఁదఁ గురంగాంకకులీనుండు కృపాతరంగితాంతరంగుం
డై యేయకయుండం దత్తరంగిణీతటంబున.

సీ. కడఁగినంక్రీడించు నడవియేనుంగుల గండస్థలుల దానగంధములను
జెంచులరాచకెంజిగురాకుఁబోఁడుల సిరసుల జవ్వాదిపరిమళముల
విచ్చినసెత్తమ్మివిరులఁ దుమ్మెదలాడఁ జాఱినపూఁదేనె సౌరభములఁ
గూలద్రుమంబుల గాలితాఁకునరాలి వచ్చినయలరు క్రొవ్వాసనలను
శబలితం బగునర్యేటినలిలకణము, లల్లనల్లనఁ గొనుచుమందానిలుండు
చల్లఁగావీచి వనపథశ్రమముఁ దీర్ప, నడిగనుంగొను వేడుకఁ గదలికదలి.

మ. ఒకచో మత్తమరాళనృత్తనినదం బొండొక్కచోఁ జక్రవా
కకుటుంబస్మరకేళిజాతకలనిక్వాణంబు వే ఱొక్కచో
వికచాంభోజమరందసన్మధు మదావేశభ్రమద్భృంగగా
నకలాపధ్వని మానసంబునకు నానందంబు సంధింపఁగన్.

క. కంజకుముదోత్పలచ్యుత, కింజల్కపరాగపటలకీలిత మగుచు
న్మంజుసరోవరదేవత, మాంజిష్ఠముగట్టుకొనిన మాడ్కిం దనరన్.

మ. చలదిందీవరచారునేత్ర సముదంచచ్చంచరీకాలకం
జలజాతాననఁ గంబుకంఠి బిసహస్తం జక్రవాకస్తనిం
బులినశ్రోణి మరాళరాజగమన న్భూజాని గాంచె న్నట
జ్జలకల్లోలపరంపరానినదవాచాశాలిని న్మాలినిన్.

వ. కాంచివితథపథపరిశ్రాంతుండును సంతోషితస్వాంతుండును నై బెదరి బెదరి
వదనంబుఁ గనుంగొనుచుం గదలకున్నయిఱ్ఱిగున్న వీక్షించుచున్న యవసరంబున

సీ. దీర్ఘదీర్ఘంబులై తిరిగట్టి మడమలుగడచి తూలాడు కెంజడలతోడ
వింజామరము విచ్చి వ్రేలవైచినమాడ్కి డాలొందు నరపగడ్డంబుతోడ
ఫాలబాహూరువరపార్శ్వదేశంబులఁ గొమరారు భూతిపుండ్రములతోడఁ
బుచ్ఛంబు విడిచి కప్పుకొనివచ్చిన క్రొత్తమడుఁగుఁజమూరుచర్మంబుతోడఁ
బ్రహ్మతేజోధికులరైనబ్రహ్మచారు, లిద్దఱిరువంక నలమి రా నెలమితోడ
నగ్నిశిఖవోలి యును జల్లనైన కాంతి, యడర నొకవృద్ధముని వచ్చె నధిపుక

వ. వచ్చి వెడవెడ దీవించి కృతాంజలియై యున్నరాజునుం గూర్చుండుమనక
నాశీనుఁడుం గాక నిలిచి పాణింబు నంగుళిముఖంబునం జూపి.

క. ఆశ్రమసారంగం బిది, యాశ్రితమందార దీని నలయించితి నీ
విశ్రమమునకు నిది మా, కశ్రాంతముఁ బ్రాణమిత్ర మై చరియించున్.

చ. ఏమనిచెప్ప నప్పు డటుయీనినమైఁ దడియాఱలేదు పా
నీమహితాశ్రమంబునకు నేసరవిం బడితప్పి వచ్చెనో
ప్రేమను జేసి యంగుళులఁ బెట్టినదర్భలు మేయుచుండఁగా
నోమనఁ బాపగోలెఁ గృప నోమితి నీమృగరాజడింభమున్.

క. తనతల్లులు మునిపత్నులు, తనతండ్రులు మునిజనములు తనసహజన్మల్
మునికన్యలుగాఁ గారవ, మునఁ బెరిఁగి వనౌకసులకు ముద్దులు గురియున్.

వ. ఇది యొకనాఁ డాహారవిహారార్థం బరిగి కాననంబులం గనవు చేయుచుఁ దాపసజ
నంబుపేర నెవ్వరిం గనుంగొనినం గనుచూపుమేరన మేఁత చాలించి డాయవచ్చి
యొరసికొనుచు సౌహృదోత్కంఠం గంఠం బెత్తి కండూయనంబుఁ జేయించుకొనుచు
మమ్ము నమ్ముఖంబున నాలోకించుచుండియు బెండుపడి యోలంబునం దలవ్రాల
వైచుకొని మిన్నకున్న యది యిచ్చోల యెంత నొచ్చెనో కదా యని డగ్గఱి క
పోలంబులు పుడికి గళంబు దువ్వి యంగంబులు నిమిరి సారంగంబు నుపలాలించు
చుఁ గృపాతరంగిణీతరంగంబు లగునపాంగంబుల మృగంబు వీక్షించు మునిపుంగవుం
గని నృపపుంగవుండు కలంగిన యంతరంగంబున.

క. నొచ్చెనొ వీరల హృదయము, లిచ్చట నామీఁద నలిగి యే మనిశాపం
బిచ్చెదరో కదా నాలుక, వెచ్చన మునులకును గినుక వేగమ వచ్చున్.

సీ. భృగుని మానరవెల్లి వగు మని యొకఁ డగ్గి నగరుల నొకఁడు భస్మముగఁ జూచె
శీతాంశు నొకఁడు నాసిలుచుండఁ గోపించె భానుని నొకఁడుర్విఁ బడ నదల్చె
నబ్ధులేశును నొకఁ డాపోశనము గొనె నగభేది నొకఁ డేవముగ శపించె
జంకించి యొకఁ డగ్గి సర్వభక్షకుఁ జేసె నహుషుని నొకఁ డంపె నహులఁ గలయ
గోత్రరిపులక్ష్మి మున్నీటఁ గూల్చె నొకఁడు
మునులమనసులు నొప్పించి మొక్కవోయి
బ్రదికి పోలఁగినవా రెంతలేసివార
లితరజనముల గణుతింప నెంతవారు.

దిరిసెపుఁ బువ్వొకం టెను మతింపఁగ మెత్తన చాలఁ జిత్తముల్
కెరల యుగాంతవాయుసఖకీలలకం టెను వేఁడి నాలుకల్
దొరసినఁ గూలఁ ద్రోయుదురు దొంతులతోడ దిగీశరాజ్యముల్
కరుణ వహించిరే మునులు కట్టుదు రల్పుల బ్రహ్మపట్టముల్.

కుడిచి కూర్చుండి యూరక యున్నఁడునులేని, వేఁట యే నేలవచ్చితి విపినమునకు
వత్తుఁ గాకేమి దుష్టసత్త్వములఁ జంపి, యేల తనియక వచ్చితి నిట్టిబడిని.

విధికృతం బెట్లు కానున్నదో కాక యని యాకులితచిత్తుండై యానృపోత్తముండు
తాపసోత్తముపదంబులకు ముదం బాదవం బ్రణామంబు చేసి కరకంజంబు లంజలి
బంధంబు గావించి యంటియంటి మంజులోక్తులఁ దపస్వికుంజర యేను దుర్వ్యసనం
బైన మృగయావిహారంబునకు గడంగినది లేదు. సింహశరభసైరిభద్వీపిద్వీపాదిదుష్ట
మృగంబులు గోష్ఠంబులకు నధిష్ఠగ్రామంబులకు నరిష్టంబు సేయుచున్నయవి యని

భిల్లపల్లవజనంబు లెఱింగించిన వాని మర్దించుటకు నై నిర్దయశార్దూలసమ్మర్దంబును మదభరోత్కంఠకంఠీరవారావభైరవంబును శరభసైరిభద్వానభయదంబును బ్రచండవేదండప్రకాండ బృంహితాకాండజలదగర్జానుస్ఫూర్జితంబును సముల్లసద్భల్లూకఘూంకారనిక్వణకలితంబును నుద్ధతస్తబ్ధరోమోద్దామనిర్ఘృణదీర్ఘఘుర్ఘురనిర్ఘోషభీషణంబును దుర్వహదర్వీకరభీకరంబును నైన యరణ్యంబున వేఁటలాడుచు వచ్చి యిది యాశ్రమమృగం బౌట యెఱుంగక కురంగలించి యుండ వన్యమృగంబ కా నిర్ణయించి వేఁటాడ యలయించితి నీయజ్ఞానంబు సహింపవలయు ననినం బరమజ్ఞానియగు మునీంద్రుండు నరేంద్రు నాలోకించి.

క. జననాథ దుష్టమృగమ, ర్దన మొనరింపంగ నీవరణ్యంబునకుం
జనుదెంచు టంతరవలో, కనమున నెఱుఁగుదుము నీకుఁ గలుషము గలదే.

గీ. దీని నాశ్రమమృగమని తెలియ కీవు, వచ్చు టెఱుఁగుదు మవనీశ వలదు భయము
వైరిమర్దనుఁడవు వంశవర్ధనుఁడవు, కీర్తిఘనుఁడవు నీకొకకీడు గలదె.

ఉ. సర్వజనైకపూజ్యుఁడవు సత్యయుతుండవు నీవు మామకా
శీర్వచనంబునం గను ప్రసిద్ధ నపూర్వసుపర్వనాయకాం
తర్వసుఁ దైవనీయనుఁగుఁ దాతఁ బురూరవుఁ బోలువాని నీ
యుర్వరఁ జక్రవర్తిపద మొందుసుపుత్రుని సచ్చరిత్రునిన్.

క. ఈమాలినీతరంగిణి, సీమముగా నింతనుండి క్షితినాయక నీ
సీమఁ దపోనిధికణ్వమ, హాముని తప ముండు నాశ్రమాటవి యిచటన్.

సీ. మునులు నిత్యస్నానములు దీర్చి యెడలక కాసారముల కంచ గదియవెఱచు
మౌనిజనం బనుష్ఠానంబుఁ దీర్పక మృగశాబకము దర్భ మేయవెఱచు
సంయమీంద్రులు శివార్చనలు చెల్లింపక ప్రసవంబునకుఁ దేఁటి ముసరవెఱచుఁ
బారికాంతులు ఫలాహారతృప్తులు గాక కీరంబు పంటికిఁ జేరవెఱచుఁ
దపసిజనములు నుతిమంత్రజపము లుడిగి, వచ్చియుండక పికశిఖావళములాది
గా వనంబునఁ గల విహంగమకులంబు, తత్తరము నొంది నోరువా రెత్త వెఱచు.

సీ. వృద్ధసింహమునకు విహరింపఁ దొండంబు కైదండగా నిచ్చు గంధగజము
పులికొత్తయీనిన పులుటింటిలోనికి పురుటాలు తగవుఁ గొంపోవు హరిణి
శరభంబు కూనగోళ్ల శిరము దువ్వఁగఁ జొక్కి కను మోడ్చు సుఖనిద్ర గండకంబు
సింహకిశోరంబు చేరవచ్చిన వింతలేక చన్నిచ్చు శాలెంతకరిణి

రొలుకతోడను జెరలాడు నెనసిపిల్లి, నెమ్మిఁబురివిచ్చి నిలిచి పింఛమ్మునీడ
భుజగకన్యక నాడించుఁ బూరినెమిలి, యనఘుకణ్వమునీంద్రు పుణ్యాశ్రమమున.

మ. పవనుం డాహుతిగంధము ల్గొనుచుఁ బైపైవచ్చె నాసాపుటీ
వివరప్రీతిగ నాస్వదింపుము చతుర్వేదోక్తమంత్రధ్వనుల్
కవియం బారెడు యజ్ఞవాటముల నాకర్ణింపు వీక్షింపవ
చ్చెవీ యద్వీథికి హోమధూమలతిక ల్జీమూతజీవాతువుల్.

వ. సంయమీంద్రులు నరేంద్ర నీవిచటికి వచ్చుట తమదివ్యజ్ఞానంబున నెఱింగియున్న వారు నీవెఱుంగమి చేసికొని పోవక యాయురైశ్వర్యాభివృద్ధికరంబును బాపకర్శనంబు నగు తాపసదర్శనంబుఁ జేసి పొమ్మని యమ్మునివరుండు నిజేచ్ఛం జనియె. నృపవరుండును నచటనుండి యరదంబెక్కి చనుట యుచితంబుగామింజేసి తేరుమాలినీతీరంబున నునిచి శరాసనాదిసాధనంబులు సారథిచేతి కిచ్చి తేపనంబునం బరమపావనం బగుతపోవనంబు సొచ్చి.

సీ. శుకగర్భకోటరచ్యుతములై నివ్వరిప్రాల్క్రిందఁ జెదరినపాదపములుఁ
దలలకు గారకాయలు నూఱ నందులఁ జమురంటి మెఱయుపాషాణతతులు
నిబిడవల్కలశిఖానిష్యందరేఖల జాలులుగ లజలాశయపథములుఁ
దమమేను లొరసికొంచు మనుష్యు లరిగిన భయమునఁ జంచలింపని మృగములుఁ
గలిగి యన్యోన్యమైత్రి నక్కడఁ జరించు, పులులకూనలు జింకపిల్లలు మృగేంద్ర
పోతకంబులు నాలకేప్రులును గదుపుఁ, గట్టికొని కూడిమాడ నక్కజముఁ జెంది.

శా. వేదాధ్యాపకులైన రాచిలుకలన్ వేదాంతమీమాంసలన్
వాదం బిమ్ములఁ జేయు శారికలఁ దత్వం బిందు జారుండుఁగా
నాదేశించుపురాణముల్ చదువు చక్రాంగంబులన్ సామముల్
నాదంబొందఁ బినాకిఁ బాడు నళులన్ వందారుఁడై చూచుచున్.

చ. చనునెడ నంతలోఁ గుడిభుజం బదరంగఁ దొణంగినన్ మనం
బునఁ గడుఁ జోద్య మందుచుఁ దపోవన మిచ్చట దీనికిన్ ఫలం
బొనర మనోజ్ఞమూర్తి యగుయుగ్మలిఁ గౌఁగిలిఁ జేర్పఁగావలెన్
గొనకొని యీశ్వరుండ రొఱుఁగుం గనరా దిది మానవంబునన్.

మ. అని వాల్గేసుపదంబు లేగునెడఁ గర్ణానందసంధాయులై
వినఁగా వచ్చెఁ బ్రియంవదా మగిడిరావే యంచు రారాఁగదే
యనసూయా యని వృక్షసేచనముఁ జేయంజాలఁ బ్రొద్దెక్కెఁ గా
యని యాక్షేపము సేయు నొక్కతనుమధ్యామంజులాలాపముల్.

క. ఆమాట లాలకించుచు, భూమీశుఁడు కొన్ని చరణములు చని యడరన్
గామునిదీపములనఁ జను, వామాక్షుల మిగులఁ జూచి వారలలోనన్.

శా. చంచత్పల్లవకోమలాంగుళికర న్సంపూర్ణచంద్రాననన్
న్యంచచ్చందనగంధి గంధగజయానం జక్రవాకస్తనిం
గించిన్మధ్యఁ దటిల్లతావిలసితాంగిం బద్మపత్రాక్షి వీ
క్షించెన్ రాజు శకుంతల న్మధుకరశ్రేణీలసత్కుంతలన్.

సీ. దర్పకురాజ్యంబు దలచూప నెత్తిన బంగారుటనఁటికంబంబు లనఁగ
రతిమన్మథులు విహారమునకై చేతులఁ బట్టియాడెడి నిమ్మపండ్లనంగఁ
రేయి వెన్నెలవాఁటి రేయెండ యుదయింపఁ బెదరు చకోరంపుఁబిల్ల లనఁగ
శృంగారసరసిరాజీవకాననమున విచ్చినకనకారవింద మనఁగ
నూరుయుగమును జనుఁదోయి యొప్పవిప్పు, కన్నుఁగవ నెమ్మొగంబునఁ గ్రాంత వెనుప
గౌతుకముఁ జేసె మేదినీకాంతుమదికి, విపులలావణ్యపరసీమ తపసిలేమ.

వ. అప్పు డప్పుడమి ఱేఁడు విస్మయాయత్తం బగుచిత్తంబున నత్తపస్విమత్తకాశిని నవ
లోకించి తనమనంబున.

సీ. సురకన్య కాఁబోలు సురకన్యయయ్యేనె కీవిపై నెప్పు లాడించు నెట్లు
పుత్తడి కాఁబోలుఁ బుత్తడి యయ్యేనె హసింగతుల నడయాడు నెట్లు
వనలక్ష్మి కాఁబోలు వనలక్ష్మియయ్యేనె కటివల్కలంబులు గట్టు నెట్లు
రతిదేవి కాఁబోలు రతిదేవి యయ్యేనె వలరాజుఁ బెడఁబాసి వచ్చు నెట్లు
కన్నుఁగవ యార్చుటను సురకన్యకాదుఁ, నడచియాడెడుఁగానఁ బుత్తడియుఁగా
లలిఁదపశ్చిహ్నమున వనలక్ష్మికాదు, ప్రినవశరముక్త యైనది రతియుఁగాదు.

వ. మానవమానవతియ కావలయుఁ గాక దేవకామిని యయ్యేనేని నన్ను నవలో
యంతర్ధానంబునొందుఁ గాకుండు నేని నన్యోన్య సల్లాపంబులుజ్జగించి యూరక
రు కావున నొక్కదిక్కున మఱుఁగుపడి యుండి యవలోకింపవలయు నని
టపి మూలంబునం దాఁగి కనుంగొనుచుండె నయ్యవసరంబున.

క. బిందెలు కరమునఁ గొని యర, విందాస్యలు జలము దెచ్చి వేడుకతో నం
దందతరుసేచనంబును, సందడి గొని చేయుచును ససంభ్రమలీలన్.

క. అనసూయ నిగిడిచన న, య్యనసూయం గడచి పడిఁ బ్రియంవద చన న
య్యనసూయఁ బ్రియంవద మును, కొని వేగిరపాటుతో శకుంతలచనఁగన్.

సీ. అరుణపల్లవములు హస్తాంగుళంబులు గెంజాయఁ దమలోన గ్రేణిసేయఁ
వెలిమించు మొగ్గలు విమలదంతంబులు చెలువంబుఁ దమలోనఁ గలసి వెలయఁ
బరువంపుగుత్తులుఁ బ్రన్ననిపాలిండ్లు మవ్వంబుఁ దమలోన మార్పికొనఁగఁ
జిందు తేనియలును జెమటచిత్తడియును గ్రొత్తావితమలోన బిత్తరింప
లలితపుష్పితజంగమలతికవోలె, వల్లికావృక్షములయాలవాలములకు
జలము వోయు శకుంతలాచంద్రవదన, చారుతరవైభవముఁ జూచి జనవిభుండు.

చ. దిరిసెనపువ్వుకంటెఁ గణుతింపఁగ మెత్తనిమేను దీఁగె యీ
తరుణికి నిట్టికోమలి లతాతరుసేచనమాచరింపఁగాఁ
గరుణ యొకింత లేక కడఁగట్టె మునీంద్రుఁడు మాటలేటికిన్
సరవి యెఱుంగలేక కకట జాదులు వేఁచెను మంగలంబునన్.

గీ. చందనంబునఁ బుష్పంబుఁ గుందనమునఁ, బరిమళం బిక్షులతికకు ఫలమువోలె
రతిమనోహరమైన యీయతివమేన, నరయఁ గనుఁగొంటెఁ గాదె యీయౌవనంబు.

వ. ఈలతాతన్వితపస్వినీచిహ్నంబులు పూని యున్నను నెరవుపోచుచు శరీరకాంతి
సౌందర్యసౌభాగ్యంబువలన రాజసంబును బ్రతాపంబును గర్వంబును లేవయు నిం
చుకించుక ప్రకాశించుచున్నయవి మునికన్యాకలితం బగు బ్రహ్మతేజోవిశేషంబు
లేశంబును గానరాకున్నయది యది యట్లుండె.

. సందియమేల యీవికచసారసలోచన రాజపుత్రి సం
దేహము మానికవ్వలబడిం జనవేరదు నిక్కువంబ యే
చందమునందు సంశయవిచారపదం బగునట్టివస్తుసీ
మం దమచిత్తవృత్తులు ప్రమాణము లుత్తములైనవారికిన్.

పౌరవవంశసంభవుల పావనచిత్తవిధంబు లన్యకాం
తారతికిం బ్రమోదకలితంబులు గావు ప్రకంపమొందియీ
ధారుణి సంచలించినను దామరచూలి వరంబు తప్పినన్
వారిధులింకినన్ మఱిదివాకరచంద్రులు తప్పఁగ్రుంకినన్.

కానీ సంశయమెల్లను, మానుం బరిపాటి వీరిమాటలవలనన్
గోనున్నరాగి వెలుపలఁ, గానంగావచ్చు పూఁతకడియము భంగిన్.

మలకుఁ బందువులు గాఁగ వీరిమాట, లాలకించెదఁ గాకంచు నధిపుఁడుండె
ంత నొకతేఁటివచ్చి శకుంతలాముఖాంబుజమునందు ముసరిన నలఁతనొంది.

క. కరమునఁ బలుమఱు నా మధు, కరము నదల్ప నదినె మ్మొగము విడువమికిం
గరము వడఁకుచు రజనీ, కరముఖి యనసూయఁ జూచి కడుదీనతతోన్.

ఉ. ఈతులిపోత మేనెఱుఁగ నెక్కడనుండియొ వచ్చి మోముపై
రాయిడి చేయుచున్నది కరంబులఁ జోపినఁ బోవ దన్న నో
తోయజనేత్రి నేనెఱుఁగుదున్ విరవాదికి నీరువోయఁగా
నాయెడనుండి వచ్చె భవదాననగంధము నాస్వాదింపఁగన్.

మ. శ్రవణేందీవర ముం భజించె నదియుం బ్రస్థానముక్తంబుగా
భవదక్షిన్ వసియించె నక్షిముకుళింపం దేఁటి నెమ్మోము పైఁ
దవిలెన్ దానిఁ దొరంగఁ జోపుటకు హస్తంబెత్తి వారించె దా
నవు నంభోరుహసామ్యదోషము వయస్యా లేదె నీచేతికిన్.

గీ. కమలరుచి నీముఖాక్షి హస్తములు చూచి, పద్మినీభ్రాంతిసేయలి పాసిపోవ
దది యెఱుఁగు నీవెఱుంగుదువనినవిభుఁడు, తెఱవమోమున భ్రమరించు తేఁటిఁ జూచి.

మ. వనితం జంచదపాంగఁ జేసి కనుఁగ్రేవన్ ముట్టుచుం జేరి మం
తనముం జెప్పెడు భంగి నొయ్యఁ జెవిచెంతన్ మ్రోయుచున్ మెల్లమె
ల్లన మోవిన్ రతిసౌఖ్యసంపదలు గొల్లల్గొంటి ధన్యుండ వీ
వనఘా తుమ్మెద నేను వెల్వడితిఁ దత్త్వాన్వేషముం జేయుచున్.

వ. విమలసుధాకరకులీనుండ నేను శంకాకలంకితచిత్తుండనై యుండ మలీమసమధుపకులీనుండ వీవు నిశ్శంకం గొంకక పంకజముఖిం జవిఁగొంటివి చండాలిభరతశ్రేణ్యుండును విశ్వంబరాభర్తయు యపుణ్యుండును నయ్యెంగదా యనుచు నాచంచరీకంబు నాక్షేపించుచు నాడుపల్లవాధరులసల్లాపంబులు చెవులకుఁ జల్లఁగా వినుచు నల్లంబున భూవల్లభుండు చప్పుడుసేయకుండె నప్పుడు శకుంతలయు విస్రస్తకుంతలయు విధ్వస్తధైర్యయు విన్యస్తసాధ్వసయునై యనసూయాప్రియంవదల నవలోకించి.

గీ. ఏనుమీచెలి నింతేల యెరవుసేయ, వింతవారైన నొఱయాలకింతు రకట
ప్రాణసఖులరు కావరే ప్రాణమిచ్చి, మమతవిడువక మాన్పరే మధుపబాధ.

[illegible]. నేఁజనుచోటికి నెల్లను, దాఁజను దెంచుచును మరలఁ దనుఁ జోపంగా
మీఁ జేతులెల్ల గిజగిజ, గాఁ జేసెను మొగలిముండ్లు గాఁడినభంగిన్.

గీ. వివర మొనరింప బొందులు వేఱుగాని, ప్రాణమొక్కటి మనకుఁ బద్మాక్షికాల
పాపరే నాకు నీయార్తిబాధ యనిన, జిట్టకాలకు వార లచ్చెలువతోడ.

ఉ. ఇంతి తపస్వికన్యకల మేమసమర్థుల మీతిబాధ భూ
కాంతుఁడు మాన్పి ధాత్రి ప్రజఁ గావను బ్రోవను గర్త కాన దు

ష్యంతుని కేయుచెప్పెదను సాధుజనార్తిహరుం డతండు దు
ర్దాంతుని నిష్కలిం గడపి తామరపూఁబెఱసాలఁ బెట్టెడున్.

వ. రాజువన్నిధికిం బోయెద మని యవులకు రెండుమూఁడుపదంబు లరిగిన ననసూయా
ప్రియంవదల వెంట వాక్రోశంబు సేయుచు శకుంతలయుం గదసె నయ్యవసరంబు
న భూవల్లభుం డప్పల్లవాధరలం గనుంగొని లీలావ్యాజంబున నీరాజవదన లాశ్రమ
వనంబునకుం జనకుండ నెఱింగించుకొన నిది యవసరం బని మ్రానిచాటువిడచి జ
వనిక వాయందట్టినం బొడసూపు బహురూపి తెఱంగున మఱుంగుపడియున్న శా
వన్నలినవిలోచనలకుం గోచరుండై నిలిచి వెఱవకుం డోడకుండు తపస్వికన్యకలకు
మీకు వాటంకం బొనర్చిన దుశ్చరిత్రుఁ డెవ్వండు వానినాజ్ఞాపించెద ననిసుధామ
ధురంబు లగు నతనివాక్యంబు లాకర్ణించి కనుంగొను నెడ.

సీ. కస్తూరివ్రాసినకరణి మీసలు నల్లతొగటరేకు జనించుమొగము మెఱయఁ
క్రొత్తమ్మిపోనరేకులమీఁదఁ దుమ్మెద లున్నలాగునఁ బెద్దకన్ను లమర
నాజానుదీర్ఘంబు లైనబాహులపెంపు శేషభోగాకృతిఁ జెలువమొందఁ
బిడికిలింపఁగవచ్చు నడిమిచొప్పిదముతో నురమువిస్తారంబు సిరివహింపఁ
నానవము పూర్ణచంద్రునిఁ బరిహసింప, గగనమునుండి వేడ్కనకాండ మిలకు
నదరిపాటుగడిగిన జయుంతుఁ డనఁగఁ, జాలనద్భుత మొనఁగ దుష్యంతమూర్తి.

వ. ఇట్లుపొడచూపిన నృపాలచంద్రు నాకారతేజోవిశేషంబులు భావించి యతని కు
లనామధేయంబులు తెలిసికొనవలె నని యనసూయాప్రియంవదలు రాజువదనార
విందం బాలోకించి.

ఉ. ఎక్కడివాఁడ వన్న జగతీశ్వరలక్షణలక్షితంబు నీ
చక్కనిమేను దీర్ఘభుజశాఖలుఁ దేజముఁ జర్చసేయఁగా
నిక్కడికొంటివచ్చుటకు నెయ్యదికారణమంతవట్టునీ
వెక్కడఁ జెప్పుమన్న ధరణీపతి సత్యచరిత్రుఁ డాత్మలోన్.

క. వారికి యసత్యవచనము, సారక హేతువనఁగను వినంబడెడుం బు
ణ్యారణ్యములోపల ముని, దారికలకుఁ బొంకనేల ధర్మచ్యుతిగన్.

వ. అని విచారించి వారలతో నేను దుష్యంతుండఁ గాంతారంబుల దుష్టమృగంబుల
మర్దించుటకై వేఁట వచ్చిమాలినీతీరంబునం బరివారంబు నిలిపి కణ్వమహాముని
న్నమస్కరించి పోవుతలంపున వచ్చి యిచ్చట నొక్కకలువకంటి యాక్రోశింపు
యార్తనాదంబు విని యరుగుదెంచునప్పటికి మీసరససల్లాపంబు లైయున్న యవి యు
ని యల్లనల్లన శకుంతలం గనుఁగొనుచుండ నచ్చట.

శా. ఆకాంతాతిలకంబు చన్నుఁగవపై నందంద రోమాంచ ము
ద్రేకం బైపొడకట్ట నుత్కలికఁ జేతోభీతి సంధిల్ల నా
ళీకాంతామణి మంజుభాషణము లాకర్ణించు చుండోన తా
నాకర్ణించె మనోజచాపగుణసాహంకారటంకారముల్.

క. భావభవపుష్పచాప, జ్యావల్లీరవము తన్నృపాత్మజుఁ దెలుపం
దేవేంద్రతనయ సన్నిభు, నావిభుఁ గనుఁగొనుచు నుండె ననిమిషదృష్టిన్.

చ. కొలఁదికి మీఱు కోర్కుల శకుంతల చూడ నృపాలు డెందము
న్నలువును దెల్పునైన నలినచ్ఛద లోచనలోచనచ్ఛవు
ల్వలలను లట్లు నాటుకొన సౌరభలోభమున న్మధువ్రతం
బులు దగులంగ నాటుకొనెఁ బుష్పధనుర్ధరుఁ డేయుతూపులున్.

క. వాలికలై విరిదమ్ముల, యేరికలై భావభవుని యెలదూపులకుం
బోలికలై యుత్కలికల, మాలికలై యబలఁ దాఁకె నొగి నృపుచూపుల్.

ఉ. బాలికచూపులున్ ధరణిపాలకుచూపులు నొండొకళ్లపైఁ
గీలుకొనం జనంగఁ గనుగ్రేవల నవ్వుచు నిల్చి యుద్ధతి
న్వాలిక పువ్వుఁదూపు లిరువంకలఁ బాఱఁగ నిక్షుచాపముం
గేల నమర్చి యేయుఁ దొడఁగెం బ్రసవాస్త్రుఁడు సవ్యసాచి యై.

గీ. కాముఁ డనెడు వేఁటకాఁ డేయుచును రాఁగ, నువిద చేతము నెడు నోదమునను
పసుమతీశచిత్తపన్యకరీంద్రంబు, పడియెఁ గాని మగుడి వెడలదయ్యె.

వ. ఇత్తెఱంగున లతాంతశరనికరనిర్భిదేళితస్వాంతుండై యుండ నందు శకుంతలాలికుం
తల తనమనంబున.

చ. విరులశరంబులుం జెఱకువిల్లును బూనఁడు గాని వీఁడుగో
మరుఁడు మరాళయానలకు మానవతీవచనంబు పల్లవా
ధరలకుఁ జెల్ల దింక విదితంబుగ నీతనిఁ జూచి రేని నా
తరుణి కితండు గూర్చువది దర్పకు నేలచె యింటి బంటుగన్.

గీ. యక్షనందను రూపంబు హాస్యరసము, పాకశాసనిరూపంబు బడిసివాటు
విషమబాణుని రూపంబు వినిమయంబు, ధరణినాథజచంద్రుదు సౌందర్యమునకు.

వ. ఇతండు ప్రియుండు గాఁగల భాగ్యవతి యెవ్వతెయొకో యని చింతించుచుఁ గ
నుంగొనుచున్న యన్నలినవిలోచనతో ననసూయాప్రియంవదలు రాజు విచ్చేసియు
న్నవాఁ డెక్కుడఁ జూచెన వేల నివ్వెఱపడి యున్నదాన నర్ఘ్యపాద్యంబు లొసఁ

వలయుఁ బక్షిశాల కతిత్వరితమ్ముగ రమ్మని కరమ్ము వట్టుకొని తోడ్కొనిపోయి యాస్పట నర్ఘ్యంబును సమీచీనంబు చేయించి భూపాలుపాలికి నొక్కశిష్యుం బంపెను.

[illegible]. అంతేవాసియు వాఁడు, వ్యంతుని గని యధిప యతిథిసత్కారమునీ
కెంతయు భక్తి నొనర్పఁగ, కుంతల పుత్తెంచెఁ దోడుకొనిర మ్మనుచున్.

[illegible]. వేఁ విశ్వేయు మనివ నావిపుత్రితోడ, ననఘ యందు శకుంతల యనఁగ నెవ్వ
శకపత్ని చాత్రిత మెచ్చి యొట్టిచర్య, యరయ కింతులచేఁ బూజయనుచితంబు.

[illegible]. అనవ్రతము భూపాలతప, స్విని గా దాయింతి భువనసేవ్యుండగు క
ణ్వునికూఁతు దాయమకునై, మునిముఖ్యుఁడు సోమతీర్థమునకుం జనుచున్.

[illegible] అతిథిసత్కారం బొనర్ప నియమించిన నాకన్నియ యంతరాంతరంబు తెలిసెంగి యా ప్యులకు సపర్యలు సేయుచుండు నవిన వతని నవలోకించి యార్ఘ్యశేతుండు కణ్వ మహామునీంద్రుం డతనికి నపత్యలాభం బెట్టుగలిగె నది యద్భుతంబు వినవల యు నవిన.

[illegible]. ఎంతేనియుఁ గలదీప్య, త్ప్రాంతము మీ రలసినార లరుదెంచు పథ
శ్రాంతి హరియింపుఁ డమల, స్వాంత శకుంతల యొనర్చు నాతిథ్యమునన్.

[illegible]. తడయుపల దనివనేమిటు, బడలినయది లేదు కాన్యపమునీంద్రునకీ
పడఁతి జనించినక్రమ మే, ర్పడ వినుపింపు మన నతఁడు భాసురఫణితిన్.

[illegible]. మధ్యమలోకపాలకుండ వైననీవచనంబు మాకలంఘనీయంబు తత్కథాక్రమంబు యథాక్రమంబున జెప్పెద దత్తావధానుండవై చిత్తగింపుము.

[illegible]. మునిమనోమోహనమూర్తి నటీనాట్యరంగంబు లగుహేమశృంగములును
ఘనశాఖిశిఖరవకల్హారసౌరభోద్గారంబు లగు జలాధారములును
క్రీడారతిక్రాంతకిన్నరీపరిచితస్నేహంబు లగుగుహాగేహములును
గుంజన్మధుపాలినీమంజులమంజరీపుంజంబు లగులతాకుంజములును
వఱలి పెంపొందుఁ బూర్వాపరాంబునిధుల, నడుమ ధరణికి మానదండంబుపోలె
దేవతాత్మధరాధీశదివ్యధామ, పుణ్యనిలయంబు నీహారభూధరంబు.

[illegible]. ఎంచి వర్ణింపశక్యమె యహీశ్వరునంతటివానికైన ర
క్షాంచితశోచితద్రుమవిరాజితసమస్తరవీందుజాలముం

* ఈపద్యము శ్రీనాథుని హరవిలాసములోఁ గూడ నున్నది.

గాంచనకంచరాయవనికాయతవారిధరాంతరాళని
ర్వంచితదేవతామిథునవాంఛితమూలము శీతశైలముల్

గీ. భూధరము లెల్లఁ దనువత్సముగ నొనర్పఁ, బృథున్నృపాలోపదిష్టయై ప్రియముమీఱ
నఖిలరత్నౌషధులను జన్నవిసి పిదికె, నమరశైలంబు దోగ్ధగా నవనిసురభి.

ఉ. వారని మంచుపైఁ బొదివి వచ్చినపోయినచొప్ప మాసిన
న్భూరినఖాగ్రముక్తమయి పొల్పగు ముత్తెపుఁజాలు వెంటనా
చారణు లేగి కాంతురు హతద్విపకేసరివాదవేళలం
దారొక వాసికాండ్రివలెఁ దక్కఁగనూల్కొనఁ జేయు తావముల్.

క. ధరణిధరసానుతటములు, పరిమళవంతములు సేయుఁ బాయక యెప్పుడుం
గరికండూయన నిస్సృతి, సరళక్షీరప్రనూతసౌరభలహరుల్.

ఉ. లింగప్రతాలుగా హిమము పేరిన యగ్గిరిత్రోవ దుర్వహో
త్తుంగకటీకుచాలసవతు ల్తురగాస్యలు సంచరించుచో
నంగుళి పార్శ్వభాగముల కార్తియొనర్చఁ గానియయ్యెడ
న్జంగలుచాఁచి మందగమనంబున కొందఁగనీ రపాయముల్.

సీ. ఏదేవి నఖరోచు లిందురేఖలభంగిఁ బ్రవహించు నోంకారపాదపీఠిఁ
గోమరొందు నేదేవి కుడివంక నర్ధపల్లవితశంకరరూపలలితముద్ర
ఏదేవి బ్రహ్మాదు లీడఁబోవని నతావృత్తిఁ దాల్తురు కల్పవిరమవేళ
జనియించు నేదేవి శాంభవీవిలసనశ్రీశతాంశమున వైరించ దృష్టి
కన్నుసన్నల నేదేవి కడఁజరింతు, రఖిలదిక్పాలశుద్ధాంతవారిణనయన
లామహాదేవి పుత్రికయయ్యెఁ గూర్మి, నెట్టితపమాచరించెనో హిమనగంబు.

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యసౌభాగ్యప్రాభవవైభవంబుల జగన్నుతం బగునమ్మహాశైలంబునుపాంతంబున నర్వర్తుకిసలయప్రసవఫలభరప్రకాండమండితం బగు కాననాంతరంబునఁ బుండరీకకైరవోత్పలషండసంపన్నం బగు జలజాకరసమీపంబున నొక్కచిక్కణసికతాప్రదేశంబున.

సీ. పంచాక్షరీమంత్రపరమోపనిషదర్థవాసనాసురభి యెవ్వానిబుద్ధి
శ్రుతిపాఠపూతవాక్పతిముఖస్తుతులచే వదలె నెవ్వఁడు నవవ్యర్గసృష్టి
శాహంజాం డయ్యెఁ దపశ్శక్తి నెవ్వాఁడు బ్రహ్మర్షియై యొక్క బ్రహ్మరథముఁ
బంది మోపి దివంబు పంచి యుప్పించె నిశ్శంక నెవ్వఁడు హరిశ్చంద్రునకును
[illegible]
నిష్ఠతోడుతవాశ్చర్యనియమవృత్తిఁ, దపమునకు నుండెనంబికాధవుని గూర్చి.

శకుంతలాపరిణయము.

[illegible] దశదిశాభాస్వరతేజుఁడు గాధిసూనుఁడు
[illegible] నొంది సముల్లసన్మన
[illegible] శైలసుతాధవు భోగికంకణు
[illegible] స్వపానిధి నిల్పి యనన్యచిత్తుఁడై.

[illegible] జలంబునను నక్రొండ ల్వేసంగాయు వే
[illegible] వర్షావేళల న్వస్యశ్రా
[illegible] లేరి పట్టుబయల న్యాకాశనుండై యుమా
[illegible] నిల్పి చేసెఁ దపముం జాత్యర్యధైర్యంబునన్.

[illegible] కామధేనువను, గొన్ని దినములు శశిమాళిఁ గుదురుకొల్పి
[illegible] తో సేవించి, భానుశశిమార్గములు గట్టువెఱపి తగను.

[illegible] మపాదే నాజమలిగాలిం జొన్ప లావెక్కి యు
[illegible] చిద్గగనపీఠిం జెంది యుం డున్న యా
[illegible] కరఁగింపం దత్సుధాసారముల్
[illegible] కన్నెదులుప మ్మూర్ధాభిషేకంబునన్.

[illegible] తోల్లిటి, తెరువులు చెడ నంతరరులఁ దెఱపిఁ గనుకనిన్
[illegible] తమతమ, యురవులు గోల్పోయి పడిరి యెట్లనో తారున్.

[illegible] బవనద్వంద్వంబువర్తింపఁగా
[illegible] సంభవించి మొరయ న్దాన స్పదానందుఁడై
[illegible] యు దైన్యాదైన్యము ల్లేక యా
[illegible] విశ్వామిత్రుఁడి ట్లుండఁగన్.

[illegible] ఘనగర్జాడంబరం బయ్యెఁ జి
[illegible] దిక్కులు సంక్షోభించెఁ గుంభీనస
[illegible] దలంకె ధాత వగిలెం బ్రహ్మాండభాండంబు బి
[illegible] నటాడె న్మహాశైలముల్.

[illegible] దశవిశ్వామిత్రుండు తపంబుచేయ భీతుండై పురహూతుం [illegible]
[illegible] నిలింపచంపకగంధులందు నెన్వరు గల రొ [illegible]
[illegible] నిర్జరజనంబు నవలోకించి.

[illegible] దీపించు మాణిక్యదీపమనఁగ
[illegible] మాతావతంసం బనంగ

జగములు గెలువంగ సొంపుఁబట్టించిన గతిరాజు నవఖడ్గలతిక యనఁగ
యతులమానసము లుద్ధృతుల నాకర్షించు వరవశ్యమంత్రదేవత యనంగఁ
బంతమాడిన వారినైనఁ బరాభవుని, నైన వారునైన మోహరసాబ్ధిఁ ద్రోచి
యీఁదు లాడింపనోపెడు నిగురుబోఁడి, మేనకాసతిఁ జూచి సన్మానమొనఁగి.

వ. సకలసౌభాగ్యసౌందర్యమందిరం బగు నీచేతం గాని గాధినందనుతపంబు విఘ్నంబు నొందనేరదు. శీఘ్రంబ చని యమ్మౌనివరుని మరుని యాజ్ఞకు లోనుచేసి రమ్మనిన మహాప్రసాదం బని యక్కొమ్మ పాకశాసను శాసనంబునఁ గౌశికు తపోవనంబునకువచ్చె. వియచ్చరపతి యనుమతంబునవయ్యచ్చరమచ్చెకంటి వెనుకొని.

శా. ఏతెంచె న్మధుమాసలక్ష్మి తరుణీహిందోళరాగధ్వను
ల్వేతెంచె న్పటువిమానకేతనముతో విల్లంది పూఁజేరిపైఁ
దోతెంచె న్దలిరాకుఁగైదువులుఁ దోడ్తోఁ దాల్మిలేఁడీఁగల
స్వేతెంచె న్జగదేకవిక్రమకళావీరుండు మారుం డొగిన్.

ఉ. వామనదిగ్గజంబు మదవాసనకుం జన కోహటించు నా
ద్దామగతి న్నభోమణిరథంబుహయంబులనూరుఁడుద్ధతుం
డై మగుడింపఁగా మగుడ కడ్డము బాఁకె ననంగ నుత్తరా
శాముఖవీథి నేగె దివసంబులు దీర్ఘతఁపల్లవింపఁగన్.

గీ. తరణి మధువేళఁ బద్మినీసరసకేళిఁ, దడసె నన వాసరంబులుసిడుపులయ్యెఁ
బాసి విరహంబు సైఁపమిఁ జేసి రథము, దతిమిగొని వచ్చె ననరేలు కుఱుచలయ్యె.

క. భూరుహము లెల్ల వాసునిఁ, గారాకులు రాలి చిగురు గలయ నలమి సొం
పారెను మధుమాసమునన, గారంబులు డులిచి క్రొత్తగప్పిన భంగిన్.

చ. మలయసమీరమ న్విటుఁడు మచ్చరికంబునఁ బట్టితీవలం
జెలువులపైఁ బురాణదళచేలములన్ హరియింప లజ్జనోఁ
జలనము నొందఁగా ననుపు జాణఁడు చైత్రుఁడు గప్పెఁ దోనతో
నొలసిన కూర్మిపేర్మి చెడకుండఁగఁ గెంజిగురాకు చట్టలన్.

సీ. తళతళమించు కెందలిరు టాకుల నెడనెడ నొత్తుకొన్నట్లుఁ దోడిమలెత్తెఁ
దోడిమల నడుము వాత లోకింత గనవచ్చె రావన నన లంకురంబునొందెఁ
నన లంకురము నొంది నవకంబుతోఁ గూడ వలసి లేఁదావుల కలికలయ్యెఁ
గలికలపరిమళంబులు కొల్పు నును మోము లరవిచ్చి మవ్వంపు టలరులయ్యె
నలరుగుత్తులు మకరంద మలక నెఱయ, విచ్చి సోడుముట్టఁగవనవీథికలను
దరుణభావంబు నొందించెఁ దరుల లతల, నభినవంబైన నవవసంతాగమంబు.

ఉ. కఁకెం ల్బసవంబి క్రొవ్విరులచే శంపాలతాలక్ష్మి నొం
దించు రసాలపల్లవము లుద్ఘనంబులయి ప్రాఁదేనె లుద్వాళించి ప
ర్వించు నవ్యప్రసూన చల్లి పాంథజనరాజి స్రగ్మ్య గాఢ్వ ల్బలిం
పించు వ్యాప్రపుఁ దంబు దాగతి విడంబించె న్విజృంభించుచున్.

ఉ. హేమంతం బనురాజు సేనపఱకన్ హేలాగతిన్ జైత్రుఁడన్
సామంతుం డెదురం వదీయజనరాజత్కార తుష్కారరిం
ఖాపార్గ్రంబుల నించు పాంసువులు సాఁగాఁ బర్వె నాంగముగం
భామణ్డలకేలసంగనవపుష్ప శ్రేణికారేణువుల్.

ఉ. తెమ్మెర యూఁపఁగా నలరు కేనియ లాని మదించి యింపునన్
దుమ్మెద లేమ లాగతులతో మధురస్ఫుటకోకిలానినా
దమ్మునఁ దాము మందెడు లతానవడోలల నూఁగి యాడుచుం
గమ్మనిపంటచేతోడు జయగాథలు పుష్పితభూజవీథులన్.

ఉ. అప్పుడువంటచేతోడు మధుపావళి వారిపొనర్చి చక్కఁగా
మాటిటిపట్టె జాన్మనుచు బ్రోయఁగ మీటుచున్న వాఁడు మా
జావనిగాదు తాల్మిఁ గొఱఁగాదిఁక జన్నుల నంటఁబట్టుకొం
డో యనుచున్ లతాంగులను నోజఁ గరం బెలుఁగిచ్చెఁ గోయిలల్.

క. వంరాజు వచ్చువెడలఁగ, బలములు నియమించు సైన్యపతు లెదురెదురన్
దంతిం దమనెలుఁగుల క్రియఁ, గలకల నెలుఁగిచ్చె నెల్లకడ రాచిలుకల్.

సీ. పటువల్లి రాణివాసాలపాలిండ్లపై మృగమదామోదంబు మేఁతవట్టి
దక్షిణదిక్ప్రాంత చక్కఁ బాదపుచూడ గంధంపుఁగొండ చెంగట సుఖించి
దర్దురశైలమధ్యమునఁ గర్పూరంపు తరువాటికలలోనఁ దెరువుదప్పి
తామ్రపర్ణీనదీతీరఁ దనరారు ముత్యాలయేటి యంబువులలో నీఁదులాడి
సింహళమువ్యాపయకోటరములందు, రాఁజు మదనానలము మించి రవులుకొల్పఁ
గాఁపురంబు దపమున్న కాననమున, నల్లనల్లనవీచె మందానిలుండు.

వ. అత్తఱంగున మాకందవనంబు ప్రకాశితపాంతం బగు వసంతంబు ననుదెంచిన నుల్లసితపల్ల
వంబులు మధుకర కోరకంబును నుత్ఫుల్లకుసుమంబును నున్నతస్తబకంబును నుద్గతమ
కరందంబును మధూత్సవరాగంబును నుదంచితఫలంబును నై చైత్రరథమునకుం బ్ర
తిబింబంబును నందనంబునకుం బ్రతిచ్ఛందంబును నగు విశ్వామిత్రునాశ్రమవనంబు

న మనంబు లలరఁ నలరువిలుకాఁడు సహాయంబుగా విహారవిలాసినులు పుష్పాపచ
యంబు సేయంబూని.

క. దళదరుణతరుణకిసలయ, విలసత్ఫలభరితవిపినవీథీవిచర
త్కలకంఠశారికాశుక, కులకంఠధ్వనులు చెవులకుఁ జవులొసఁగన్.

గీ. వలపుగాడుపు బూవ్వులఁ గలసి వెలయ, దుమ్మెదలుఁ గుంతలమ్ములు దొట్టుకొనఁగ
బువ్వులును నవ్వులునుగూడి పొత్తుగలయ, విరులు గోయఁగఁదొడఁగిరవ్వేళయందు.

ఉ. ఆనవగంధులైన వదనానిలముల్ పయిఁ బ్రోదిసేయఁగా
గోసినకంటె వేగమునఁ గోసినవృంతమునందుఁ బుట్టఁగాఁ
గోసె మనోజ్ఞమూర్తి యొకకోకిలభాషిణనిండువేడుకన్
డాసి వయస్యలెల్లఁ బొగడ న్పొగడ న్పొగడప్రసూనముల్.

క. మవ్వఁపుటలరులు గోసెను, క్రొవ్వాఁడి నఖాంకురములఁ గొమరుదలిర్పన్
బువ్వారుబోఁడి యొకర్తె, నవ్వులు బువ్వులును జడఁగొనన్ సురపొన్నన్.

సీ. చటుకున నడిచి రసాలంబు నొకర్తె ననిపించి యాప్రసూనములు గోసెఁ
జాలుకఁగాఁ దన్ని యశోకంబుఁ బుష్పించి విద్రుమాధరయోర్తు విరులు గోసె
నవ్యగీతులఁ ప్రేంకణము వికసింపించి వనిత యొకర్తె ప్రసవములు గోసె
సముదరాగస్థితి నంపెంగవిరియించి చంద్రాస్యయోర్తు పుష్పములు గోసెఁ
గలికిచూపులఁ బరువంబుగా నొనర్చి, తిలకమునఁ బూవు లొక వేల్పుతెఱవగోసె
నిండుఁ గౌఁగిటఁ గొరవిమన్నించి యొకర్తె, సురతలోదరి యలరుమంజరులు గోసె.

వ. మఱియును బురందరపురారవిందలోచనలును లోచనానందకరంబు లగు తరులతాం
తరంబుల లతాంతంబులు ద్రెంచి రేకు మడంగకుండఁ దేఁటిగ్రోలకుండఁ బరాగంబు
రాలకుండ మేనకాహస్తంబునకు నిచ్చిన నాహస్తిరాజగమన యానవీనప్రసూనంబు
ల ప్రసూనశరదమనమూర్తి యగు విశ్వామిత్రపాదపద్మంబులకు సమర్పించి దండం
బు వెట్టి లేచి సమీపంబునం బూచినసహకారంబు నీడ నొకర్తపావం బాకుంచితం
బుగాఁ దరువున నొఱగి యొయ్యారంబున నొసలి చిట్టంటుఁ జెమట మాటిమాటికిఁ
గొనగోటమీటుచుఁ దూటవిలుకాని మోహనశక్తియుం బోలె నున్నయెడ.

సీ. తేఁటిమొత్తము సేవుఁ దూఁటివుచ్చఁగనోపు కమనీయనీలాలకములు చూచి
చిగురుటాకుల డాలుఁ జిన్నఁబుచ్చఁగఁజాలు సాంద్రంపుకెంపుహస్తములు చూచి
కరికుంభముల క్రొవ్వుఁ గాకుపేయుచు నవ్వు దోరంపు సెరిచన్నుదోయిఁ జూచి
చంద్రబింబము పెంపు సవతుగా దనిపింపు మొలకనవ్వుల ముద్దుమోముఁ జూచి

రదములు గైకొను బింబాధరంబుఁ జూచి, పసిఁడిపొడి రాలు కక్షవైభవముఁ జూచి
కమలముల నేలు పాదపద్మములు చూచి, మునికిఁ జక్కిలిగింతలు గొనె మనంబు.

శా. ఆతన్వంగిపయిం బ్రియుం బొదవి విశ్వామిత్రుఁ డీక్షించుచుం
జేతఃపద్మమునందు నున్న శివునిం జేమోడ్చి ప్రార్థించి తా
నాత్మారామ్రికిఁ బంపి యచ్చట లతాంతావాసీమ న్మనో
జాతుం బ్రీతుని జేసె దేవగణికాసంభోగసౌఖ్యంబులన్.

క. మేనకయుఁ దాను హిమగిరి, కానకముగ జపముఁ దపముఁ దనమదిలోనం
బూనక యొకనాఁడైనను, మానక సుఖియించుచుండె మన్మథకేళిన్.

సీ. ప్రసవకార్ముకుఁ డను పాపకర్ముని చేత సూనాస్త్రుఁ డనెడు దుర్నాముని చేత
వంబువరధ్వజుం డనుకిరాతుని చేత మన్మథుం డను నసన్మార్గి చేత
శంబరాంతకుఁ డనుజాల్మచిత్తుని చేతఁ గందర్పుఁ డను పలుగాకి చేత
నంగసంభవుఁ డను నతినిర్దయుని చేత దర్పకుండను నాతతాయి చేతఁ
జెప్పవారలఁ గథలుగాఁ జెప్పనేల, వేల్పుటేఁ డంప నొకదేవవేశ్యఁ జూచి
తొడరి యుజ్జైనఁ నొనల్ప్రాల్గు దుడుపనొప్పు, కౌశికునియంతవాఁ డూడ్చెఁ గచ్ఛడంబు

క. ఈగతి వేల్పుకొమ్మల, వాఁగను దగులుకొని నాఁడునాఁటికిఁ గోర్కుల్
ఱేఁగలు వాఁగఁగ మన్మథ, భోగంబుల మనసు తృప్తినొందినపిదపన్,

ఆమిషీ దమకీఁగత, కేళీవనపవనచలితకేసరధూళీ
పాళీముహురనుగతభృం, గాళీగణ్యంబు హిమనగారణ్యంబున్.

వ. ప్రవేశించి యచ్చటఁ దనంబునకు నిలిచె మేనకయు నమ్మానిసంగంబున నొక్క
కూఁతుం గని యప్పుడటుపుట్టిన యప్పాపటిపట్టి నల్లనల్లన పట్టుకొని పోయి మాలి
నీనదీసైకతంబునఁ నేకతంబునఁ బద్మపత్రంబులు పొత్తులుగా నమర్చి మెత్తమెత్తన
యునిచి దివంబున కరిగె నిచ్చట.

అత్తఱి శకుంతంబులు, తత్తనువున కెండ గాలి దాఁకక యుండన్
మెత్తన ఱెక్కలఁ బొదువుచు, నెత్తుకఁగందు పయిని ల్పె నెయ్యపుఁగ్రుపయున్.

అనది నొక్కనాఁడు ముదమారఁగ శిష్యులఁ దానుఁ గూడి వి
ద్యావధమందు పుణ్యనిధి సాధువరేణ్యుఁడు కాశ్యపుం డను
స్నానము చేయ వేగి యచటం బొడఁగాంచె శకుంతపక్షర
క్షాపరిపాలితాంగిఁ బొసంగిన కౌశికవీర్యసంభవన్.

వ. కాంచి యది విశ్వామిత్రవీర్యంబగుట నార్యజనసేవితుం డగు కణ్వమునీంద్రుండు గాధిపుత్రుని మీఁది మైత్రియుఁ దల్లితో నెడఁగునిసుంగుమీఁది కారుణ్యంబును బెనఁగొన నా వేల్పుం బూఁప నొక్క శిష్యుని చేతికిచ్చి యాశ్రమంబునకుం దెచ్చి శకుంతరక్షితయగుటయు శకుంతల యను నామంబు వెట్టి ప్రేమంబునం బెనుపుచున్న వాఁ డన్నప్రదాతయు నభయప్రదాతయు నీయిద్దఱుం గన్యలకు గురువులై రీరెండు తెఱంగులు నమ్మునిపుంగవుని యందు గలిగెఁ గావున నతండు తండ్రియు నయ్యింతి కూఁతురయ్యె నిది శకుంతలావృత్తాంతం బని యాద్యంతంబును నెఱింగించిన మహీకాంతుండు నితాంతసంతోషంబు నొందె నంత నట నూష్మకాంతుండును జరమగిరి శిఖరంబునకు బంధూకపుష్పమంజరియుం బోలెఁ గెంజాయ నలంకరించె.

గీ. అప్పుడు భూపతి విప్రుని నాదరించి, చరమసంధ్యావసర మయ్యె సంయమీంద్ర
కన్యకలు చెప్పి పుత్తేరఁ గాదనంగ, రాదు నమున్నుము వేగమ పోద మనుచు.

శా. శంకాతంతువుఁ ద్రెంచె నీవడుగు దాఁ జక్షుఃప్రియం బొప్పఁగాఁ
గొం కొక్కింతయు లేక నిర్భయుఁడనై కోర్కుల్ కొనల్ సాఁగఁగా
నింక న్నాకొకమాటు చూడఁగలిగెన్ హేలాశరత్పూర్ణిమా
పంకేజాహితబింబ చారుముఖబింబన్ శ్రీకబింబాధరిన్.

మ. అని చింతించుచు సంతసించుచు రయంబారంగ సారంగలాం
ఛనబింబాగ్రణి యేగుచోఁ జటులవర్షాకాలకాలాంబుద
స్తనితధ్వానపథాధ్వనీనగళగర్జక్రోధనిష్ఠ్యూతని
స్వననిర్భగ్ననితాంతశాంతబహుసత్వస్వాంతకాంతారమై.

క. శైలద్రుమచరదేణీ, జాలోదరదళనకేళిసమయాతిగళ
త్కీలాలసిక్తదంష్ట్రి, భీలనఖంబగుచు నొక్క బెబ్బులివచ్చెన్.

శా. ఆశార్దూలముఁ జూచి భీతహృదయుండై మేను కంపింపఁగా
శాఖల్ చూచుచు బ్రాహ్మణుం డపుడు ప్రాయఃప్రాణరక్షార్థమై
కౌశార్దూలమృగేంద్రచర్మధర గౌరీయుగ్రాక్ష యోయద్రిజా
ధీశా యీయుపమృత్యువుం గడపవే యంచుఁ గీర్తింపఁగన్.

వ. ఆవిప్రవరుని యార్తియు నిర్దయశార్దూలవిస్ఫూర్తియుం గనుంగొని కారుణ్యమూర్తి యగు నారాజు భీతిచేతస్కుం డైనవాని నుపచరించుచు శీఘ్రగమనంబున వచ్చి వ్యాఘ్రంబు నడ్డగించుచున్న యది నగరి వేఁటపులి యగుటం దెలిసి కృపయుం దొట్టు

దీని నేమఱెరి దీనివలన నీయాశ్రమవనతనుసత్త్వంబులకు నపాయంబు పుట్టిన మహా
పరాధంబు వచ్చుననుచు నమ్మృగరాజుం బట్టుకొని బంధురగమనంబున నిజస్కంధా
వారంబునకుం జనుచుఁ దనమనంబున.

క. తాపసశిష్యుని లలితా, లాపంబుల నాశకుంతలావృత్తాంతం
బేపారఁగ వినియునవా, క్ష్మాపాలుఁడు సంతసిలక సంశయచింతన్.

సీ. కన్య క్షత్రియవీర్యయోఁ గాక యేమి, కణ్వుఁ డొకనికి నీఁ గడకట్టె నేని
చెలువ వామోరుఁ గూరిమి సేయదేని, వెంట దుష్యంతు కోర్కి పూరించు టెట్లు.

చ. కొనకొని తావి మూర్కొనని క్రొవ్విరి యెయ్యెడ వజ్రసూచిరా
యనిరతనంబు జిహ్వచవి యానని తేనియ గోరుమోపి గి
ల్లనిచిగురాకు లాలితవిలాసనికేతన మాలతాంగి దా
నను భవకర్త యేఘనుఁడొ యావిధియత్నఁ మెఱుంగవయ్యెడున్.

ఉ. ఆడదు గాని మాట లొకయించుకయించుక వీనులొగ్గి నా
యాడినమాట లెల్ల విను నర్మిలితోఁ దను నేను జూచినం
జూడదు గాని యొండుదెసఁ జూచినఁ దానను జూచుచుండు నీ
జాడలు నాపయిం దగులు చందము డెందముఁ జేర్ప నేర్పగున్.

ఉ. అచ్చపలాక్షి కన్య విమలాశ్రమవాసిని ప్రేమచిహ్నము
ల్మచ్చికలేక చేయ దనుమానము గల్గదు సత్యసంతతు
ల్వెచ్చపుఁగూరుము ల్పరిఢవింపఁగఁ నేరదు నేర రజ్జనం
పచ్చటులంబులై మెఱయు పచ్చనిచూపులకోళ్లు చూడఁగన్.

మ. చికురంబు ల్నానలంట నున్న చెమటల్ జెక్కుల్దలిర్పన్ ఘటో
దకభారమ్మునఁ గొంపుహస్తయుగ మున్దారింప సంనంబు లిం
చుకజాఱం జనుదోయి యూర్పువడి సంక్షోభించి కపింపఁదా
నొకకేలం దుఱు మావటించు చెలువం బుల్లంబుఁ గొల్లాడదే.

వ. అనుచు నచ్చెలువ చెలువంబు దనమనంబున ననుచుకొని యచోటువాసి మగిడి
చూచుచు నిలుచుచు నివ్వెఱపడుచుఁ బ్రొద్దువంకఁ గనుంగొనుచుఁ బెద్దనడిం గొం
డొక దవ్వు గమనించుచు నిట్టూర్పు నిగిడించుచు నెట్టకేలకు వేలం బున్న చోటికిఁ
దపసిబోటికిఁ మనం బిచ్చి యేటి కెదురంటిన కరణి ధరణీనాయకుండు ప్రవేశించి.

చ. తనకు శకుంతలావదనదర్శనయాత్రకు విఘ్నమాచరిం
పిన పులిఁ జంపఁజూచినయును బెంపుడు గావున వేఁటకాంద్రమీఁ

ద నెపము వెట్టి యేమనుట తప్పఁగఁ దిట్టి యథాపరాధదం
డన మొనరించె నుత్తమజనంబులు చూప రసహ్యకోపముల్.

గీ. అవనిపతి యివ్విధంబున నరుగుదెంచి, యపరసంధ్యాభివందనం బాచరించి
యుష్ణమును దీర్ఘమును గాఁగ నుస్వరము, సంయమీంద్రకుమారిక సంస్మరించి.

సీ. పిలువవచ్చినఁ బోక నిలిచి యేటికి నింతిపుట్టువుఁ దెలియదుర్బుద్ధివుట్టెఁ
బుట్టనీ యతఁ డేల పూర్వాపరంబులు సూచించి విడువక జోలివట్టెఁ
బట్టనీ గమనసంభ్రమువేళ శార్దూల మదరిపాటున నేల యడవిసొచ్చెఁ
జొచ్చిరానీ మాఱుసుద్ది పంపక యుండఁ జనుదెంచె నేటికిఁ జరమసంధ్య
విఘ్నములు పెక్కు లిటు సంభవింపఁ జేసి, తెఱవఁ గని కన్ను లాఁకలిఁ దీర్పకుండ
నదయుఁడై విధి కంచము మొదటివాని, లేశమంతయుఁ గృపలేక లేవనెత్తె.

క. అని దైవము దూఱుచుఁ దన, మన మెల్లను గొల్లఁగొనిన మానిని తరుసే
చనచర్యలు నాలనలో, చనముఖభావములు మానసము నలరింపన్.

ఉ. మజ్జనభోజనక్రియలు మాని పలాని యరోచికంబునన్
ఖజ్జము గొంతకొంత కసిగాటులుగా భుజియించి యెవ్వరిం
బజ్జకుఁ జేరనీక తనభావములోపల దాఁపురంబుగా
సజ్జకుఁ జేరియుండె నృపచంద్రుఁడు సాంద్రవియోగవేదనన్.

క. ఆవేళ హస్తినగర, క్ష్మావల్లభుఁ డున్నయెడకుఁ జనువునఁ జేరం
గావచ్చిన మాండవ్యుఁడు, భావము దెలియంగఁ బలికెఁ బరిహాసోక్తిన్.

క. వనమునకు నొంటి యరిగితి, జననాయక యచటమనసు శకించెనొ యా
మ్మునివరు లేమిపరాభవ, మొనరించిరొ నాకుఁ జెప్పు మున్నవిధంబున్.

చ. మనమున జంకు గల్గినను మాన్చెద నేనది మంత్రశక్తిచే
మునుల యవజ్ఞ గల్గినను ముందటికి న్మనసీమలోని కా
ననములు గుత్తయిచ్చి జతినంబుగఁ జేసినఁ గందమూలము
ల్దినియెడువారు గాన నరుదెంచి వశంవదు లౌదు లందఱున్.

వ. దీని కింత చింతయేల జగతి యేలం గల్గిన నావంటిసేవకుండు సిద్ధించి యుండ నశక్తు
డునుంబోలె నుండుట యేటి ప్రాభవం బనిన సాధుజనపోషకుండు దూవా
న కిట్లనియె.

గీ. ప్రాణసఖుఁడవు నీకుఁ జెప్పక మదీయ, వృత్తగోపన మెట్లు గావింపనేర్తు
మన్నసాలుకవాఁడవు మంతనంబుఁ, బొడమనీ కని రసనకు బుద్ధిచెప్పు.

మ. నా జాతిరమాను గాన్యమహాపానేందు) సేవింప న
మ్మునమారం జని యాత్రామమంబువనసీమం గంటి వాల్గంటిఁ దో
యజకీలాలకిఁ గంబుకంఠిఁ గరిణీయానం బయోజానన
న్నవనత్నాంశేయనోరుహోదరి సుధానంబాధబింబాధరిన్.

సీ. చిరుచిఁజుంచునువకు నెత్తమ్మి యలపును వర్ధంపుఁ బొలుపును నబ్బనేని
కరికుంభములకు బంగారుతావులయొప్పు శకటాంగముల విప్పు జరగనేని
యరఁటి కంబములకు గరభంబు మనుఁడాలుఁ దూణీరముల మేలు దొరకనేని
నరకిళాశిములకు జంత్రంబుఁ జెంపును జిగురాకుసొంపును జేరనేని
చపలగోచన మొగముతో సరియవచ్చు, నింతి పాలిండ్లకోయితో నీడువచ్చు
రవితొమారుద్వయంబుతో నెనయవచ్చుఁ, జంద్రముఖిపాదయుగముతో సాటువచ్చు.

వ. అని మఱియు నాపాదశిరోరుహాంతంబు వర్ణించు నత్యంతనాగరాజకంఠీరవుండు మాండవ్యు డొండుతలంపు లేక వినుమని యిట్లనియె.

సీ. చిగురాకుగొడుగులు గొనివచ్చి చరణద్వయంబుగా నవదరించి
సంకల్పసంభవు జయకాహళులు దెచ్చి జంఘాయుగంబుగా సంఘటించి
దుర్గాక్షిమనుమని తూణీరములు దెచ్చి యూరుయుగంబుగా నుపచరించి
శ్రీదేవిసుతు హేమసింహాసనము దెచ్చి జఘనచక్రంబుగా సంతరించి
తనువాయాతి శేషాంగ నిర్మితికిని, దగినయవిశేక కనకపత్రమున నిచటఁ
గడము కంఠని వ్రాయరేఖయును లిపియు, మధ్యమును నాఱునయ్యో నమ్మానవతికి.

సీ. ప్రసవాస్త్రుమారావి బైలవారిసిన సుడి బిసరుహాననకు గంభీరనాభి
మోహచూర్ణము వోసి మూసిన బంగారుబరిణ లుత్పలగంధి గుబ్బచనులు
మాపవాముని భూరుహమున డిగ్గిలియాడ లరవిందవదనకుఁ గరయుగంబు
సౌందర్యజలధిలో సంభవించిన పాంచజన్యంబు మీనలోచనగళంబు
పవడముల తామ్రపర్ణిఁ జెల్వంబులైన, విశదమౌక్తికములు లేమ దశనపఙ్క్తి
యంబరాంతి సామ్రాజ్యసౌఖ్యపదవి, యళికులాలక కెంజిగురాకుఁ బెదవి.

గీ. జవ్వనంబను తొలుకారు నివ్వటిల్ల, ప్రాపితోడను మోహబీజంబు లలర
మాపవక్షేత్రములఁ మున్ను మదనుఁ డనెడు, కర్షకుని కింతినాసిక కనకహలము.

క. శ్రీమంగళహామమోము వి, లోకింపఁగ దీపకళికలు కనుంగవ యా
నాగాకిరాధిక నవ్వు, రేకలు నా బొమలు సుందరికిఁ జెలువొందున్.

గీ. మహితకీర్తి శకుంతలామంజువాణిఁ, బోల నష్టావశద్వీపము లమరఁగలుగ
రనుచు శ్రుతులను సంజ్ఞల నతివయందుఁ, దొమ్మిదులు రెండు లిఖియించెఁ బద్మచూలి.

క. బాలేందునిపైఁ దిమిరము, పాళెను వెట్టుకొని వేళఁ బరికించుచుఁ దా
వేలము వేసినపోలిక, బాలిక యలినీలకేశపాశం బమరున్.

గీ. చదువు రాజశుకబ్రహ్మచారులకును, దామరసనేత్ర వదన మధ్యయనగృహము
గాణలై మించు కోకిలగాయకులకు, నాతికంఠంబు దలఁప సంగీతశాల.

ఉ. కన్నులతీరుఁ జక్కని మొగంబు మెఱుంగును జౌకళించు శేఁ
జన్నులమించు సెన్నడుము సంశయశేఖయు మేనియందముం
బెన్నెఱివేణి సొంపు ముఱిపెంబును దిన్నని మోవికెంపులున్
వెన్నెలుగాని తావు రవణంబులు వన్నియలాలతొంగికిన్.

మ. నవలావణ్యపయోధిఁ జిత్తమనుమంథానాద్రికిం జంద్రికా
పవనాళిం దరిత్రాఁడుగాఁ బెంచి యబ్జాతాశుగుం డిచ్చినన్
రవలిం గోకిలకీరము ల్దరువ నా రత్నాకరంబందు న
ద్భవమున్ బొందిన లక్ష్మిశాపలయు నాపద్మాక్షి భావింపఁగన్.

ఉ. చిత్తరువు ల్లిఖించి మఱి జీవము వోసెనొ రూపసంపదం
జిత్తమునం దలంచియు సృజించెనొ రెండును జర్చసేయఁగాఁ
జిత్తరువంచు నాకరణి చెల్వము గల్గ దనన్యచిత్తుఁడై
చిత్తమునం దలంచియ సృజించెఁ బితామహుఁ డాతలోదరిన్.

శా. ఆదిం జంద్రుఁడు చంద్రికారుచుల నయ్యబ్జాస్యఁ గల్పించెనో
లేదే కంతుఁడు చెల్వము ల్వెలఁజి యాలీలావతిం జేసెనో
కాదే చైత్రుఁడు తావు సెల్లఁగొని యాకాంత న్నిర్మించెనో
వేదాభ్యాసజడుం డజుం డెటులఁ గావించుం దదీయాకృతిన్.

సీ. పాలమున్నీటిలోపల సంభవించిన జలజాతవయనల చక్కఁదనముఁ
జంచలాలతికల జననంబు గాంచిన ధవళలోచనల సౌందర్యలక్ష్మి
నమృతాంశుకళలయం దావిర్భవించిన నీలవేణుల రామణీయకంబుఁ
బుండ్రేక్షుకోదండమునఁ బుట్టువొదవిన లావణ్యవతుల విలాసరేఖ
నరసఖుని యూరుకాండంబునను సముద్భ, వంబునొందిన యుడురాజవదన చెలువుఁ
గుప్పగాఁ జేసి మునికన్య యొప్పుతోడ, వాసి దలపోయ నూరాల కీసవెలితి.

* శా. ఆవాలుంగనుదోయి యానగుమొగం బాగుబ్బ పాలిండ్ల పెం
పావేణీరుచి యాతనూవిలసనం బాయొప్పు నేఁజెప్పినం
గైవారం బగుఁ గాని యయ్యెడ శిరఃకంపంబుతోఁ గూడ నా
హాపుట్టింపదె యిక్షుధన్వునకు నయ్యబ్జాక్షి నీక్షించినన్.

వ. అని తదీయరేఖావిలాసవిభ్రమంబులు ప్రసంగించుకొనుచు నొండెఱుంగక మహీవిభుం డుండె నంత నిక్కడ నాశ్రమపదంబున శకుంతలయుం దారున వచ్చిన విప్రునివలన రాజు తన జన్మప్రకారం బడిగినవిధంబును దదాకర్ణనంబున నిరస్తసంశయుం డై పర్ణశాలాభిముఖుం డై గమనించుటయుఁ దదవసరంబున నకాండంబుగఁ బెద్దపుండరీకంబు వచ్చుటయు శార్దూలంబుఁ గొని వచ్చుటయు నాలోనన యపరసంధ్యానమయంబు ప్రాప్తం బగుటయుఁ బ్రతివచనంబులకు నెడలేకుండుటయుం జెప్పినఁ దనమనంబున.

గీ. వరవయుం డన్మదీయజన్మక్రమంబు, వినుట నాపుణ్యమయ్యె నివ్వనములోని
కెన్నఁడును లేనిశార్దూల మెట్లువచ్చె, నరయరాకుండ నరికట్టె సామ్యగంబు.

క. ఎప్పుడొకో యీనిశి చను, నెప్పుడొకో తెల్లవాఱు హృదయేశు మొగం
బెప్పుడొకో చూచుట నా, కెప్పుడొకో భాగ్యలక్ష్మి యెదురగుటనుచున్.

మ. చెమటం జెక్కులు తొంగలింప ముఖరాజీవంబు వాడంగ సో
లమున న్రెప్పలువ్రాలఁ గన్నుఁగవ దేల న్మోవి నిట్టూర్పులం
గమలం దల్పముఁ జేరుచు న్విభునిరాకల్గోరుచుం బ్రొద్దు భా
రమునం బుచ్చుచు వర్ధమానవిరహగ్లాని న్మదిం గుందుచున్.

మ. మలయక్ష్మాధరనిర్గళత్పవనము ల్ఖండింపఁ గామాగ్ని య
గ్గలతం గాల్పక యుండఁ గంతుసుమనఃకాండప్రకాండాహతిం
జెలువెల్లం జెడకుండ నవ్విభునురస్సీమంబుతోఁ దార్కొనం
గలలోనైనను గల్గునొక్కొ యని యక్కాంతాస్య దీనాస్యయై.

శా. ఆచంద్రాన్వయరాజచంద్రముని పాం దాసించి చన్నుంగవం
జాఱం గన్నుల నీరునించుఁ దలయూఁచు న్మేను శయ్యాస్థలిన్
వైచు న్లేచును నవ్వు నుస్సురను బోవం గంటగించున్ ధృతిం
గాచున్ బ్రొద్దుఁ గనుంగొను న్వెతఁబడుం గామాంధకారార్తయై.

వ. ఇవ్విధంబున.

---

* ఈపద్యము నప్పకవి కళాపూర్ణోదయములోదని వ్రాసెను.

సీ. అచట మదనాగ్ని రాజును నిచట మదన, బాణవేదన నింతియుఁ బరితపింప
బ్రహ్మకల్పంబుపోలె నారాత్రి వేగ, నెట్టకేలకు నంతట నినుఁడు వొడిచె.

శా. నాగామాత్యకుమార మారమణమాన్యశ్రీక శ్రీకంఠచూ
డాగంగాసమకీర్తి కీర్తితనిరూఢప్రౌఢనిర్నిద్రవా
చాగుంభాంబుజగర్భ గర్భసుఖితాసౌభాగ్యభాగ్యస్ఫుర
త్త్యాగోద్యత్సురభూజ భూజనహితవ్యాపారపారంగతా.

క. కవితాకల్పకలతికా, నవపుష్పమరందపారణామధుపనిజ
శ్రవణేంద్రియ సకలజగ,ద్భవనతమోదీపకీర్తి భాసురమూర్తీ!

పృథ్వి—అమాత్యగుణబంధురా యఖిలబంధుకల్పద్రుమా
సమస్తజనసన్నుతా సమధికప్రభావోన్నతా
అమర్త్యతటినీధరాయతపదారవిందద్వయీ
సమంచితమధువ్రతా సతతపూత సత్యవ్రతా!

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థగురుచరణకరుణాకటాక్ష లబ్ధ సారస్వతపవిత్ర గాదయా
మాత్యపుత్ర, ఆరాధితామరవీరభద్ర పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రప్రణీతం
బైన శకుంతలాపరిణయంబను శృంగారశాకుంతలకావ్యమునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

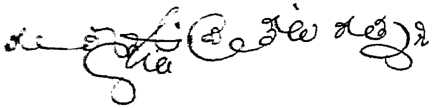

శ్రీమదుమారమణాయనమః.

శకుంతలాపరిణయము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీకర పతిహితకార్యా ని, శాకరసౌందర్య బంధుసత్కృతిజనప
ద్మాకరసూర్య పయోరా, త్నాకర గాంభీర్య వెన్నయప్రభువర్యా!

క. దినవాహం బుదయించిన, జనవాహం బుచితభంగి సంధ్యావిధు లె
ల్లను దీర్చి యున్నసమయం, బున సేనావిభుఁడు వచ్చి ముకుళితకరుఁడై.

గీ. తోఁటగొల్లఁడు వోయిన తోఁటసమము, నేఁటి యాటకు మృగములు గటమును ము
వేడ్కతో వచ్చియున్నారు వేఁటకాండ్రు, వేగ విచ్చేయు మనినఁ బృథ్వీవిభుండు.

సీ. కొమ్ముల నుదకంబు గోరాడి వేచల్లి కలఁచి క్రీడింపనీ కాసరముల
దంష్ట్రాంకురముల ముస్తలు త్రవ్వి భుజియించి సుఖవృత్తి నుండనీ సూకరములఁ
గడుపార మేసి ప్రాగ్గను వేసి నీడల నెమరువెట్టుచు నుండనీ మృగముల
విస్ఫురజ్జ్యాబంధనిర్బంధమును బాసి గవిసెన నుండనీ కార్ముకంబు
వలలు బోనులుఁ గౌలేయకులును మగుడఁ, బట్టణమునకు సకలంబు వెట్టి యనుపు
మనఘ మృగయులఁ దమతమపల్లియలకుఁ, జాలు మృగయావిహారవిశ్రామసుఖము.

గీ. ఆశ్రమాంతికమున వేఁట యనుచితంబు, ఏము నేఁడును రేపును నిచట నిలిచి
మునుల బొడఁగని వారల ననునయించి, పిదపఁ బురికేగుదెంచు టభ్యుదయకరము.

వ. ఏ మిక్కడ నందు దివసంబుల నాశ్రమంబులకు రాయిడి గాకుండ మదీయస్యందనం
బును సారథియు నీవు మాండవ్యుండును గతిపయాప్తపరిజనంబులును దక్కఁ గ
క్కిన శతాంగమాతంగతురంగపదాతివర్గంబు దుర్గంబున కనుపుమనిన నతండును నట్ల
కావించె నిట్లు సకలసైన్యంబును గరిపురి కనిచిన నారాజోత్తముండు చిత్తంబు శకుం
తలాయత్తంబు చేసి చిత్రమాటల మాండవ్యసేనాపతులతోడ నేమేనిఁ బ్రసంగంబు
జరపుచునుండె నయ్యవసరంబున.

గీ. వరతపోధను లిద్దఱం దరుగుదెంచి, సవినయంబునఁ గృతనమస్కారుఁడైన
ధరణిపతిమౌళి మంత్రాక్షతలు వెట్టి, పరుస నాసీనులై మృదువాక్యములను.

ఉ. అతిరాత్రం బను పేరిటి న్మఖము సేయం బూని కణ్వాశ్రమం
బు తపస్వుల్ భవదంతికంబునకు మమ్ముం బట్టి పుత్తేరవ
చ్చితి మిచ్చోటికి నెల్లనద్విజయలక్ష్మీశాలి వచ్చోటికిం
[illegible] నరంక్ష రయోఁర్ప్రావేయు నక్షత్రేశవంశాగ్రణీ.

మత్తకోకిల జంభశాత్రవతుల్య వైభవ చక్రవాళ బహిస్తమ
స్తంభదక్షమ కీర్తివల్లభ దానవాహిత ఘోణిరా
ట్కుంభికుండలిరాజ కచ్ఛపకుంభినీధరబంధురో
స్తంభసంభృత భూమిమండల సంగరోరగమండలా.

క. బాణాసనబాణతను, త్రాణకృపాణములతో రథస్థుఁడవై నీ
వేణాంకకులజ నొందఁగుఁ, గౌణపదుర్జనులు గలరు క్రతువిఘ్నకరుల్.

క. అనవుడు నట్లే కాకని, జనపతి యప్మానివముల సన్నాహనముతో
వనిచి రణోచితపటుసా, ధనసంపద సొంపుగా రథస్థుండగుచున్.

వ. పచేళిమంబు లగు పనసనహకారనాళికేర ఖర్జూర జంబూజంబీర రంభాకపిత్థ క
కణాంఘ్రాతిందుకసౌగంధికాది సుగంధ బంధురఫలంబులును నొడిసెపాలు మాసరి
బియ్యంబు నివ్వరివడ్లు సనుకులూనలాదిగాఁ గలుగువన్యధాన్యంబులు మడియలంగా
నళ్ళం బెట్టించి పట్టించికొని కదలికదలి కాచందనస్యందన మరువకాగరుకురవకాశోక
పూగపున్నాగభూర్జ ఖర్జూరసర్జ కార్జున శిగ్రున్యగ్రోధగుగ్గులు మధూక వ్యాధ
కింశుక శింశుపచూత జంబీగోదుంబర కదంబవంజులకుంజరాశన కరంజభల్లాతకీ నల్ల
కీ చిరిబిల్వ బిల్వప్రముఖవివిధ విటపి కోటరక్రోడక్రీడాచిక్రోడ కంకకలవింకకపింజ
ల ఖంజరీటకపోతపారావతశారికాశుకపిక శిఖావళావళి ముఖరితం బగు వనంబుఁ
బ్రవేశించి యతిచపలవిపులకపిలంఘనంబులం గదలి తాఁక్రములం బాయకరాలుపండ్ల న
విసి తొరఁగున నేకవిధ స్వాదురసంబులు పెనువఱదలై పండి పగిలిన కానవేణుదం
డప్రకాండంబులం బర్వనిర్ముక్తంబు లగు ముక్తాఫలరాసులపైఁ బొరలిచి పరమ
తామ్రపర్ణస్థలవిశేషంబు నభినయించు నభిరామప్రదేశంబులం గనుంగొనుచుం జనిచ
ని తాపసపరిషదుపనిషదుపబృంహితబ్రహ్మవిద్యాతర్కఫక్కికా చర్కరితనూతనశ్రు
తిశుభగారవంబులను నిష్ఠానుబద్ధవృద్ధమునిపర్యానుసారివిద్యార్థి వటుకపటు ముఖో
చ్చరిత వేదనాదంబులుం గర్ణగోచరంబులైన నాకర్ణాంతవిశ్రాంతలోచనుండు చట న
రదంబు డిగ్గి యరిగి.

మ. హరిదశ్వాధికతేజుల న్విమలభస్మాపాండు సర్వాంగుల
న్వరరుద్రాక్ష విభూషితావయవుల న్వ్యాఘ్రాజినాసీనులం
గరుణామూర్తులఁ బుణ్యవంతుల జితకందర్పుల న్శాంతులం
బరమబ్రహ్మశిఖాముఖోపనిషదభ్యాసస్థితస్వాంతులన్.

సీ. ఫలభోజనులఁ బర్ణభక్షులఁ బంచగవ్యప్రాశనులను జలాశనులను
నీవారభుజుల శాకాహారుల సమీరవాసులఁ ద్రసరేణుపారణులను
సూర్యావలోకనస్తోకులఁ బంచాగ్నిమధ్యవర్తుల సదాస్నానపరులఁ
బంచాక్షరీమంత్రపారాయణులను నిస్థలశివనిర్మలధ్యానరతుల
సంతతబ్రహ్మచర్యుల సంగవర్జి, తుల నకాముల నూర్ధ్వరేతుల విన్నిర్జి
తేంద్రియుల నిర్మలులను నిరీహులనుని, రాకులుల నిత్యముక్తుల నేకమః
సీ. అంధకాసురవైరియపరావతారుల యక్షేశసఖుని పర్యాయతనుల
సాక్షాత్కరించిన శశిమౌళిమూర్తుల నంబికేశప్రతిబింబములను
భావజారాతిలీలావిగ్రహంబుల నిటలలోచనుని మాఱటరయొడళ్ళ
నగరాజకోదండు నామాంతరంబులఁ బ్రమథాధిపతిబహిఃప్రాణములను
ఫణికులాధిపధరునప్రాణములను, దనుజపట్టనభేదను వినిమయములఁ
బంచబాణారిపట్టము భద్రకరులఁ, గాశ్యపునియాశ్రమస్థానకమునమునుఁ
వ. కాంచి రోమాంచకంచుకితగాత్రుండును సముందానందనిష్యందసలిల
నైయాధాత్రీకళత్రుం డందఱకు వదనం బొనర్చి తాఁ దెచ్చిన వన్యఫల
ముందఱం బెట్టి వినయవినమితస్కంధుండై నిలిచిన నామహర్షులు ప్రహర్ష
ర్షభునియెడ నెడమఱుంగులేని మైత్రియుం గరుణయుం జేసి యాయుచితాస
సీనుం గావించి హస్తపద్మంబు లెత్తి యతనివదనపద్మం బవలోకించుచు
బు లగుసుధామధురవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి.
సీ. స్వస్త్యస్తు శశివంశజలధికౌస్తుభరత్న శ్రీరస్తు సమరనిర్జితసపత్న
దీర్ఘాయురస్తు పృథ్వీజనస్తుతశీల కల్యాణమస్తు విక్రమవిశాల
ఐశ్వర్యమస్తు ధర్మానోకహస్కంధ సమధికోన్నతిరస్తు సత్యసంధ
సౌభాగ్యమస్తు సజ్జనచూతవనచైత్ర విశ్వతోవిజయోస్తు విమతజైత్ర
భూవినుతకీర్తిరస్తు సత్పుణ్యగాత్ర, సంపదభివృద్ధిరస్తు విశ్వప్రశస్త
శక్రవిభవోస్తు పూరువంశప్రదీప, జగతి భవతాచ్చిరాయ దుష్యంతభూప
క. అని మఱియుఁ బెక్కుఁదెఱఁగుల, మును లభినవవేదమంత్రముల దీవనల
న్మనుమని యాధృథభూపతి, మనుమని దీవించి సంప్రమదమానసులై.
చ. కొనిచని రానృపాలకులకుంజరు నాశ్రితవజ్రపంజరుకా.
ఘనకుశదర్భతంతుపరికల్పితపంసరపల్లవావళీ
వినుతవిచిత్రతోరణపవిత్రపథంబును గా నితాంతపా
వనవిహితాతిపూర్ణశుభవస్తువిశాలకు యజ్ఞశాలకుఁ.

క. ఆరాజున కిప్పించిరి, నీరాజనములు సువాసినీజనములచే
గౌరవమున నంచితస, త్కారముతో నిచ్చిరచట గంధాక్షతముల్.

వ. ఇవ్విధంబున నీవారముష్టింపచు లగుతాపసులా రాజు సంప్రహృష్టహృదయుం జేసి

సీ. సవనక్రియాలక్ష్మి సంప్రీతిఁ గ్రీడింప వేదోక్తిఁ గట్టిన వేదిఁ జూపి
కృష్ణవర్త్ముఁడు వారగింపఁ దెచ్చినయట్టి సమిధాజ్యదర్భసంచయముఁ జూపి
కలుషసంఘమునకుఁ గళముకోల్జయి యున్న బంధురచిత్రయూపంబుఁ జూపి
యజ్ఞపురంబునకైన నమరావతికినైనఁ బదము వెట్టఁగఁ జాలు పశువుఁ జూపి
శుభకరోలూఖలచషాల శూర్పముసల, హారిణచర్మలవిత్రముఖ్యంబులైన
సాధనప్రకరముఁ జూపి సాధునివహ, కలకలితమైన ప్రాగ్వంశకంబుఁ జూపి.

వ. నేఁడు మొదలు సప్తరాత్రంబులు సప్తతంతువు నిరంతరాయంబునం జాఁగవలయు నంతికమహీధరంబున ఖరతనూజుఁ డను దనుజుండు వర్తించుచుండు నిందులకు దగిన తెఱంగున రక్షణంబువలయు ననిన నక్కుంభినీవల్లభుండు మేఘగంభీరధ్వనంబున.

క. రక్షోభయ మేల నహ, ప్రాక్షుఁడు దేవతలఁగూడి యరుదెంచినఁ బ
ద్మాక్షుం డెదిరించిన నిట, లాక్షుఁడు వచ్చినను నిలుతు యాగముఁ గాతున్.

గీ. క్రతువుఁ జాఁగింపుఁ డేమియుఁ గలఁక లేక, యనుచు మానులవీడ్కొని మనుజవిభుఁ
నిష్ఠురాధిజ్యకార్ముకాన్వితుఁ డగుచుఁ, గెలన మఖశాల దెసఁ గనుగలిగి యుం

శా. ఆతంకం బొకయింత లేక మతులన్ హర్షించి యధ్వర్యులు
ద్గాతల్హోతలు మంత్రతంత్రముల మాంద్యం బేదియున్లేక సం
ఘాతంబై క్రతుకర్మము ల్నడప నాఘారాహుతిస్ఫూర్తజీ
మూతశ్యామలధూమరేఖలు నభంబున్మూంచెఁ జంచద్గతిన్.

క. ఆపొగలు చూడ మదిలోఁ, గోపాగ్ని యుఁ బొంగె నవఁగఁ గుటిలభ్రుకుటీ
వ్యాపారముఁ గ్రతువిఘ్న, వ్యాపారప్రౌఢిమంబు నాపాదింపన్.

క. ఆకోణపనాయకు రో, షాకరమగునదటుఁ జూచి యది మాన్పుటకై
మాకందుఁ డనెడు మంత్రివి, వేకి తదగ్రమున నిలిచి వినయముతోడన్.

గీ. మాను తమకంబు నీవేళ దానవేంద్ర, మానవేంద్రుఁ డనన్యసామాన్యబలుఁడు
సవనరక్షణసేయ దుష్యంతుఁ డధిప, వచ్చియున్నాఁడు మునితపోవనమునందు

సీ. చింతాకులత్వంబు చెఱచుఁ దేజోలక్ష్మి సీధుపానప్రీతి సిగ్గుఁ జెఱచుఁ
జెఱచు మిథ్యాదృష్టి శీలత నాగరికుంబుఁ బిశునవాచావృత్తి పెంపుఁ జెఱచుఁ

శాస్త్రకల్పంబు లెఱుఁగుఁ బ్రజ్ఞాప్రౌఢి పరవస్తునానంసర్గమై సెఁ జెఱచుఁ
లెఱుఁగుఁ గ్రోధము తపస్థిరసమాధిస్థితిఁ గాముకత్వము వివేకంబుఁ జెఱచుఁ
గుటిలమానవ్యమైత్రి సద్గుణముఁ జెఱచుఁ, సమవిద్యావివాదంబుయశముఁ జెఱచు
ప్రతకార్యంబు వేగిరపాటు చెఱచుఁ, దమక మెప్పుడు పనికి నెంతటిని నానను.

౫. మన్యంతులం దలంతులం బోవువాఁడు కాఁడు, వాఁడితూపుల వేఁడిమిఁ బూని ముఁచుకొన్నలవాఁడు వచ్చిన అచ్చపడండు, వియచ్చరులకుం దోడునిచ్చిన వాహవక్రీడ నతని బాహుబలంబును జలంబును శౌర్యంబును ధైర్యంబును యుం జేయఁ దెంపును జొంపును నెఱపును నొఱపును గబ్బును నుబ్బును నెఱుంగుదుము, జన్నంబు సేయుదినంబు లున్నయవి యనియనుంగాదు నక్తంచరుల సైనమానవు తక్కి ... లంబు దివసంబున జపంబు నష్టంబైయుండు మాపు తదీయవైభవంబుఁ జూపునమాటిన నట్లు కాక యని యెట్టకేలకుఁ గార్యంబుమీఁది కాఁక యంబోగి మాఁకొటం బెట్టిన యహీనం బోలె నిశ్వాసంబులు నిగిడించుచు వాసవాంతి ... వకేక యున్నసన్నద్ధుం డగుచు నుండె నంత నిక్కడ నాశ్రమంబున.

౬. ప్రథమసవనక్రియయు సుసంపన్నమైన, మునులు భూపాలుఁ బిలిపించి జనపరోక్ష ముక్షితంబైన భవదీయరక్షణమున, నధ్వరము చాఁగె నంతరాయంబు లేక.

౭. అంతట నెంతయేనియును నాఁకలిగొంటివటంచు దేనెలు
పాలముఁ దెచ్చియిచ్చి సవనక్రియ మాపటిదాఁకఁ గల్గ ది
వ్యులఁ జని విశ్రమింపు నృపచంద్రమ పొమ్మని యంప నత్తప
స్వులకు నమస్కరించి చనఁ జూచి విచారము చేసె నాత్మలోన్.

౮. పోవనమ్మ యిచ్చిరి తపోధను లిందు శకుంతలా ముఖ
శ్రీవిభవంబు వర్ణనము సేయక యేగినఁ గంతుఁడుగ్రుఁడై
కోపము సూపి తేఁజిగురుకుంతముఁ గైకొని యడ్డగించునో
తూపులవెంట నేయునో లతాంతశరంబుల గుండెఁ గాఁడఁగన్.

౯. ... వులుకొల్పును సన్నపావలతో రాఁజేదు కామాగ్ని దక్షిణగంధవాహుఁడు
పునరిం ... వాసంబు చెవిసోఁకి వెలిపింపఁ జూచునో మరునింటి జోగి తేఁటి
పదులతో ... మాటపలు కాడకుండంగ వాకట్టునో మంత్రవాది చిలుక
తెరపిప్పి పెట్టంగ మరునికింకరులకుఁ గూకలు వేయునో కోకిలంబు
... చేత వొప్పక పవను చేతఁ, దూలపోవక యలిచేతఁ దొట్రుపడక
చిలుకచేఁ జిక్కి చెడక కోకిలము చేత, గాసి గాక శకుంతలఁ గనుట మేలు.

వ. ఈవేళఁ బర్ణశాల నావిళ్ళలోఁ దన నిలువక తరుసేచనంబు సేయం బోవు చేను వ
చ్చోటికిం జని.

సీ. కుంతలమ్ముల పేరి కొదమతుమ్మెదలను గ్రాలుగన్నుల పేరి గండుమీలఁ
జన్నుగుబ్బల పేరి చక్రవాకంబుల హస్తద్వయము పేరి యబ్జములను
ద్రివళిరేఖల పేరి నవవీచికలను సన్నతనాభి పేరి సన్నడిమి సుడిని
గటిమండలము పేరి ఘనసైకతోన్నతిఁ గోమలాంఘ్రుల పేరి కూర్మములను
రుచిరమైన శకుంతలారూపసరసి, నీఁదులాడింపకుండిన నెట్లు పాయు
దర్పితానంగశరజాలదావదహన, తప్తమన్మానసమరాళ తాపభరము.

ఉ. కూరిమి బోటికత్తియలఁ గూడి శకుంతల మేలమాడి సొం
పారెడు పల్కులందు దరహాసపు చంద్రిక లంకురింప న
య్యారిక లందమంద భుజియింపఁగఁ గల్గుటఁ జేసి యచ్చటం
గోరికలంద లోచనచకోరికలం దనుపారఁ జేసెనన్.

క. ఆరామ చెలులతోఁ దుత, నారామక్రీడ మాటలాడికొనఁగ నా
సారపుఁ బల్కులనుసుధా, సారపుఁ బల్కులయి చెవులు చల్లంజేయున్.

వ. ఆకర్ణించుకొనుచు నొక్కలతాకుంజకుటీరంబు మాటుగొని యనంగవేదనాపనోదనం
బు గావించుకొనియెదం గాక యని తోంటిపోఁటకుం జని నిగూఢవృత్తి నీక్షించు
చున్న డంతకమున్న వృజ్జాతభల్లభంజమానమానసయగుశకుంతల నచ్చటికిం గొ
నచ్చి కుసుమకుపలయసౌగంధికారవిందనిష్యందమకరందబిందు సందోహశబళనంబ
ను నిగుడారు నీరు దొలంకునఁ గల కొలంకు కెలంకునఁ బల్లవనముల్లసితం బగు నవ
కారంబునీడ మవ్వంపుఁదీఁగె యొావరిం బుప్పొడి నొప్పెడి యరఁగుమీఁదఁ గెం
పంగు కిసలయంబుల పఱపు పఱిచి యచ్చటికిం గొనివచ్చి.

సీ. కడచేతులఁ నలిచిన కల్హారదళములఁ దలగడబిళ్ల లందముగఁ జేర్చి
నీరాటిబల్చెడ గీసి మృదువుగాఁ జేసిన విమలమృణాలహారములు వైచి
పూఁదేనెఁ బదనిచ్చి పుప్పొడి మేదించి కలఁగొన మేన జొబ్బిలనలంది
చలువవెట్టిన కొత్త జలజపత్త్రములను దోరమ్ముగాఁ జనుదోయిఁగట్టి
చరణముల లేఁతచిగురు మేజాలుదొడిగి, కటిభరంబునఁగురు వేరుకలయఁగట్టి
పొగడలును బొడ్డుమల్లెలుఁ బొన్నవిరులు, బొమ్మనను నాల్గుదిక్కులఁ బఱచివైచి

క. అనసూయయును బ్రియంవద, యును గెందలిరాకుసురటి యొయ్యన వేళ్ళం
జెనవిన చామరములుగొని, యనువారఁగ విసరఁ దాప మగ్గల మైనన్.

శకుంతలాపరిణయము.

[illegible] తోడ, మనమీచందమున నిన్న మాపటఁగొ నా
[illegible] శీతలకృత్యము, లాచరించుచున్న వార ముదుగని పనిగాన్.

[illegible] మకమైన గానంగరాదు, చలువమందుల శైత్యంబు సంభవిలక
[illegible] శిరమ్యో నింతి మేన, నంతకంతకు సంతాప మగ్గలించె.

[illegible] మన నొనరించెదం, చలువలు రవి మేన నైన శైత్యమునొందుం
[illegible]లు వేయువు నేటికి, వలిగొని వడఁకాడుచుండు వైశ్వానరుఁడున్.

[illegible] నాచరించెదవు వేయుఁ బెఱంగుల శైత్యకృత్యము
[illegible] పద్మమాలికయు నేఁడిమికన్నను వాఁడె గల్గితో
[illegible]మై యుగము ధూపము పెట్టిన తావు లుబ్బని
[illegible]యాణంబు వడచల్లఁబోడంగెఁ గడంగి పైపయిన్.

[illegible] మీ, యువవద విరహప్రకార మని యాపనికి
[illegible] కలగానె తెలుఁగుదు, కదిసెన్నఁడు వినదు తొల్లిక్ధలం బైనన్.

[illegible] కదా తాత కాన్యపమునీంద్రుఁడునుం జేరువ లేఁడు, మనమీ
[illegible] యున్న పోఁడిమియు నగ్గలతవేఁడిమియు నెయ్యుపాయంబులం జక్కఁ
[illegible] మెక్కుడం జొచ్చువార మే దైవంబుం బ్రార్థింత మని
[illegible] కన్నెపించిన ప్రియంవద యిట్లనియె.

[illegible] కొంతకొంత యెదియే నెఱుఁగుండియుఁ జెప్పనేల యం
[illegible] బోలెఁ జరియింపుదు నిట్టి రహః ప్రయోజనం
[illegible] చెప్పట యయుక్తము నేఁ గనుఁగొన్న చిహ్నము
[illegible] చెప్పెద గ్గుమకలేక శకుంతల సమ్మతించినన్.

[illegible] బెట్టుమఁ, గను గీఁటిన ననుమతంబు గైకొనదయై
[illegible] చెప్పనునుచు, దను నదుగఁగ నాప్రియంవద గభీరోక్తిన్.

[illegible] జూడఁగా వనములో నిన్న నృపదాశివ్యథం
[illegible] వచ్చె రా జెటుఁగవా తద్వేశఁబాలిండ్లపైఁ
[illegible]పింఛంగి ముత్యాలకము ల్పుంఖానుపుంఖంబుగా
[illegible] జూచె భూవిభుని దా నొయ్యారపుం జూపులన్.

[illegible] తెరమాటున నుండక దాఁటి దూఁటిపా
[illegible] యుసితాంతల మాపులఁ దన్నుఁ జూడఁగా
[illegible] ప్రేమగరిమంబునఁ జూచె లతాంగి నయ్యెడన్
[illegible] నృపతిచంద్రుని చూపులుఁ గంతుతూపులున్.

క. అప్పటఁ గోలెను లలనకు, నిప్పంటినయట్లు మేన నిగిడెడుఁ దాపం
బిప్పగిది నేను గన్నది, తప్పదు నిక్కువమటంచు దాఁపక చెప్పెన్.

క. ఆమాటలు విన నృపతికిఁ, గాముని శరనిహతి నైన గంటులు పూడెం
గామాగ్నియుఁ జల్లారెను, గామిని తనమీఁది ప్రేమకలిమియుఁ దెలిసెన్.

వ. ఇత్తెఱంగునం బ్రియవద మృదూక్తులం దత్ప్రకారంబు విరహవికారంబుగా నిశ్చయించి తన్ముఖంబునం దెలియక ప్రయోజనం బోజవడ నేర దని యనవూరాజశే కుంతలం డగ్గఱి కుంతలంబులు దువ్వుచు నుదుకుచుం దొరంగు కన్నీరు కపోలంబులరాలినం దుడుచుచు మృదుమధురమందమందస్వరంబున.

గీ. తలఁపు వంచింపుదురు తల్లిదండ్రులకును, జెలులయెడ దాఁచి నిలుపరు చిత్తవిధము
ఇంతి నీకింక నీకింక యెందుమాను, జెప్పు నాతోడు నాతోడఁ దప్పగాదు.

క. నీకు బహిఃప్రాణములము, మాకే యెఱిఁగింప వింక మఱి యెవ్వరికిం
గోకనదహస్త చెప్పెదు, దాకొని మదిలోననున్న తగులు న్నెగులున్.

ఉ. లాఁతితనంబు చేసి యబలా యెఱిఁగింపక నిల్వనోపుదే
లేఁతలు గాక గుండె లగలించెడు కోయిలదుండగీల పె
న్గూఁతలు గండుఁ దుమ్మెదల గుంపుల మ్రోఁతలు లోన నీఁతలుం
బోఁతలు నైనయట్టి తలపోఁతలుఁ గంతునిపేఁకచేఁతలున్.

క. రోగంబు పై రెఱుంగక, యేగతి నౌషధము శాంతి కీనొప్పదు వా
లాగున నీహృదయమునను, రాగము కీ లెఱుఁగ కేవెరపు సేయనగున్.

వ. ఏనును బ్రియంవదయు నీకుం బర్యాయదేహంబులము ప్రతిచ్ఛాయలము మాకంటె నింక నెవ్వరు వశ్యులు వయస్యలుం గలరు నాయాస్యంబు చంద్రాస్య చక్కంజూఁడు నీయాశాస్యంబు నెఱిగింపకున్న మమ్మెల్లఁ గుండుట ప్రియంవదప్రాణంబులకుఁ దప్పినదానవు నీవు ప్రేమవాటించి పెంచినమాలతీలత స్వహస్తంబునం దుంచినదాన వని యానలు పెట్టిన నిట్టూర్పు నిగిడ్చి మగిడ్చినలోచనంబు లించుకవిచ్చి నెచ్చెలివదనంబుఁ జూచి తదీయాంకపీఠంబున వదనపంకజంబు మోపికొని గద్గదకఠనాళయై యుత్కంఠ నీకుం బ్రియవద చెప్పినది తప్పదని.

శా. గంగాగర్భమునుండి నేఁటితుదదాఁక న్మాటరాకుండ నుం
డంగాఁ గ్గెలెను మీ మొగంబు లిఁకఁ జూడన్నాకు మోమేది యే
భంగి న్నిల్తు మునీంద్రకన్యకలతోఁ జాటించి మాతండ్రిఁ ద
న్వంగి యేగతిఁ జేరఁబోదు నని యొయ్య న్వెక్కి వెక్కెడ్చెనన్.

[illegible]యము.

[illegible] క్రొన్ననవ మోము గడిగి కూరిమి మెలఁగన్

[illegible], కన్నారఁగఁ జేర్చి యెలమి చెన్నొదలిర్పన్.

[illegible], స్వామి త్రిముకుంద మునకును జనియించిన బా

[illegible], [illegible] కన్యకలతోఁ గలంకము గలుగున్.

[illegible] సమయంబు గం

[illegible] సేర వెందు మం

[illegible] తెల్ల ర

[illegible] నేర్పున పాటికుంటకున్.

[illegible], నీకుఁ బతియౌటకుం దగు నీరజాక్షీ

[illegible], వెట్టి యనుకూల దాంపత్యమిరువురకును.

[illegible] వల్లభుండు గలుగ సమావల్లభుని సేవింపం దాని

[illegible] బోయి వ్రతంబుస్నాని వర్తించుచున్నవాఁ [illegible]

[illegible] ఫుల్లసిలుం గాని ఫుల్లసిలందు చింతయు

[illegible] ప్రియుంపవవచనంబునం జూడ్కి నిలిపి

[illegible]

[illegible] వినినను మిగుల సంప్రీతినొందు

[illegible] యనిన, నింపుమీఱఁ బ్రియంవద యిట్టులనియె.

[illegible], [illegible] నిన్నన్

[illegible], [illegible] మిగుల బల్లటిల్లిన చెలువున్.

[illegible] మున్నువంటి యా

[illegible] యున్నది మోముచందమున్

[illegible] మన్మథాస్త్రము

[illegible] గాందితి యాగశాలలోన్.

[illegible] సొలపుంగాదు ప్రినవబాణతపనవ్య

[illegible]. అమూర్ధాభిషిక్తునకు శుద్ధాంత కాంతా జనచిం

[illegible] నేఁటు జేపట నెల్లి యెల్లుంటు మెల్ల మెల్ల

[illegible] ప్రినవఫల్లంబున నల్లంబు జల్లని యెల్లం

[illegible] విచారించుకొనవలయుఁ ననిన నవ్వ

[illegible]

శా. బాలారత్నము కూర్మి నావలన సంపాదించుట ల్వింటిఁ ద
న్మూలం బైన మనోజతాపమును గన్నుల్చల్లఁగాఁ గంటి నీ
వేళన్నేఁ బొడసూపకున్న మఱఁ జేవిఘ్నంబు గావించునో
యాలస్యా దమృతం విష మ్మనెడు వాక్యంబు ల్సత్యం బెప్పుడున్.

క. ఒప్పునిపని కాలన్యము, చెప్పుదు రింతియు శుభస్య శీఘ్రం బనఁగా
నిప్పలుకు విచారించిన, నిప్పుడ పొడచూపవలయు నిభగామినికిన్.

వ. ఒక్క యుపాయాంతరంబునం గానుపించెదం గాక యని యొక్కయెలమావికి ఛద్మంబున బిసతంతువాగుర బాగుగానమర్చి యొరిపేఁటకాని లాగున శకుంతంబుల నిరీక్షించుచున్నవాఁడ పోలె శకుంతలయున్న వృక్షవాటిక యల్లనల్లన చొచ్చుటయు ననసూయాప్రియంవదలు కనుంగొని రాజు విచ్చేసె నని సంభ్రమంబున నాసనంబుల డిగ్గివం జూచి సమ్మదభయవినయకలితలజ్జానను పేయం బగురయంబున.

చ. కిసలయశయ్య డిగ్గి యొక క్రేవ శకుంతల నిల్చియుండఁ ద
త్కుసుమనవాంక మంటుకొని క్రొత్త విరుల్గనుపట్టె నెంతయు
న్మొనలిసిడంబు వాని నవమోహనవల్లి యొ యంచు రాజు నిం
పొనఁగఁగఁ జూచుచుండె మధురోల్లసదుగ్ధము లైన చూపులన్.

క. బాలికఁ జూచుచు ధరణీ, పాలుఁడు పలుకుడిగి ప్రమదభరితుం డయ్యె
న్బాలికయును నాధరణీ, పాలకు నెడ లజ్జ మానబంధము నొందెన్.

వ. ఇవ్విధంబున శకుంతలాసౌందర్యసందర్శనసౌఖ్యపారవశ్యంబున రాజును లజ్జాభయరజ్జుబంధంబున మాంగంధగజయానయుఁ జిత్రరూపంబుల చెలువునఁ బ్రతిజ్ఞచేసికొనినకరణిఁ గనుఁబోక పెట్టిన చందంబున మూసినముత్తియంబులవలె నుండ ననసూయ డాయవచ్చి భూనాయకున కిట్లనియె.

గీ. నిన్న నిచ్చట నీయింతి నిన్నుఁ జూచెఁ, జూచుటయుఁ దప్పగాఁ జూచి సూనబాణుఁ
డింతఁగాఁ జూచె విచ్చేసి తింతలోనఁ, గ్రంతగాఁ జూచుఁ గాకింకఁ గాంతమరుఁడు.

ఉ. జాతకృపావిభూతి మదసామజయానను దేవయాన మీ
తాత వెడల్చి తెచ్చె భయదం బగుకూపములోన నుండఁగా
భూతలనాథ నీవును బ్రభూతదయ న్వెడలింతుఁ గాక నేఁ
డీతరళాయతాక్షిని రతీశుఁడు ద్రోచినతాపకూపమున్.

చ. అనిలము రోగముం గఱవు నగ్నియుఁ దోయము దైవికంబులై
చనుఁ దనవారుఁ జోరులును శత్రువులుం బనివారుఁ జేయు నీ

[illegible] మానవంబు లగుటం బరియంపని యూర్ద్వివర్గము
[illegible] జేయ్య మెయి మాన్పుటయొప్పుఁ బ్రజాభివృద్ధికిన్.
[illegible] మారుండు చోరుండు మామానిని మానధనంబు మ్రుచ్చిలి తెచ్చి
[illegible] చోరుండు భవత్సమీపంబునన యున్నవాఁడు స్త్రీధనంబులు రా[illegible]
[illegible] సామ్ము మగుడ నిప్పించి యశస్కరుండవై మదవతస్కరుని శిక్షిం
[illegible] మనిన మందస్మితవదనారవిందుం డై యయ్యిందువంశసంభవుఁడు [illegible]
[illegible] యిట్లనియె.

[illegible] హృదయధనమును మ్రుచ్చిలించి, యించువిలుకాఁడుదొంగ మీయింతికిచ్చె
[illegible] గుటయును, గుదువమాకిచ్చెనీయింతిహృదయధనము.
[illegible] మాకు [illegible], మీసొమ్ము నీకు మగుడ మీమాసొమ్ము
[illegible] నయేమిటికిమార్చుకొనియెద మెండెన్.
[illegible] మీయిందుముఖికి, నదుగుఁ జెడమాటలకుఁ బ్రొద్దు నిడివిలేదు
[illegible] తొడగవలెఁ గాని యింకిట నుండరాదు.
[illegible] యెన్నంగల్గు వింతుల్మనః
[illegible] పరము కల్పింపంబడెన్నీకుమా
[illegible] కౌతుకము మీకున్గన్కనింగల్గనే
[illegible] మాకుఁ గోర్కులు మదిన్నిండార గాంధర్వమున్.
[illegible] బ్రాహ్మ్యంబును దైవికంబును గారుడంబును బ్రాజాపత్యంబును
[illegible] సురంబును గాంధర్వంబును పైశాచికంబును ననునెనిమిదితెఱంగు
[illegible] క్షత్రియులకు గాంధర్వంబును రాక్షసంబును ముఖ్యంబులనిన
[illegible] వాక్యంబులు శకుంతలవయస్యలువిని సవినయంబున నిట్లనిరి.
[illegible] పత్యము నీమది దుష్పథంబునం
[illegible] సర్వవిధిజ్ఞుఁడు కాణ్యపర్షియు
[illegible] సమర్థముణొందఁడు మాకునీప్రియా
[illegible] సంశయమున్నది మానసంబులన్.
[illegible]
[illegible] టోఁటికిఁ జిట్టంట్లనంటి పోయినపిదపం
[illegible], [illegible] టయుఁ గణ్వునకువచ్చు మానుల చేతన్.

ఉ. మాతరళాక్షిపైఁ గలుగుమక్కువ నిక్కువ మయ్యెనేని యో
భూతలనాథ యీతలిరుఁబోఁడికి నీకును బుట్టుపుత్త్రుఁ బ్ర
స్ఫీతిగ యౌవరాజ్యపదపీఠమునన్నిలుపంగ సత్కృపా
న్వితుఁడవై మనోజ్ఞమహనీయముగా శపథంబు నీఁదగున్.

క. అనవుడు నవ్వనితలతో, జనపతి నీపనికి నేలనందేహము నా
ఘనలక్ష్మికిఁ గాశ్యపముని, మనుమని కంటెను మఱొండు మాన్యుఁడు గలఁడే.

సీ. నిజముగా నీబోఁటినెలఁతపైఁ గూరిమిగలుగు నా యంతరంగంబు సాక్షి
కలహంస కీరకోకిలములు గొలువ నోలగమున్న యౌవనలక్ష్మి సాక్షి
మధరకన్యానాథ కోటీరరత్నంబు చందురుండు మాకులస్వామి సాక్షి
యలికలోచనమూర్తియైన కాశ్యపమహామునీంద్ర పాదపద్మములు సాక్షి
సారసత్యచరిత్రలు మీరు సాక్షి, యీలతాంగికిసుతుఁ డుదయించు పుణ్య
మేను జేసిన నతని నా యేలు సకల, సింధునేమికి యువరాజుఁ జేయువాఁడ.

వ. అని యివ్విధంబున నవ్విశ్వంభరాభర్త విశ్వాసంబు చేసిన విశ్వామిత్రపుత్త్రిం దెచ్చి గాంధర్వంబమంత్రకంబుగావున నారాజు హస్తంబునకు నారాజవదన కరసరోజం బిచ్చి శచియు శతమన్యుండు శరధికన్యయు శార్ఙ్గపాణియు శైలరాజకన్యయు శశాంకశేఖరుండునుం బోలె శశివదన శకుంతలయు శశికులావతంసంబు దుష్యంతుండును ననుకూలదాంపత్యసౌఖ్యంబుల విచ్ఛిన్నప్రీతి ననుభవింపుదురుగాక యని యనసూయాప్రియంవదలు దీవించి నానాప్రసవముకుళంబుల నిరువురిశిరంబులం జల్లి పల్లవతల్పంబునకుఁ గొనిపోవునెడ.

సీ. ప్రళయసంధ్యానటత్ఫాలాక్షడమరుకోచ్చండనిర్ఘోషంబు జెండువఱచి
మందరాచలమహామథనవేళాగుంభదంభోధి నాదంబు నపహసించి
గిరిగరుత్ఖండనక్రీడానమారంభదంభోళి రుదితముఁ దిరస్కరించి
పుష్కలావర్తకాంభోధరోదరగళన్నిర్ఘాతరావంబు నీచపెట్టి
మయనదిక్కుంజరములఁ బ్రతిధ్వనులు చెలఁగ, నాశ్రమారణ్యముల నెల్ల నాక్రమించె
మునులు భీతిల్లఁగా శాముఖమహోగ్ర, భూరిసన్నాహసమరభేరీరవంబు.

స్రగ్ధర. అనిర్ఘోషంబుకంటెన్ హరదుహృగతి మున్నాడి యొక్కింతయార్త
ధ్వానంబుల్ మౌనిరాజీవదనభవముల్ వచ్చి నన్మత్తపౌర
జానిస్తాలోలహేలానమరవిజయదుష్యంతభూపాల దక్షః
కీనాశుల్వచ్చి రుధ్యద్రక్తియఁ దపసులరక్షింపురక్షింపుమంచున్.

[illegible] [illegible] పక్షుల [illegible] ఘోరరవము, నధిక భీతమునీంద్రుల యార్తరవము
[illegible]కాయన్యాపములు గుడిగొనంగ, నపరరావంబు భూవిభుఁ డాదరించె.

[illegible] [illegible]రత్నపంజరముల రంజిల్లు రాజకీరమనోజ్ఞరవముకంటె
[illegible]ములమోహనంబైన పలమానవీణారవంబుకంటెఁ
[illegible] కలరవంబులఁ గొల్చు రమణీయసంగీతరవముకంటెఁ
[illegible]హితజనముల కరరత్నవలయమంజీరరావంబుకంటె
[illegible]ద్యానశాపారమధుపచక్ర, వాకకలహంస మధురరవంబుకంటె
[illegible]కులజాలు చిత్తగించి, యాదరింతురు కరుణతో నార్తరవము.

వ. [illegible] గురంగాంకకులమహీభర్త మహర్షుల యార్తరవంబువిని మహార్తమూర్తి[illegible]బునుం బడయక తదీయరక్షార్థంబు రక్షోవరులపై నడువనమకట్టి శకుంతలవద[illegible]నవలోకించుచున్నాఁడు.

[illegible] [illegible]లంగ బాష్పములధారలునుం గదలంగ నింతిదా
నా[illegible]కయున్న దుఃఖమున మానని ఱెప్పలనప్పళింపఁగాఁ
దోఁగిన యశ్రువారిఁ గనుదోయరుణంబయి యొప్పెసెజ్జఁగాఁ
గ్రాఁగిన [illegible]తోయమగు కాయజసాయకయుగ్మమోయనన్.

[illegible]. ఆవేళ శకుంతలతో, నీవేలలతాంగి యింత సెగులు పడంగా
నా వేలము సమయింతును, నీవేలంజిటికెవేసి నిలిచినమాత్రన్.

[illegible]. వాలాయ[illegible]సెఱుఁగక, బాలా వెఱచెదవు కోణపనికాయము లై
కోలాహలముగఁ జేయును, హాలాహలధరుఁడు వచ్చి యడ్డంబైనన్.

[illegible]. అని తేర్చెఁ [illegible]యుంవదయును, ననసూయయు విభుని జేరి యట్టిట్టనరా
[illegible]ంపనని మే, లునకుంపమనశికి వామలోఁ గనమువరన్.

[illegible] [illegible]ములఁ గడుఁ గౌతుకములనొంది, యాశకుంతలతోడ నోయబలరొఁ బోఁడి
జయ[illegible]బు నీవిజస్వామికవును, నగుమొగంబుననముచు భూనాథుఁ జూచి.

[illegible]. [illegible]భంజనుఁడు హైమవతీరమణుండు దేవతా
మస్తకరత్నపుంజరుచిమంజులపాదసరోరుహుండు లో
[illegible] జగన్నుతుఁ డాత్రిపురాంతకుండు దా
[illegible]మొనర్పఁగాత ! విలసత్కరుణామతి దానవాజిలోన్.

[illegible] అని యాశీర్వదించి నమ్మతింప నమ్మహీపతుండు వనబహిరంగణంబునను సారథిచేతం దెచ్చిన స్యందనంబెక్కి యొక్కరుండును నుక్కుమిగిలి త్రిపురాసురవిజయుల [illegible] నాలంబునకు నడచునెడ.

సీ. జడలూడి మహులకై పడిఁ జిక్కుఁజీరుఁగా నవనిపైఁబడి పొరలాడువారు
పదియైదు నంజలపరువెత్తి చనలేక దగదొట్టి పెదవులు దడుపువారుఁ
గంపతాఁకుల జీరుగంటులై పీఁపులఁ జీరలంటఁగఁ బొదల్దూఱువారు
నెటుఁబోవఁగలేక యుటజకోణములలో నొఱిగి యూరుపు లిచ్చి వెఱచువారు
లేఁటిఁబొడఁగని వెనబాతళించువారు, నైనమునులను జూచి హస్తాబ్జమెత్తి
వెఱపుడుగుఁ డోడకుండుఁడు వెడలుఁడనుచు; నంచితాలాపముల భీతి సపనయించి.

యాగము గొదవడకుండఁగ, సాగింపుఁడు యుష్మదీయసవనానలకుం
డాఁగతవినీలధూమన, మాగమమున దనుజమశకమండలి మ్రగ్గున్.

క. అని తేర్చి యనిలరయమునఁ, దనయరదము నరుగనిచ్చి దొదవ్వులన
ద్దనుజులఁ గనుఁగొని రిపుఖం, డనచండభుజుండు విలుగుణధ్వని చేయున్.

మ. చెలిమిం జేసెఁద దాహవస్థలమునం జృంభించి యాచంద్రమః
కులభూపాలకబాహుదండవిలసత్కోదండటంకారము
స్ఫురితారావగభీరభైరవమహాటోపోగ్రహుంకారము
ప్రళయారంభనటత్కృతాంతపటహప్రత్యగ్రభాంకారముల్.

క. ఆరావము దమకుం గ, ర్ణారుంతుదమైన దానవాధిపుఁ డనిపెన్
భూరమణుమీఁద దిక్కరి, సారుల మాకందశరభసైన్యాధిపులన్.

ఉ. వారును నేగుదెంచి జనవల్లభుపై మిహిరాంశుతీవ్రకిం
శారుపరంపరల్వెలపఁ జంచలమొందక వజ్రదీప్తిమ
ద్దారుణబాణయుగ్మముల దారితకంధులఁ జేసి వీరల
శ్రీకరమణీయభూతబలికి న్బలిగాఁ బొలిచేసె నిద్దఱన్.

క. మాకందశరభులిద్దఱు, నీకరణిని సమరధరణి నీల్గుట విని యా
రాకాసిఱేఁడు కుపితయు, మాకారత నగ్నికణము లత్తులరాలన్.

శా. ఏమేమీ మఖరక్షకు న్మనుజు ధాత్రీనాథముం దెచ్చి సం
గ్రామక్రీడకు నొడ్డిరే మఱి చిరోత్కర్షాత్ములం గర్జదం
భోమత్కల్పనిశాటవీరసుభటవ్యూహోర్జదుర్భుజాకార్ముక
జ్యాముక్తాంతికఘోరసాయకమహాశంబాళిసంబాధముల్.

వ. మాకందశరభులిద్దఱు వడ్డనేమితప్పె దర్పశారాతి యేతెంచినఁ జక్రిధరుండు వీక
మించిన జిచ్ఛపడని వియచ్చరప్రతికోటి సేన లెచ్చటికిం బోయెనని నిర్నిద్ర
నిర్గోషఘోషంబున నసురనాథుండు సుభటయూథంబునా యోధనంబునకుం బ

పవాకుమంజని యవనిక్షుద్రువభేరీభాంకృతులును జటులమదకరిఘటాఘీంకృతులును దు
రగహేషాహీంకృతులును గుండలితకఠినకోదండజ్యాలతాటంకృతులును బదాతిపద
నాదహాహాంకారహుంకృతులును నబ్జజాండకటాహంబు చిప్పలనందువాపం గోషం
బు పెక్కురూపంబులు గైకొన్న విధంబున వీరంబు బవులశరీరంబు లెత్తినచాడ్పున
మాఁకంగొని వేఁకనిడయి నాకంగొనక వీఁక నొక్కుకునం గరిపురాధీశ్వరుం డాఁ
క నల్లగిఱుంగొను నొడళ్లకాంతులు మెయిమ్లను, విస్ఫూర్జితాట్టహాసంబులు గర్జార
వంబులుగ స్యందనప్రభాపుంజబులు మెఱుంగులుగా నంపవానలు ముంపఁజలింపక నిలింపప
క్షవాకుండై యేకవీరుండు విల్లుం దెగఁగొని వాలంపవెల్లిం బెల్లుగాఁ బఱపినం
బవి యుకవిరోచిరుద్భల్లంబు లగు మనుజవల్లభు భల్లంబులం గృతాంతపురపథికు లై
గురక్షకులును విశ్లథంబులగు రథంబులును వికర్తనతనయకింకరప్రాప్తులగు వీరరాహా
త్తులును విగతత్రాణంబు లగు ఛిత్తుత్రాణంబులును విస్తీర్ణజీర్ణాంగంబు లగు మాతం
గంబులును విన్యస్తదైన్యం బైన సైన్యంబును విసస్తంబును, విధ్వస్తంబును వీటదా
టంబును వీరాహుల విదళంబునుం గావించి విలోకించిన.

చ. అఖిలజగద్విహారకులహారపరాయణుఁ డుల్లసచ్ఛిఖా
శిఖిసఖఖడ్గపాణి రవిజింపుఁడు విస్ఫురితారిమండలీ
ముఖుఁడు వీరశేఖరులు ముప్పదికోటులు ముఖ్యనాయకు
ల్పఖులనఁబోలె నండ బలసంపదుపేతుఁ డభీతుఁ డాజులన్.

సీ. తురగరింఖాముఖోద్ధూతధూళీపాళి నభ్రగంగానది నడుసు సేఁగ
నసితశస్త్రజ్యోతు లాశాధినాథుల యిండ్లముందళ్ల నీరెండ గాయ
దంతివంతానకుప్తాంతఘీంకృతులచేఁ జెవులు ఝమ్మనుచును జిల్లువోవ
విపుల సైన్యపథోగ్రవిన్యాసరవమున నుర్విప ట్టదరి యుబ్బూఁతలూఁగఁ
గుండలీకృతచారుకోదండదీర్ఘ, నిష్ఠురజ్యారవంబుల నింగి వగుల
విక్రమాధిక్రమంబున నాక్రమించి, రథనమునవచ్చి దుష్యంతవిభునిఁ దాఁకె.

ఉ. తాఁకి పరేతరాజవరదత్తము లైన మహోగ్రబాణముల్
వేఁకవి వీఁకతోడఁ బృథివీపతిపై నిగిడింప నాతఁ డ
వ్వేఁకకు నోర్వలేక యలుకం బిశితాశనభర్తవక్షముం
దాఁకఁగ నేసె శాత్రవవిదారణదారుణవారుణాస్త్రమున్.

క. జాహ్నవబాణమునఁ బ్రీతి, కార మెఱుంగక సురారి గతజీవుండై
ధాత్రిఁ బడెఁ బవిధారా, దారితమైపడిన భూమిధరుచందమునన్.

వ. రవిజింహుండు వారుణబాణపాతంబునం బ్రేతపతి పురంబునకుం బోయినం గవలి
శాలికాముఖుండు క్రోధపాటలముఖుండగుటయుఁ బాటలవర్ణ మానాసి మర్త్యా
సితత్రయం బగ్నిత్రయంబు ననుకరించి లోకత్రయదాహకులై ప్రచండవేగంబున నే
నుంగుపురాధిపు నేన నేనసంహరింతునని పంతంబులాడుచు నారాజసింహంబుపైఁ గదిసిన.

శా. సంగ్రామంబున నుత్సహించుటయు నాతన్మభర్త కల్పాంతవే
ళం గ్రీడించులులాయవాహనునిలీలం గ్రుద్ధుఁడై యుద్ధసీ
మం గ్రోధాగ్నికిఁ జేసెనాహుతులుగా మానాసిమర్త్యాసిపే
శ్లం గ్రూరాకృతిఁ గ్రాలు దానవుల ఖేలద్బాణయుగ్మంబునన్.

గీ. పార్శ్వలిద్దఱు నభ్యాబ్రమిపాలనిసిత, బాణయుగమున నిర్గతప్రాణులైనఁ
దూర్ణముగవచ్చి పాటలవర్ణుఁ డేసె, నవనిపతిమీఁద నైంద్రజాలాశుగంబు.

క. ఆయింద్రజాలబాణము, మాయావిధ మేమిచెప్ప మహనీయంబై
యాయోధనసీమమహీ, నాయకుకన్నులకు మునివనంబై తోఁచెన్.

మ. కనుబంతంబులుముట్టిమ్రోయుచుఁ బరీక్షావేదఘోషంబుఁ దా
నొకచో నధ్వరతంత్రమంత్రనినదం బొండొకచో స్మర్త
ర్మకలాపారవ మొక్కచో లలితమీమాంసానినాదంబు వే
ఱొకచో యుద్ధవిజృంభణం బుడిగి యయ్యుర్వీశ్వరుండుండఁగన్.

క. ఆరాక్షసమాయాస్థితి, సారథిరొమిటేఁగింపఁ దెలిసి సారాస్త్రమున
న్వారించియొక్కతూపునఁ, బోరవుఁడిలఁ గూలనేసెఁ బాటలవర్ణున్.

శా. క్రవ్యాదుం బరిమార్చి యెంతయును నుగ్రింపశ్యుఁడై నిల్చి వా
యవ్యాస్త్రం బరివోసి యేయుటయు వాత్యావేగవిస్ఫూర్తి నా
ర్త్రివ్యాహారము లుప్పతిల్ల నుడువీథిం గొండ్లియాడించెదై
త్యవ్యాధుల్ తిరబొమ్మలట్లు నిగుడం దానాటకాఁడుంబలెన్.

స్రగ్ధర. ఆజన్యంబందు నిట్లైనఖిలదనుజవీరాతివీరాగ్రసారు
లాగ్రజన్యాస్త్రాళిచేతన్ రణమునఁ బడినన్ రాక్షసాధీశుఁడే గన్
రాజన్నాసీరవాజిప్రజఖురజరజోరాజి ఘోరాజిభూమి
భ్రాజిష్ణుం గ్రహింపన్ రభసమునఁ బయోరాశులన్ సంగ్రహింపన్.

వ. ఇట్లు సంరంభవిజృంభమాణుండై కాళికాముఖుండు బర్హిర్ముఖవిరోధి శిఖాధికముఖ
ములం జలింపక పంచనకాక్షౌహిణీయుక్తుండై మూర్ధాభిషిక్తునిపయిం గవిసిన నసిము
సలభిండివాలముద్గరతోమరప్రాసశరాసనప్రముఖ నానావిధప్రహరణంబులం గ

ప్పించినఁ దప్పించుకొనుచు నుప్పరవీదికిఁ దత్తటిల్లతలంగప్పించుపోలికఁ గనకపుం
ఖశిలీముఖంబులు నేసియు నాకసంబునం గీకసంబువోలె నల్లగరులశరంబులు దట్టం
బుగ నేసియు విహాయసంబునకు రాయంచకదుపు లెగయుచందంబునం దెల్లపింజెలభ
ల్లంబులేసియు మహానక్రంబు సముద్రక్రోడంబునుంబోలె విక్రమాభిక్రమంబున
నుక్కుమిగిలి యాశరారిసేనానక్రకరంబుఁ జొచ్చి శోధించి కలంచి కలగుండుసే
సి మట్టిమల్లాడి వెఱఁజి వెంపరలువెట్టి వచ్చిపోయిన తెరువెఱుంగరాక యెక్కడఁ
జూచిన రథమయంబై యెక్కడఁజూచిన దుష్యంతమయంబయ్యును నేనిశాచరుం
జూచిన శరమయంబయ్యు నుండె నట్టి బెట్టిదంపు మోహరంబున.

చ. తొడుగుట కానరాక వెసఁదొడన యేయుటకానరాక పై
వెడలుట కానరాక యుడువీథికిఁ బోవుట కానరాక య
య్యుడువిభువంశసంభవుని యుగ్రశరంబుల దైత్యమస్తము
ల్వడుటయుఁ రక్తవాహినులు వాఱుటయుం గనవచ్చె నాజిలోన్.

గీ. హస్తిపురరాజశరహతహతిరి దొర్లి, కాసులై యుండె నంగ్రామరంగమునను
నరిదిప్రోవులు వేసిన నల్లపేటి, తాటికాయలగతి దైత్యతతుల తలలు.

ఉ. అట్టులు ద్రెంచి దానవుల నాహవభూమి విభుండుగూల్చినం
గొట్టెలఁ దెచ్చి జాతరకుఁ గోసినపోలికనుండె మేదముం
జుట్టుమ మాంసము ల్బ్రవులు చూచుచు భూతములుండె నాజిలో
గట్టునఁ ద్రెంచుచుం జయముగాథలు వాడుచు నోలలాడుచున్.

వ. ఇవ్విధంబున నుండె నంతట.

క. బలమెల్లఁ దెగిన నిజదో, ర్బలముం జలముం బ్రతాపపావకుఁడనున
జ్జ్వలశస్త్రాస్త్రంబుల నిజ, బలముగ నెదిరించె దనుజపతి నరపతితోన్.

శా. నిన్నున్నెంచితి సైన్యమెల్లఁ బొరగావోనీ దీనఁ నా కేమియు
న్విన్నుం బాటు ఘటింపనేరదు సురానీకంబులం బోరుల
న్వెన్నుల్ద్రిప్పిన నన్ను మార్కొనెడుచో వీర్యంబవార్యంబుగా
సన్నద్ధుండవుగమ్ము చూపు నిజశస్త్రప్రౌఢియు మ్రౌఢియున్.

మ. అనినం గొండొక నవ్వి యేల యిటు వీరాలాపము ల్మద్భుజా
ఘనకోదండము కాలదండము భవత్క్రవ్యంబు సర్వంబు భూ
తనికాయంబున కిత్తుఁ బోవిడువఁ బాతాళంబు భేదించి చొ
చ్చినఁ జక్రాంకితుఁడు తోడువచ్చిన మహాశేషుండు దావచ్చినన్.

క. అని వీరోక్తులతోడన, యనిసేయుందొడఁగె మానవాధిపుఁ డచ్చో
మనుజాధిపదనుజాధిపు, లనువొందిరి రామరావణాకారములన్.

శా. ఉల్లంబుల్రణకౌతుకంబున సముద్యోగించి సామ్యంబులై
యుల్లాసంబులు వీరరేఖలును సుద్యోగింప నొక్కింతలై
భల్లాసారము వెల్లిగా వసుమతీపాలుండు దైత్యుండు సం
భల్లీలాగతిఁ బేర్చి మార్కొనిరి ప్రాబల్యంబు తుల్యంబుగన్.

గీ. దనుజశరములు భూభర్త దునుమ నృపుని, శరములమరారి దునుమ నయ్యిరువురకును
జయము నజయంబు నవ్యవస్థంబులయ్యెఁ, దూఁచివేసినగతినుండె దోర్బలములు.

క. ఈరణధనూరణము, ప్రాఁగతింజేయుచుఁడె దోర్బల మొప్పన్
భూకాంతుఁడు నొనలెసెను, భీకరబాణమున నసుర పెడతలవెడలన్.

మ. సురవిద్వేషి తదస్త్రపాతమున సంక్షోభించి యొక్కుమ్మన
న్నరలోకేశునురోవిభాగము వడిన్నాటించి యాటమ్ములం
గరముల్ప్రాయక నష్టకమ్మున బరుల్గట్టంగ బెట్టేయనా
ధరణీనాథుఁడు లెక్కసేయక తదుత్సాహంబు దాహంబుగన్.

క. అక్షుద్రశితశరంబులఁ, బ్రక్షుభితుండగుచు నేసి ప్రథనక్రీడ
న్వీక్షింపుమనుచు రాక్షసు, వక్షము జయలక్ష్మికిని గవాక్షము చేసెన్.

గీ. ధరణీపాలుఁడేసిన దహనతీవ్ర, సమశిలీముఖములవేఁడిఁ జాలనొచ్చి
దర్పమెడలక విలుగుణధ్వని యొనర్చి, భీకరధ్వని దిక్కులు పెకలనార్చి.

సీ. పలలాశివిభుఁడేసెఁ బైశాచబాణంబు భైరవాస్త్రంబు భూపాలుఁడేసె
వ్యాళక్షురస్త్రంబుఁ గాళికాముఖుఁడేసె గరుడభల్లంబేసె నరవరుండు
పావకాంబకము విభావరీచరుఁడేసె శశికులీనుండేసె జలశరంబు
తిమిరప్రదరమేసె దితినందనుఁడు భానుసాయక మిభపురస్వామి వేసె
నామహారాజు చేత దివ్యాస్త్రనిచయ, మచటఁ దోడ్తోన ప్రతిహతమగుటఁ జూచి
తనకు నంతకుచే వరదత్తమైన, తీవ్రశక్తిం బ్రయోగించి తివురుటయును.

మ. శరదర్కద్యుతికర్కశాంశునగు నాశక్తిన్నివారింపఁగా
శరముల్గానక యేసె దానవునిపై సంధించి బ్రహ్మాస్త్రము
న్సురవైరాకరసైన్యనాథ సుమమాశుద్ధాంతకాంతాసుదు
ష్కరవైధవ్యమహావ్రతప్రకటదీక్షాసత్క్రియాశాస్త్రమున్.

గీ. ఆహవక్షోణియందు బ్రహ్మాస్త్రవహ్ని, విస్మయంబుగ శరవహ్ని భస్మమయ్యెఁ
త్రిపురము మున్ను నిటలాక్షు తీవ్రవహ్ని, భస్మమైనట్టి సంకల్పభవుఁడు వోలె.

క. దనుజుఁ బరిమార్చి యంతటఁ, గిని దానవబాధఁదీర్చి కృతకృత్యుండై
మునిజనములు హర్షింపఁగ, జననాయకమౌళి విజయశంఖం బొత్తెన్.

క. ఆవేళ వచ్చి మౌనులు, పావనమంత్రోదకములు పైఁ బ్రోక్షింప
న్భూవరు మేనికి శిశిరసు, ధావర్షంబై రణవ్యథను వారియించెన్.

వ. ఇట్లు సంజీవనమంత్రజలంబుల చేత బ్రభూతంబైన యాతుధాన శాతశరజాతవ్యథనపన యింపఁ జేసి మునీంద్రులతనితో మాభాగధేయంబున నిచ్చటికి విచ్చేసినకతంబున, యాగం బునం బ్రయోగంబునం జాఁగె నీకాళికాముఖుండు పాకశాసన పావకపరేతరాజ పలాశి పాశిపవన పౌలస్త్యపన్నగాభరణులకు నజేయుండు, వీఁడు భవదీయబాహుదండ కోదండకాండ ప్రచండశిఖిముఖంబున భక్షితుండయ్యెఁ గావున నేతత్క్షణంబున నుం డి రక్షోభయంబెన్నటికిని సన్నంబయ్యె మాజపతపోనిష్ఠానుష్ఠానంబుల నష్టాంశం బుఁగొనం గర్తవు కీర్తనీయచరిత్ర జగద్ధితకీర్తివై మీవంశకర్తలగు చంద్రసౌమ్య పురూరవశ్చక్రవర్తులం బోలి యేకచక్రంబుగాఁ జక్రాచలమధ్య మహీచక్రం బవ క్రంబగు విక్రమంబున నప్రతిపదంబగు ప్రతాపంబున ననశ్వరంబగు నైశ్వర్యంబు నం బరిపాలింపుమని యాశీర్వదించి యనుప ననుపమానభయభక్తి తాత్పర్యంబున మునివర్యులకు నృపవర్యుండు నమస్కరించి వీడ్కొని విడిదలకువరిగి మజ్జనాదికృత్యం బులు వెడవెడం దీర్చి శకుంతలావలోకనంబునకు లోకలోచనుం గనుంగొను నప్పుడు.

క. బింబఫలకాంతిరవిబిం, బం బరుణద్యుతి వహించెఁ బాశధరాశా
స్తంబేరమకంఠమ్మున, జాంబూనదఘంటవోలెఁ జరమాద్రిపయిన్.

మ. మునిదత్తార్ఘ్యపయఃప్రహారకులిశంబుల్దాఁకి మందేహదే
హనికాంతస్రుతరక్తధార చెలువంబై పశ్చిమాశాతటిం
గనుపట్టెన్ ఘనసంజచాయలురుచు ల్గాంక్షించి యచ్చోటికిన్
జనఁగాకోలకులంబునా దెసల నోజంజీఁకటు ల్గ్రమ్మఁగన్.

ఉ. జారులు చోరులు న్మృగుల సంతసమందఁగఁ జక్రవాకము
ద్గారముఁ దారు నశ్రుజలధారలు గ్రమ్మఁగ నుమ్మలింప నిం
డారె నజాండభాండమున నంతకశాసనకంధరాంతర
స్ఫారవిశాలకాలరుచిబంధురబంధు మదంధకారముల్.

క. పాటిగ మిఱుఁ బల్లంబై, ర్పాటేమియు లేక కానఁబడి నీలశిలా
పేటిక నిండఁగా నిడు, కాటుకయుం బోలెనై జగంబులఁ దమముల్.

ఉ. నాలుగుదిక్కులందును ఘనంబుగఁ బర్వినచీఁకటుల్ జగ
ద్గోళము నిండి దృష్టికి నగోచరమై వెసఁబర్వియుండఁగా
నీలపటంబుమీఁద విపణిం బచరించిన ముత్తియంబులం
బోలివెలింగె నంతట నభోవలయంబునఁ దారకావళుల్.

వ. తదనంతరంబ.

మ. కుముదోజ్జీవనమంత్రి మంగజభుజాకోదండగర్వంబు సం
తమసానేపకకూటపాకలము జ్యోత్స్నావర్షివర్షాపయో
దము పాంథవ్రజచిత్తశల్యము నిశాధమ్మిల్ల బంధూకగు
చ్ఛము ప్రాచీనగశృంగపీఠిఁ బొడిచెం జందురుండు సాంద్రద్యుతిన్.

సీ. పాంథలోచనవారిఁ బడనీ నమర్చిన సంతప్తపరశువు కంతునకును
ప్రాచీదిశాపతి పావడం బనిచిన మవ్వంపుఁ జిగురల్లి మన్మథునకు
నాత్మప్రతాపాగ్ని నవతారమొందంగ నంగారఖండ మనంగునకును
కౌముది జలధి వేడ్కకు నిండఁదెచ్చిన పవడంపుఁగుంభంబు భావజునకు
నసెడు విచికిత్స జనులకు నావహిల్లఁ, జక్రవాకము లెడఁబాయ జారసతులు
డాయ నబ్జవిలాసంబు డాఁపరేఁడు, ప్రాచికొనరించెఁ గుసుమపూబంతి చెలువు.

గీ. అంతఁ జాజాడగా రాగకాంతి విడిచి, యల్లనల్లన నుడురాజు తెల్లనయ్యె
రాగి బలుగట్టు సురసప్రయోగమునను, ధాతువాదిచే రజతమై తనరినట్లు.

గీ. గరళమునకింత మిన్న నక్షత్రనాథుఁ, డరయ నొకపాటిగాఁడు దోషాకరుండు
ఒడలుగందినయది యందయోపగాక, కవియునోయనఁ బద్మిని కన్నుమొగిచె.

క. కాశవారవాసకుముదా, కాశనవద్విరదరదనకరకాహిమనీ
కాశయయి యాశలందవ, కాశము లేకుండ నిండి కౌముది కాసెన్.

మ. కలయం జంద్రికసోఁకఁ గర్ణికలు బొంకంబెక్కి యతంతకుం
గలికాగ్రింబులు పట్టువాసె నెరయంగా విచ్చి తోరంపుటు
గ్గులు వీడం బెడవీఁకవీడి వలితేకు ల్నాళము ద్దాయలో
దళము ల్బింకము చూపఁగాఁ గలువ లందంబొందెఁ గొత్తావులన్.

చ. ఎఱకలు దిద్ది కంధరము లెత్తి మొగిం జరలాట మున్నగాఁ
బఱచుచు వేఁతవెన్నెలలు పారణసేయుచు మించి చెంచుల

న్నతికిఁ దోఁబుట్టు కిరణంపుఁగొనల్గాని మోము మోతో
విఱియుచుఁ జేర్చి ప్రియసులకిచ్చుచు నాఁడె దివిం జకోరముల్.

క. ఆసమయంబున వెన్నెల, బాసటమునఁ దోఁచి తోఁచి పార్థివమణిపై
వేసె మనోభవుఁ డెంతయుఁ, గాసిల నెలదేఁటి టెక్కెగరుల శరంబుల్.

గీ. మునుల మంత్రిబలంబున దనుజభీవ్రి, మార్గణవ్రణములబాధ మానెఁగాని
మానకెంతేనియును మేను మండఁ దొడఁగె, నరపతికిఁ జిత్తభవమార్గణవ్రణములు.

మ. కుపితానంగశరాగ్ని దాహమున నాక్షోణీవిభుం డెంతయుం
దపియింపన్వనసుగ్రీభానురుచులుద్గారించుచుం జంద్రికా
తపము న్మ్రుంచినఁ గ్రిందుమీఁదెఱుఁగుడై తాపంబు రెట్టింప నే
యుపచారంబున మానునో కెక్కె యిదియం చూహించి చిత్తంబునన్.

సీ. మోహనాస్పదమైన బాహుశాఖలచేతఁ గమనీయకరపల్లవముల చేత
కోమలనఖశిఖాకోరకంబుల చేత విమలహాసప్రసూనముల చేత
సముపీనవర్తులస్తనగుచ్ఛముల చేత రమణీయదేహసౌరభము చేత
సంచారదస్వేదజలమందరము చేతఁ జికురరోయమధుకరశ్రేణి చేతఁ
గలితమైన శకుంతలాకల్పలతిక, వీడ నొదుగకయున్న నేజాడనాఁడుఁ
గుటిలసంకల్పసంభవక్రూరపుష్ప, చాపశరజాలసంజాతతాపభరము.

ఉ. ఎత్తినమన్మథాగ్ని వెవ యేఁచెడు తాపభరంబుఁ దీర్పఁగాఁ
గ్రొత్త విసుల్మృణాళములు గొజ్జఁగినీరుఁ బటీరమొప్పు వే
హత్తి శకుంతలాధరపుటామృతపూరము లూర్పువుచ్చకేఁ
గుత్తుకబంటిగాఁ గడఁగి కూర్కొని కూర్కొని త్రావకుండినన్.

సీ. వలివాకి నమఁ జూవి యలకలు దీర్చెనేఁ దిరివిష్ప నడవనే తేఁటినారిఁ
జంద్రాస్య నన్ను భ్రూసంజ్ఞ మన్నించెనే శిశువుల కొనఁగనే చెఱకువిల్లుఁ
గంబుకంధరి నన్నుఁ గడకంటఁ జూచెనేఁ జదలనేయనె పుష్పసాయకంబుఁ
బిసలతాధరి నన్నుఁ గెంగేలనంటెనేఁ జిదుమనే కొనఁగోరఁ జిగురుఁగత్తి
యొంటియోఁచుచు నన్నాఁడు మాహృదయభవుఁడు, నెలఁతయును నేనుసమదృష్టినిలిచినప్రుడు
చెలువొప్పుచు దావ యాకీలెఱుఁగఁడు, తెల్లవాఱంగ వత్తెఁ గదా దేవకృపను.

వ. అని యనేకప్రకారంబులఁ జింతాసంతప్తుండై శకుంతలా మనోహరాకారంబు మనం బునం బెట్టుకొని పరబ్రహ్మంబు నవలోకించు పరమయోగిచందంబున భూకాంతుం డు దేవంత నెక్కడ శకుంతలయను నాశ్రమవనాంతంబున.

క. అనికిం గరిపురనాథుఁడు, చనినది మొదలుగను జనము సమకూటినదాఁ
కను నిష్టదేవతాప్రా, ర్థనముం జేయుచును దత్పరత వర్తిలుచున్.

గీ. జయముఁ గైకొని తన నిజేశ్వరుఁడు మగిడి, విడిదలకు నేగె నను వార్త వినుచు లలన
వినిరియెఁ గర్ణద్వయీ కటువిషమబాణ, ఝుంకృతిస్ఫార శింజినీటంకృతములు.

చ. తలఁగఁగ నిచ్చు టెట్లు వసుధాపతి తారసమైన యట్టిచోఁ
దలరి మదీయశాసనముఁ దప్పుట యెట్లొకొ తాల్మినంచుఁ దాఁ
జెలఁగి చెలంగి మానసము చిల్లులువోవఁగ నేసెఁ బాలిక
న్వలపులరాచజోదు ప్రసవంబుల పేరను గోర్వికోలలన్.

క. వాలికపూములుకులఁద, త్కాలంబునఁ దొంటియంపగంట్లను రేఁగెం
జాలఁగ నురిసిన పుండులు, కోలలఁ గెలకుటనియాశకుంతలకయ్యెన్.

క. గణనకు ఘనమైమరుమా, ర్గణములు చిత్తజుఁడు గురియఁగా నారమణీ
మణి లేచి పర్ణశాలాం, గణమున కేతెంచి నిలిచి కనుఁగొన నెదుటన్.

సీ. విరహులపైఁ జల్ల విషపుఁజూర్ణము నించిపట్టిన దంతంపుబరిణయనఁగఁ
దెప్పించి పాంథులఁ దెగటార్ప శశికాంతశిల ఘటించిన వధశిలయ పోలెఁ
గాంతాపరాధులఁ గౌముదిం దొడికింపఁ బెట్టిన పటికంపు బిందె యనఁగ
వెనవియోగులఁ దెగ వ్రేయఁ బుల్గడిగించి నిలిపిన గండగొడ్డలియనంగ
ముదురువెన్నెల గిన్నెలముంచవచ్చు, కరణి నుత్ఫుల్లశాతశనీశాతయగుచుఁ
దెల్లవాఱి మధ్యందినాదిత్యుఁ డనఁగఁ, దనరు శశిఁ జూచె నాశకుంతలభయమున.

గీ. శంబరారాతి శరవహ్ని సైఁపలేక, పర్ణశాలాంచలంబున బయల నిలువ
సెకలు దేహంబునం దెల్లఁ గౌఁగిపాఱె, నతివపై వడజల్లెఁ జంద్రాతపంబు.

క. ఉడురాజదీధితులఁ దియ, గుడుపడి తపియించుచును శకుంతలయుండెం
బుడమిజనంబులు వెన్నెల, వడఁదాఁకను మాట నిక్కువంబై యుండెన్.

వ. అయ్యవసరంబున ననఁ యాప్రియంవద లత్తరిఁ బోఁడి మెత్తమెత్తన యెత్తుకొని పోయి క్రొత్తతమ్మియాకులం గల్పించిన తల్పంబునఁ జేర్చి శిశిరకృత్యంబులు సేయం దత్సమయంబున.

సీ. చనుదోయిఁ బొందిన జలజపత్రంబులు రవరవరజములై రాలిపోయెఁ
గర్ణావతంసంబు కలువలు కన్నీళ్లు నురిసి యాకులు పట్టు మురిసిపడియె
సారము గంధంబు చిట్టుమొకట్టివఁ బొంగి యందు దుమారమై యావు లెగసె
హారవల్లి కలుగా నమరించిన మృణాలకిసలయంబులు పచ్చిగిజ్జడయ్యె

జిగిదలిర్చిన క్రొమ్మావి చిగురుఁబటుఁవు, పెట్టుపెట్టినచందాన నట్టకట్టె
నగ్ని కాద్యాహుతులు వోసినట్టివయ్యె, నకియవిరహానలమునకు శైత్యవిధులు.

గీ. కొమ్మవిరహాగ్ని వేదనకోలఁది యెద్ది, పదతలంబున నిగిడించు ప్రిసవరజము
మంగళంబున వేఁచినమాడ్కిఁ దెరలెఁ, బెక్కుసఖులకు నటచేతఁ బొక్కులెగసె.

క. ఎంతెంత శిశిరకృత్యం, బంతంతయ విరహవహ్ని యధికము గాఁగం
గాంత తనచెలుల చిత్త, క్లాంతియుఁ బడుపాటుఁ జూచికన్నీరొలుకన్.

గీ. మానవతులార యిన్నాళ్లమరుఁడు కాఁడె, యింతనొప్పించినాఁడె నన్నెన్నఁడైన
నిండువెన్నెల యనుపేరి నేను జల్లి, చంపుచున్నాఁడు చందురుండు చల్లజంపు.

సీ. తనరస్మినొల్లక తగువారిలో మను తమ్ములఁ జెఱచు పాతకుఁడు వీఁడె
చదువంగఁ బోయి యాచార్యుని కులభామ కడుపుచేసిన దోసకారి వీఁడె
హరిణాంకమను పేర నపరసం బగు నల్ల గుట్టువట్టిన చెడుగొట్టు వీఁడె
పడువైరుదినముల బ్రతుకుకై సరివాని దిననాథు నాసించు తిరిపె వీఁడె
తనదు కానకుఁ గాఁగఁ గాతరత నొంది, విరుల బొరియలడాఁగిన విరహిజనుల
చొప్పుఁబడి పట్టుకొనిచుఱచూళ్ళుమాఁడఁ, గుసుమబాణుండు తెచ్చినకొలువివీఁడె.

అనియూహింగాక.

తనదు బాడబమహావహనసంతతఘోరమకరాకరంబు జన్మస్థలంబు
తనసహోదరులు కాదంబరినామహాలామహాభీలహాలాహలములు
తనశరీరముఁ బ్రోచుకొనుట తీవ్రికఠోర హరిదశ్వకిరణభిక్షాటనమున
దనరు సంతతసాంధ్రజహర్త పాపిష్ఠియంగహీనుఁడు కూర్మి సంగడీఁడు
మల్లికకొనర్చెడు పాపజాతి, చక్రవాక వియోగాగ్ని సామిధేని
విరహిజనులపాలింటి వేరువిత్తు, దురితములకేలవాయొడుఁ దుహినకరుఁడు.

అని మఱియు నిట్లనియె.

ఛత్రకాంతిత పదతలాహతి బొల్లి వరవోలె నెపమారఁ బ్రామదమ్మె
తప్పకొమ్మైన యాక్షయవ్యాధి నిర్జీవిగా నాశిలఁ జేయదయ్యె
తమ్ముత మంతయుఁ దాపి యంకసారంగంబు బింబమెల్లను నిండ బెరుఁగదయ్యె
గానాగ్యుఁ దనకభార్యయుఁ దప్పినప్పుడు పాడుగఱ నీరము పాడువదయ్యెఁ
పుణుకకయారగించెడు పాపకుండు, మీఁగడయుఁబోలెఁ గడిచేసి మ్రింగఁడయ్యె
బహుమేయుఁ బాంథులఘాలవీథి, వనజగర్భుండు వ్రాసిన వ్రాఁతఫలము.

యాహాశ్రించి యారంభోరువు కరాంభోరుహాంబులు మొగిడ్చి మహాపరాధం

బుఁజేసితివని యతండు మన్మనోనాథు వంశనాథుండు వంద్యుండుగాని నింద్యుండు
కాఁడని.

శా. స్వామీ చంద్రమ తావకాన్వయుఁడు దుష్యంతుండు భూపాలచూ
డామాణిక్యము నీకుఁదామనుమఁ డౌటన్సత్కవాక్యంబులే
లామాతాతవునీవు నేమనుమరాలంగాన మేలంబుగా
నామాటల్వినుతప్పుపట్టకు మదిన్మన్నించు గారామునన్.

మ. జననంబొందితి దుగ్ధవారినిధి నానర్ఘేశు జూటంబుపైఁ
జనుదేవాద్రిద్రుఁ బ్రశంసనసేయ నవతంసంబైతి నీపౌత్రభవం
బునకుం బాంథజనాపకారియగు నాపూవిల్తునింగూడివా
రనిదుష్కీర్తిగఁ దిట్టునంబడకు చంద్రా రోహిణీవల్లభా.

వ. నన్ను మన్నించుమని యక్కన్నెవెన్నెలరాచవేలుపుం బ్రశంసించి నృశంసుండగు
ప్రసవబాణు నుపలక్షించి.

సీ. వాలిఁదప్పించితి వనజాననునియంతవానికిఁ గూఁతురువలపుఁగఱపి
దోషంబుగట్టితిందునియంతవానికి గురుకళత్రంబుపై మరులుగొలిపి
బలుగోడిఁజేసితి పాకశాసనునంతవాని నహల్యకై వాసి చెఱచి
నెరసువెట్టితి పరాశరులంతవాని నట్టేటఁ బామరకన్యగాటుమఱపి
నీప్రతాపంబు లెన్నియెన్నికకులేవు, తోడిఁబడితినాఁటదాన నీతో యమునను
నన్ను మన్నింపు దుష్యంతునకు ఘటింపు, మయ్య వెఱతును మదన జోహారు నీకు.

సీ. పాపకన్నెలు మేఁతపట్టి పోవిడుచుచో వెనగాడ్పు రెక్కలు విఱిగనేని
గలకమామిడిపండ్లఁగలజీడి మధుకరపోతంబునాలుక పొక్కనేని
జంపకప్రసవవాననసోఁకి యొలదేఁటికూలి విజ్జునఁ దన్నికొనియెనేని
నిగురుమేఁతలనొగలెక్కఁ గోకిలకును వడిబొమ్మ గడిసిలఁబడియెనేని
దీయవిలుఁ జీమగమి దొల్చితినియెనేని, భోదలునావేఁడియార్పులఁ బువ్వుఁదేరు
కమరెనే బట్టబయలగుగర్వరేఖ, విషమసాయక విచ్ఛేయువిడిదలకును.

వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబుల మన్మథవికారంబులకుం గలాపంబులుగాఁ బ్రలాపంబు
లు నెఱపుచు వాగురాయష్టి మృగయుండునుంబోలె భూపాలుండు తనపాలికివచ్చి
న భావంబు భావించుచు నయ్యాదిగర్భేశ్వరుండు నర్మగర్భంబులుగా సఖీజనంబుల
తోడనాడిన సల్లాపంబులందలంచుచు నాసింధురపురవసుంధరావరుండు గాంధర్వంబు
నం దనుం గరగ్రహణంబొనర్చిన విలాసంబు లాసించుచుఁ గారాకుచప్పుడైన నప్పు

డప్పుడమితోనిరాక గాశంకించి డిగ్గనలేచి దిక్కులవలోకించుచుం గానక కళవళించు
చుం జింతాపరిక్లాంతిం గనుమూసియు మాయమి నన్నరేంద్రచంద్రునిం గలంగల
యుం గాంచి బయలు గౌఁగిలించుచుఁ గలవరించుచుఁ బలవరించుచుం గుందుచుం బొ
రలుచుం బెరలుచు వెనరుచుం గనరుచు నొగులుచుం బొగులుచుం గసరుచుం గొన
రుచు వేసరుచు నీసరుచు వసువసురనుచు నుసురనుచు నుల్లంబొల్లంబోయి మూర్ఛ
ల్లిన వప్పల్ల వాధరింగనుంగొని.

సీ. వదన వనజాయయును బ్రియంవదయుఁజేరి, యల్లనల్లనశిశిరకృత్యములు సేయఁ
గ్రమముతోఁడుత వెడవెడఁగనులు దెఱచి, సమధికామోద తాళవృంతములు సూచి.

మ. విసరం జాడకుఁడమ్మ పూవుసురటు ల్విశ్రాంతిమూలంబుగా
నసువుల్వాపుఁ దదంతరాంతరనితాంతామోదహేలాలతాం
తసమాక్రాంతకృతాంతరూపపవమానప్రేంఖణప్రక్రియా
వసరోపంచితచారుసౌరభరసవ్యాలోలగోలంబముల్.

ఉ. నూఁదులుద్రిప్పు చంద మగుచున్నవి తెట్టకయుండ నెచ్చెలు
ల్దామలు వెట్టరే చెవులలోపల సంతతపాంథలోక హృ
ద్భేదములు మత్తరాజశుకభీషణభాషలు బాలపల్లవా
స్వాదకషాయకంఠవిలసత్కలకంఠకటుస్వనంబులన్.

గీ. తెల్లవాఱినవెంబడి నేదేవతలకు, వల్లభుఁడు నన్ను రక్షింపవచ్చుఁ గాన
భావజునిచేత నీలోనఁ జావకుండ, నరయుఁ డనియున్న నెచ్చెలు లతివఁజూచి.

మ. వనితా యాతనిఁ బోలరే నెడు నీవంత న్మరుం డంతరిం
చునిజం బప్పుడు వేల్పు లప్పదవికి న్శోధించి పట్టాభిషే
చనముం జేయుదు రర్థి నిన్నిట రతిస్థానంబున న్నిల్పి రూ
పున దుష్యంతనృపాలుఁ డప్పుఁ డగుటం బుష్పాస్త్రపట్టంబునన్.

వ. అని సఖీజనం బుపలాలించు నయ్యవసరంబున.

ఉ. తోయజపుష్పబాంధవుఁడు తూరుపుఁగొండకు రాఁదలంచె భూ
నాయకుఁడు న్శకుంతల మనంబలరం జనుదెంచుఁ దుమ్మెద
ల్మ్రోయకుఁడీ శుకంబులు నెలుంగులు సేయకుఁడీ పికంబులుం
గూయకుఁడీ ప్రమాదమని కూకలు వేసినభంగిఁ గొక్కొరో
కోయని బిట్టు మ్రోసెఁ దొలుకోడి నికుంజకుటీరవాటికన్.

వ. తదనంతరంబ.

సీ. కుముదంబు లర్ధమర్ధము మొగంబు మొగిడ్చె నర్ధమర్ధంబు తోయజము విరిసె
స్యందనాంగం బింతనంతనుం జరియించె నింతనింతఁ జకోరమీక విరిసె
విధుకాంతశిల వెడవెడ నీరిగిరి తీసె వెడ సూర్యకాంతంబు వెచ్చనయ్యె
నిసియించుకించుక దెసలయంచుల నిల్చె నించుకించుక దివం బీరికెత్తెఁ
దొలఁగిపోయెను కుముదబంధుద్యుతియును, దోఁచుచున్న సరోజబంధుద్యుతియును
శబళమై శ్వేతరక్తముల్ సంక్రమించె, సకలదిశలను బ్రత్యూషసమయమునను.

సీ. కావికోణంబు లాకాశసన్న్యాసి కంబరకపాలికునకు మర్లుజడలు
చిగురాకుబరికెలు గగనచూళికునకు వలఁతియూడలు వియద్వటమునకును
నటి లంతరిక్షకేసరికంధరమునకు జమలియాఁకలు నభశ్ఛాషకునకు
రాగిమీనంబు లభ్రకిరాతు మొగముకుఁ బగడంపు లతలు దుపథపయోధి
కసెను సందేహచింతనం బావహిల్ల, యావకద్రవరేఖల యందమొంది
పట్టుసూత్రవితానంబుఁ బరిభవించి, యాకసముఁ బ్రాఁకెఁ దూర్పున నరుణరుచులు.

సీ. ఒక్కొంత వెన్నెలయూర్చితీసిన భంగి నుదధీశునిశకునై యొడిగిలియెఁ
గమలి మించెడలిన కంచుటద్దము నోలె నస్త్రాద్రికడఁ జంద్రుఁడస్తమిల్లె
జలము లూటలుగ్రమ్మ శశికాంతపాషాణనీలంబు లీటారి నీరుదివియ
భానుభృత్పాషాణఫలకమధ్యంబులఁ గోకయుగ్మము కంతుగోష్ఠి నెఱప
నబ్జగంధంబు తేఁటుల నామతింపఁ, దికమకలు గొని నాలుగుదిక్కులకును
విచ్చివిచ్చిచకోరము ల్వ్రాల్చఁ బాఱ, నల్లనల్లన తూర్పునఁ దెల్లవాఱె.

క. అంతటఁ బ్రాతస్సంధ్యా, సంతర్పణఫలముఁ గాంచి సంయములకు ది
గ్దంతి గొని యెత్తి వైచెనొ, యింతటఁ బడ నసఁగఁ బ్రాచి నినుఁ డుదయించెన్.

ఉ. అంకిలిలేక చందిరకులాగ్రణి నేఁడు శకుంతలామన
శ్శంకరుఁ డయ్యెడుం గలుగు శాత్రవ మాతనితోడ నంచు మీ
నాంకున కంగరక్షకయి యామిని తోడొనరించినట్టి యా
మంకెనపూవు కేడెమన మంచలరొప్పె మరీచిమాలికిన్.

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు దుష్యంతమహీకాంతుండు సంధ్యావందనం బొనర్చి స్యందనారూఢుండై విడిదల వెడలి యవక్రపరాక్రమ మహీసురసమూహపఠ్యమాన వేదవాదంబుల నవిచ్ఛిన్నహూయమాన మహాగ్నిహోత్ర స్వాహాశబ్దంబుల ముఖరితంబగు మఖవాటంబుఁ జేరవచ్చి సైకటికంబున రథావతరణంబు చేసి యర్చిష్మద్గతుల తేజులగు మునీంద్రులకుం గృతనమస్కారుండై.

క. ఎన్నఁటికిఁ జిక్క కెదురిచ, టన్నరభోజనుల కయ్యె నపగతభయులై
జన్నముఁ గావింపఁ దవి, చ్ఛిన్నముగాఁ జాలనంతసిల్లినమతులన్.

గీ. ఆంతరింతను నేనును నరసికొనుచు, సంచరించెద ననిన నాసంయమీంద్రు
ననుమతించిన వీడ్కొని యాశకుంత, లావిహారవనాంతస్థలమ్ముఁ జొచ్చి.

మ. కలకంఠధ్వనుల న్మధాలికులఝుంకారంబులం గీరభా
షల మందానిలు రాకల న్బరిమళశ్లాఘ్యంబులై యొప్పు పు
ష్పలతాకుంజగృహంబుల న్విరహతాపం బుద్భవంబై శకుం
తల మున్నున్న ప్రసూనతల్పమునకుం దాఁజేరి చింతించుచున్.

సీ. చెలువ జొమ్మనుల విచ్చిన కల్వపూబంతు లందంద కన్నులనద్దుకొనుచు
నలితమూర్ఛలవాఁడి వత్తైనపయోజముకుళంబు లొత్తిలి మూరుకొనుచు
నవికమై సైకవాఁకి యలిసించిబిసలతావళిహారములు మేన వైచికొనుచు
కమలకెంపంబు నేఁడిమి మాఁడి మసిమైన పుప్పొడి మెయినిండఁ బూసికొనుచుఁ
బొలఁతి సంతాపభరమునఁ బొరలువెట్టి, సెండియొగురుళ్ళవోయిన యిగురుఁబాన్పు
మీఁదఁ బొరలుచు విరహాగ్ని నీఁదుకొనుచుఁ, జిత్తజోన్మాదవృత్తి నాత్మీతివఁగుండు.

క. ఆచంద్రపవనరాకలు, చూచుచు నిట్టూర్పువుచ్చుచుం బానుపుపై
లేచుచుఁ జవలించుచు మఱి, యీచందంబునఁ జరింప నింతటిలోనన్.

ఉ. పూని కరంబులం బొదివి బోఁటులు తోడ్కొని తేఱ మన్మథ
గ్లానివహించి చాలఁ గసుగంది శకుంతలప్రాణనాయక
ధ్యానముతోడఁ గన్నులనె ప్రాణము నిల్పి శరీరమాత్రయై
తా నట కేగుదెంచె వడదాఁకిన చెంపకవాఁడకైవడిన్.

ఉ. వచ్చి లతాగృహంబుతలవాకిలి బోఁటులు చెప్పి చూపఁగ
న్వచ్చి మనంబులో వెఱపు నెయ్యముఁ దియ్యము నావరింతయు
న్మెచ్చికయుం గుతూహలము మక్కువయుం దడఁబాటు నొందఁగా
నచ్చపలాక్షి చూచె లలితావనచంద్రుని మానవేంద్రునిన్.

క. భూతలనాయకుఁడును నా, శాతోదరిఁ జూచె సంతసము సంభ్రమము
న్బ్రీతియుఁ దగులును వలపును, గౌతుకమును మానసమునఁ గత్తరకలయన్.

వ. అత్యవసరంబునఁ గన్యావరుల యన్యోన్యప్రీతియుం బరస్పరవిస్ఫురద్రోమాంచసం
చయంబును నితరేతరకాతరతా దర్శనంబును మిథశ్శ్లథధీరతాభావంబును భావించి
యాఁడి యనసూయాప్రియంవదలు శకుంతలాదుష్యంతుల నేకాననంబున నునిచి యె

ద్గిరియేనియు నొక్కప్రయోజనవ్యాజంబున నేకాంతం బిచ్చి యెడఁగలుగఁ జని రంత భూకాంతుండును బ్రియాముఖంబున దృష్టినిలిపి కపోలంబుల నఖంబులు నటింపం జేయుచు.

సీ. రతికిఁ జేరియును జేరమిఁ బాసిపోవఁగా విధియొనర్చిన యాదివైర మొకటి
కదనంబులో గెల్పు కలదో లేదోయను సంశయోద్భవమైన జాలియొకటి
మోము చూపినదాఁక సేమమెవ్వారలచేతను వినరాని భీతియొకటి
యనుచితం బనిరాత్రి చనుదేకనిల్చిన నామీఁదికోపసంతాపమొకటి
నడుమ జాజరకాఁడు మన్మథుఁడు వచ్చి, రాత్రి మల్లడిగాఁ జేయు రాయిడొకటి
యెంతనొప్పించెనో కదా యింతిననుచుఁ, గరయుగంబున బిగియారఁ గౌఁగిలించి.

మ. కొనవుంగొంగును దేర్చి నెన్నొసటఁ జిక్కుల్గొన్న నీలాలక
ల్పొనగం దీర్చి ప్రియం బొనర్చి సరవిం బూసజ్జకుం దార్చి ము
న్గనుమాస్త్రాహతిసంభవం బయిన యాకుం దార్చి పొందార నిం
పెనఁగం గౌఁగిటఁజేర్చి తేల్చిరమణిన్ హేలాసుఖాంభోనిధిన్.

వ. అయ్యవసరంబున.

సీ. శ్రవణసౌఖ్యంబుగా సాధుస్వనంబున మ్రోలనాలాపించు మొకరి తేఁటి
మనసురింగులువార మణితక్వాణంబునఁ జెంత నల్లన విలాసించె శారి
యొలదొక్కపలుకులఁ గులికి కుల్కి నటించెఁ గలికియై తేనెలు చిలుకఁ జిలుక
యింపుపొంపిరివోవ నింతనంతనునిల్చి పంచమశ్రుతిఁ బిసాళించెఁ బికము
నన్మదమ్మగ సురతశ్రమమ్ము దీర్చ, నంతమాత్రించె పొలసె మందానిలుండు
తాఁకఁ బరిమళ మొకపాటి సోఁకనేసె, వలపుఁదూపుల మరుఁడు భూవరునినతిని.

సీ. అన్యోన్యసంప్రీతినలపరించుచునుండ వలరాజు కూటుట గలుగనయ్యె
రమణీయనూతనరతిరహస్యములకుఁ గామశాస్త్రంబులు కడమలయ్యె
నుద్వేల మగుచుఁ బెల్లుబ్బెడు రాగవార్ధులు లేశమైనను దోఁకవయ్యె
నితరేతరప్రీతి నెడలింపఁ దలఁచిన ధృతికిరాఁ దెలుపి సిద్ధింపదయ్యె
మమతలును దత్తరింతలు మక్కువలును, జొక్కులును గౌతుకములును సోలములును
బ్రియములును గాముకతలుఁ దబ్బిబ్బులుగను, సతియుఁ బతియు రతిక్రీడఁ సలుపునపుడు.

శా. పాలిండ్లన్నవనీలికాకలికలన్ బ్రాలంబముల్గ్రేసి కం
కేళీవట్సలరత్నహారములతోఁ గీలించి కర్ణంబులం

చాలొప్పారఁగఁ గర్ణికారములఁ దాటంకంబు లర్పించుఁదా
నాలోలాక్షికి నవ్విభుండు నవపుష్పాలంక్రియాలోలతన్.

క. రేయి చకోరస్థితిఁ గవ, వాయక జక్కవల భంగి బగలు మిథునమై
పాయక రేయును బవలును, నాయవనీపతి సుఖించె నతివయుఁ దానన్.

క. పొలయలుకలు ప్రియమైనను, వలయం బాయనని రోరువక భీతుండై
నలవోకైన శకుంతలఁ, గలయింపఁగ వెఱచుఁ దాను గలఁగఁగ వెఱచున్.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూరత్నంబుతోడి క్రీడలం దగిలి మునిసమాజసేవావ్యాజంబున
నా రాజరత్నరాజు నిలిచి సారథిని రథంబుఁ గొనిపోవ నియమించి హోమశాలఁబు
నయాగశాలకుం బోవుచు నొక్కొక్క వేళ మందపవన పరిస్పందనంబునం గందు
వం గని మండలయి యందంద వచ్చు నిందిందిరంబుల క్రిందునం జిందిన మకరం
దంబునం బొందలరు నలరుగురివిందపందిరుల క్రింద నొక్కొక్కవేళఁ బల్లవంబుల
నందులం దెల్లనం దెల్లంగొనిన విరులమొల్లంబుల నల్లంబు నలవరించు పల్లరులం
దావివెల్లులు వెదచల్లు నుత్ఫుల్లమల్లికా వల్లికామతల్లికా గృహంబున నొక్కవేళఁ
దావుల క్రొవ్వులగు తమ్మిబావులకడలం దూవరుల నీవలిం జెంగలించు తరులతావు
ల తేవలగు క్రొమ్మావుల క్రేవలను నొక్కొకవేళ నప్పటప్పటికి నుప్పతిలం జిప్పిలు
పువ్వురసంబు చప్పరించుచు నుప్పరంబునం గొప్పరంబు లెగయ దెప్పరంబు కుప్పె
గంతులుం గొను పువ్వుపదంబున పదంబులం బడి దొప్పదొరుగు పుప్పొడిం గదిసి
రెప్పడి విప్పుం గల సరోవరంపు టిసుకతిప్పలను వేల్పుటుత్ఫుల్లగంధియుం దాను
ను గందర్పదర్పం బనల్పంబుగా వర్తింప సప్తరాత్రంబు లరిగె నతిరాత్రిన ప్తలంతు
ప్పుం బరిపూర్ణంబయ్యె నంత హాస్తినాపురంబున.

సీ. కాళికాముఖనామరాక్షసపతికిని, దమపతికి యుద్ధమైన విధంబుఁ గింప
దంతి గా విని యంచితోత్సాహమునను, దంతిరథవాజిఘట సముత్కరము గొరలి.

రగడ. లలితహృదయము తివిరి లంఘించు నరదములుఁ
కులగిరుల నైన డీకొను మదద్విరదములుఁ
తెరలి యురువడి గాలిఁ దెగఁబాఱు వాజులును
సురరాజు సరివచ్చు చుట్టంపు రాజులును
దివిజగురుతోడ సద్దికివచ్చు మాత్యులును
దవిలి సేవించి తాతలనాఁటి భృత్యులును
జాఱు గలుగక నిల్చు సంధిసౌజన్యులును,

వేఱొకింతయు లేనివిశ్వాసమాన్యులును
సమరసమదుఃఖు లగు సత్కృపాపాత్రులును
చెమట నెత్తురుగాఁగ సేవించు మిత్రులును
వే వేసు తునుకలుగ వేయగల సాదులును
నూటిదప్పక యేయు చొక్కంపు జోదులును
కోరి గిరవులు వెట్టి కొలుచు జగతీపతులుఁ
బోరులకు ముఖరులై పొలుచు సేనాపతులుఁ
దాలుపాటి కయ్యమునఁ దొడరు నాసీరులును
బలిమిమై జమునైనఁ బఱచు భటవీరులును
గలహావిక్రమకళాకలితులగు పాయకులు
నలఘు బలసంపన్ను లగు లెంకనాయకులు
నసిచర్మసంగరసహాయు లగు పారకులు
నసమశాత్రవజయ సమర్థులగు దారకులు
గొండ లగ్గల సరకుగొనని పేరాయులును
దండిపనదుర్గభేదకు లయిన కోయలను
మఱియు గుణముఖ్యు లగు మల్లరుల యొంటరులు
నెఱబిరుదు శూరులును నెన కెనయు గెంటరులు
వీరాదిగా గల్గుఁ బీరపరివారంబు
చారురుచి నొప్పారు సమరశృంగారంబు
నల్లబల్లెడలతో నడగారడవి భంగి
బల్లిగట్లలగడల ప్రభల మిఱింగఁగ నింగి
పులికి సింగంబునకుఁ బుట్టు వొందిన కరణి
బలుపు తెంపును గల్గు భటుల బింకఁపు సరణి
మొనసి గుబ్బల కేడెముల ఘంటికలు మ్రోయ
మొనలముందట సబళముల సాదనలు సేయ
నరిగె బిళ్లల తాఁకు నశనిఘోషము దొరయ
దివురులో నడిదము ద్రిప్పి యొండొరు మొరయఁ
గోలతో విల్లు దొగఁగొని తిత్త పేరెములుఁ
గాలుకోలఁదియుఁ బఱపు కదనపరికారములుఁ

బోఁడ వెఱపఱవైవ నప్పుడవచ్చు కుంతములఁ
దడయ కోరపుగఁ బట్టి తగనిచ్చుపంతములు
వెలయు బొమిడికములును వెనుకపమ్మల జోళ్లు
వలమికొన నొకఁడు పదురై తోఁచు పడవాళ్లు
మొనలు చక్కఁగఁ దీర్చి ముఖరులై నడపింప
ఘనవాద్యనాదముగ ఘనఘంటపూరింప
మెండుకొని కడిమి భూమీజనంబుల చూడ్కి
నిండి సేనానమితి నేల యీనినమాడ్కి
నహితులకు గుండె లల్లాడంగ నంతంత
మహితసైన్యము నిల్చె మాలినీనదిపొంత.

వ. అట్టియెడ నమాత్యసేనానాయకులు భూనాయకుం డున్న యాగశాలకుం బోయి మునులకు నమస్కారంబులు చేసి సముచితప్రకారంబున జనవరు సమ్ముఖంబై నిలుచుటయుం.

క. మునివరులు రాజవదనము, గనుఁగొని సైన్యంబు లెల్లఁ గదనవిధంబు
న్వినివచ్చినారు తోషగ, నెనయఁగ నీసత్వజవము లెఱుఁగకసుమ్మీ.

గీ. అనిన భూపతి వారితో ననఘమతులు, ధరణిసత్కీర్తి నాకు నీఁదలఁచి యుపన్న
దీయశక్తి నాయందు వర్తింపఁజేసి, గెలుచుటలు గాక నరులు దైత్యులకు నెదురె.

క. మీకరుణ పెంపు నాకు న, మీకజయము గలుగు టెల్ల మీకోకలక్ష్యం
బేకోణపకీటంబులు, మీకినుకం బడిన నస్తమించు జగంబుల్.

సీ. ప్రసవసాయకవైరి నొసలఁ గన్జూపిన నతికాలఁ గన్జూపినట్టి మహిమ
యవతార మిషమున నవనిపై జనియింప హరిమీఁదఁ గినిసినయట్టి శక్తి
ధాతకు గుడిపూజ ధరణి లేకుండంగ శాసించినట్టి యాజ్ఞాబలంబుఁ
జుడాంశు రథముతో జగతిపైఁ ద్రెళ్లంగఁ గన్నెఱ్ఱ చేసిన గర్వరేఖ
గల మహామహులకు మీకు గణనసేయఁ, గ్రవ్యభుక్కులనంగఁ బుల్గాసిపురువు
లేను ధన్యుండ మాన్యుండ నిట్టి కీర్తి, క్షితిని నెగడించి గారవించితిరి గాన.

వ. అని యత్యంత వినయవచనరుచులం బ్రీతులం జేసినమునిముఖ్యు లాన్నృపముఖ్యుని దయాసుధామయంబు లగువిలోచనబులం గనుంగొని.

సీ. నీవు వచ్చినప్పుగయావిహారం బిది సమయాగరక్షోమృగములకయ్యె
నన్వయాగతమైన యదిమీకు ననువాసరంబు నంచితధర్మరక్షణంబు

కామసంహారుఁడైన కాశ్యపమౌనిసత్త్రమున శాశీరమంత్రింబవైతి
వరయఁ బరోపకారార్థ మిదం శరీరం బను వినుతవాక్యంబు నిజరొ
దము యుదాక్షిణ్యమును సుపాదానములుగఁ, గనకగర్భుండు నీపుణ్యతనువొనర్చె
నీవ నినుఁ బోలుదువుగాని నిన్నుఁ బోల, జగతి నన్యులు లేరు దుష్యంతభూప.

సీ. ఆకాశకరులలో నైరావతము వోలెఁ గ్రహములలోఁ దిగ్మకరుఁడు వోలెఁ
దోయాకరములలో దుగ్ధసింధువు వోలెఁ దరులలోఁ గల్పపాదపము వోలె
విహగవర్గములలో వినతాసుతుఁడు వోలె గిరులలో మేరుభూధరము వోలె
విబుధవర్గములలో వృద్ధశ్రవుఁడు వోలె ఫణులలో శౌరితల్పంబు వోలెఁ
దారకావళిలో భవద్వంశకర్త, చంద్రుఁడును వోలె నధికప్రశస్తిఁ గాంచి
వంశకరునందనుని జక్రివర్తిఁ గాంచి, భువనవర్తి నియగు కీర్తిఁ బొందుమధిప.

గీ. యాగసంరక్షణమునకై యద్దు పెట్టి, యునిపితిమి నిన్ను నిన్నాళ్లు మనుజనాథ
వెంటవచ్చుటగాని యీవిధ మెఱుఁగరు, దనుజయుద్ధంబుఁ గని జను ల్దలఁకి నారు.

క. ఇచ్చట యాగక్రియయును, సచ్చరితుఁడ నీవు గలుగఁ జాగిఫలిచెన్
వచ్చి తడవయ్యెఁ బురికి, న్విచ్చేయుదుగాక జనులనేత్రము లలరన్.

వ. అని యాశీర్వదించి మంత్రపూతంబులైన హరిద్రాక్షతంబులు శిరంబునందునుపఁబ్రి
ణామపూర్వకంబుగా వీడ్కొని వెడలి కాశ్యపమహామౌనియుటజంబునకుం బోవల
యు మీరిచ్చట నుండునది యని యమాత్యసైన్యపతుల నొక్కరొయొడనునిచి శకుంత
సమక్షంబునకువచ్చి.

సీ. చెప్పంగఁజూచుఁ జూచి ముఖాంబుజము వెనఁ దప్పక చూచును జెప్పనోడుఁ
బోకనిల్చునుపాయములు మతించు మతించి నేర్పుదేలేక నిట్టూర్పువుచ్చు
నుండరామిని జెప్పనూహించు నూహించి పురమున కనియర్థమునన నిల్చు
ననసూయఁజూచుఁ బ్రియంవదఁ జూచునామేనకాత్మజఁ జూచు మీఁదుఁజూచుఁ
దరుణి వెన మోహలత యీడ్వఁబురము వెనకుఁ
గార్యలతయీడ్వ రెండువంకలకుఁ జనుచు
భావ్య మిది యని కార్య మేర్పఱపలేక
నల్లముయ్యాలలూఁగె భూవల్లభునకు.

క. ఈలీల మనసు డోలాం, దోళనమై చెప్ప నాల్కతుదఁ గదలింపం
గాలేక తలిరుటాకున, వాలికనఖమున లిఖించి వనితకుఁ జూపెన్.

ఉ. ఆలిపిఁ జూచి నెచ్చెలుల యగ్రమునం బడవైచి మూర్ఛతో.

వ్రాలెను దంతి త్రెంచిధరవైచిన యయ్యేలదీవకైవడిన్
హాలలనామణీయని ప్రియంవదా ననసూయ......

... ...

వ. ... ... యప్రియవచనం బెలిపి రాజుం గన్తరించి శకుంతల నల్లనల్లన తేర్చి
యయ్యిందువదన వదనంబుఁ గేంగేల నెత్తి సుధామధురవచనంబుల నిట్లనియె.

మ. పురికింబోయెద నన్నమాత్రమున నంభోజాస్య యిట్లేదురే
ధరణీనాథులు భూమిపాలనముచేత ల్మాని క్రీడారతి
న్నరవింటంగొనియున్నఁ బూజ్యయగురాజ్యశ్రీకొనల్సాగునే
యరయంగా మెడఁబెట్టుకొయ్యఁదియగన్ హారంబులే భామినుల్.

గీ. పోవుటెన్నఁడు నినుఁగొనిపోవుటెన్నఁ, డంతపట్టును నిజముగా నరసికొనుము
రమ్మనినఁ బోవుటెన్నఁడు రాకమనిన, వచ్చుదినములు గణనకుఁ దెచ్చుకొనుము.

వ. అని రాజుం జూచి.

చ. నగరము లుజ్జగించి విపినంబుల రాజులు రాజనీతియుం
దగవునుగాదు పోవుటలు ధర్మము నాపనియట్లు యుండనీ
తగులము పెంపు నయ్యనకుఁ దాల్మియు నెయ్యము నీవెఱుంగు దీ
మగువకు మన్కి యెయ్యది క్రమంబుఁ గ్రమజ్ఞుఁడ వానతీకృపన్.

సీ. అనినభూపాలుఁ డిట్లను సఖీమణియును ననుఁబాసి నిమిషమైననుభరింప
నోపదు నేను నయ్యవిదఁ బాసి ముహూర్త మునునిల్వనోప మీముగ్ధయెఱుఁగు
గాంధర్వవిధిఁ గరగ్రహమాటయు సమస్తమును ముని విజ్ఞానమునను దెలియుం
ఘనుఁడు కాన్యపుఁ డంపఁగాఁ గొనిపోవుట తగుగాని కాకున్నఁ దప్పవచ్చు
నేను బోయిన కొన్నాళ్లకీలతాంగి, వెనకఁ బుత్తెంచి మీరెల్ల ననుపరాగ
వైభవంబునఁ గొనిపోవవలయుఁగాని, తెలవయేనుంగు నెక్కలు దిడ్డిదూఱ.

వ. కావునం బుట్టినింటినుండి కన్నియ లత్తవారింటికి వచ్చుచందంబున మునీంద్రుం డనుపవైభవంబునం గొనిపోయెదంగాన నందాఁక నొక్కక్షణంబు లేకుండిన నాజ్ఞాచక్రంబు దొరగల్గువడు నిదిశీలముగానట్టి ముద్రాంగుళీయకంబు మీవిద్రుమాధరి ధరించుంగాకయని తనవ్రేలియుంగరంబు నొసంగి కురంగనయన యంగుళిం బెట్టి రెంట్రకేలకు ననుమతివడసి యనసూయాప్రియంవదలఁ బ్రియంబుచేసి యనిపించుకొని.

గీ. చిత్తమచ్చట మునికన్యచేతకిచ్చి, దేహమాత్రంబు రాజ్యప్రతిష్ఠకొఱకు
శాక్రిమన్థలి వాసి సైన్యాన్వితముగ, నమృతకరవంశకరుఁ డేగె హాస్తిపురికి.

శా. హేమాద్రిప్రతిదానశౌండ ధిషణా హేలాసురజ్యేష్ఠ ది
క్సీమాలంఘనకేళిజాంఘికగుణా శ్రీలోలపద్మాలయా
రామామందిర నాగయప్రభుకుమారా శీతశైలాబ్ధివే
లామధ్యక్షితిపాలమంత్రిమకుటాలంకారహీరాంకురా.

క. కంబుజలజాతజలధర, శంబ ధనుఃకలశచక్రచాపాంకితహ
స్తాంబుజయుగ సల్లలితా, జంబూద్వీపావనీపనచివోత్తంసా.

స్రగ్విణి. భామినీ మన్మథా భాగ్యసంపన్నిధీ, యామినీనాథ రేఖావతంసాంఘ్రిపూ
జామలస్వాంత విద్యానిశాంతా సదా, స్వామికార్యక్రియాచార నీతిక్రియా.

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థగురుచరణకరుణాలబ్ధసారస్వతపవిత్ర గాదయామాత్యపుత్ర
యారాధితామరవీరభద్ర పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రప్రణీతంబైన
శృంగారశాకుంతలం బనుశకుంతలాపరిణయంబునం
దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శకుంతలాపరిణయము.

చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రీహస్తముకురలీలా, మోహనముఖపంకరుహ నముల్లసితసుహ
ర్వ్యాహారమధురమృదుళి, వ్యాహారఫణీంద్ర వెన్నయప్రభువంద్యా.

గీ. ఇవ్విధంబున దుష్యంతు డిభపురమున, కరిగియుండఁ దదీయ వృత్తాంతమెల్ల
జ్ఞానదృష్టి విలోకించి సంతసిల్లి, కణ్వముని వల్లభుండు శంకవ గణించి.

సీ. పాలితాఖిలహరిత్పాలకాదిసుపర్వమండలుం డురగేంద్రకుండలుండు
సురదైత్యమకుటభాసురరత్నఘటితసింహాసనుండు మనోజశాసనుండు
కలికాలకల్మషకల్మషభవబంధమోచనుండు కృపానులోచనుండు
కఠినహుంకారహుంకారనిర్గతప్రాణసమవర్తి దేవతాచక్రవర్తి
యంబికాభర్త యఖిలలోకైకకర్త, శంకరుఁడు భక్తలోకవశంకరుండు
అచిరకాలంబునంద ప్రత్యక్షమయ్యె, నస్మదీయ మనోరథంబుఁ గొనియె.

సీ. గిరిజావిభుండను ముంగిటి పెన్నిధానంబు కృత్తివాసుండను తంగేటిజున్ను
గోరాజగమనుండను గుజ్జుమామిడిపండు కుసుమాస్త్రహరుఁడను ముంగోంగుపసిఁడి
శీతాంశుధరుఁడను చేతిమాణిక్యంబు క్రతురాజకటకుండు గాదె కొలుచు
కరటిదానవవైరి పెరటి కల్పద్రుమం బసమనేత్రుఁడు సిద్ధరసము చెలమ
విషగళుఁడను గాఁడిఁ గట్టిన వేల్పుటావు, హాటకాచలధన్వి సిద్ధాంజనంబు
పురహరుఁడను పెట్టెలో నున్న పరసువేది, ప్రమథభర్త చింతామణి భక్తులకును.
గీ. అహహ యభ్యాసవేళ బాల్యంబునందు, వ్రాసి చదివిన యాఱక్షరముల చేత
వశ్యునిగఁ జేయవచ్చు భావజవిరోధి, నేల యెఱుఁగరో యీమర్మ మితరజనులు.
క. త్రిణయనుని గూర్పవచ్చును, బ్రణవంబునఁ గూర్చి వట్టి పంచాక్షరిచే
నణిమాది గుణస్థితిఁ దృణ, కణములుగా నొనఁగు మంత్రగతి యెట్టిదయో.
శా. ఆజ్ఞాసిద్ధికరంబు ముక్తిదము చిత్తానందసంధాయి శై
వజ్ఞానాంకురసిద్ధబీజము ప్రభావప్రౌఢసంవిత్కళా
జిజ్ఞాసావిభవప్రదాయకము లక్ష్మీకారణం బూర్జిత
ప్రజ్ఞామూలము భక్తలోకమునకుం బంచాక్షరం బిమ్మహిన్.
గీ. అనుచుఁ బంచాక్షరంబు నొయ్యనజపించు, కొనుచు నుడురాజశేఖరు గుడికి జేరి
యష్టమూర్తికి భక్తిసాష్టాంగ మెరఁగి, కేలుగెందమ్మిలొఁదలఁగీలుకొలిపి.
మ. హర సర్వేశ్వర శర్వ శూలధర నీహారాద్రికన్యామనో
హర మృత్యుంజయ కృత్తివాస యురగేంద్రాకల్ప కందర్పసం
హర కాకోలకళంకకంఠ భవ కల్యాణాగకోదండ యీ
హరయుంబార ఘటించు పోయెద మదీయస్థానముం జేరఁగన్.
గీ. ఎఱిఁగి నిన్ను నుతించు వాగీశ్వరాదు, లైన దేవతలకు నైన నలవిగాదు
ఎఱుఁగకునికియు వారును నేనునొక్క, సరియ కావున నభవ నీ కరుణ యుంరవు.
వ. అనిమత్తియు సద్దేవునకు నమస్కరించి యాశ్రమంబునకువచ్చి శకుంతల యిచ్చిన యర్ఘ్యపాద్యంబులంగీకరించి తద్వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి.
సీ. స్వాగతం బేనీకు సకియలకు ననసూయాప్రియంవదలక నామయంబె
వత్స నీమతి ధర్మవర్తినియై యున్నె యతిథిసపర్యాసమాభిరతిని
స్నానార్థనియమిత జలజాకరంబున బాలిక జలము లేపాటిగలవు
గ్రీష్మకాలం బిది యూష్మలవడదాఁకి పసిమి దప్పవుగదా పాదపములు
రమణీసుఖమున్నదా మదాశ్రమమృగంబు, చెలులు వర్తింతురా నిన్నుఁగలసి మెలసి
వత్సలతఁ జేసి గమగారవమునఁ బెనుచు, నీవనజ్యోత్స్న యున్నదే నీలవేణి.

వ. అని యంతరాంతరంబుల యోగక్షేమంబు లడిగి కాలత్రయజ్ఞానశీలుండు సకలంబు
ను నెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడ పోలె నమ్మెలుంగుఁబోఁడి తెలుంగు తన్ముఖంబు
న విన నున్ముఖుండై యి ట్లనియె.

ఉ. ఎన్నఁడు లేని క్రొత్త సిరినీనెడు నీవదనాంబుజంబు పై
చెన్నను నూత్నరేఖ విలసిల్లెడు భావము లెన్నియెన్నియు
న్మన్నిటి భంగిఁ గాక కడు మోహనలీలలఁ గ్రాలుచున్నవి
యున్న నిజంబు దాఁచుకొని యుండిన నాపయి నాన వెట్టెదన్.

గీ. అనిన గజగజ వడఁకుచు నశ్రువారి, కన్నుఁగవ రాల గద్గదకంఠయగుచుఁ
గొంతయును మాటువెట్టక కోమలాంగి, మునికిఁ విన్నప మొనరించె మునికి మునికి.

చ. విని యొలనవ్వుతోడ నరవిందనిభానన నిన్ను నింతగాఁ
బెంచిన నన్నొకింత వినిపింపక చేసితి నీకు నర్హకాం
తుని ఘటియింపఁ జేయుటకు ధూర్జటిఁ గొల్వఁగ సోమతీర్థ మేఁ
జనినయెడ న్మనఃప్రియుఁడు చయ్యనఁ గల్గిన సంభ్రమంబునన్.

గీ. వనిత యనసూయయును బ్రియంవదయు నీకు, వరుని ఘటియించిపెట్టినవారు నీవు
వారు సుఖముండుఁ డెక్కుడో వాఁడనయిన, యేను దీర్థంబు లేగద నెచటికైన.

వ. ఇంక మాభారంబు వాసె రాజపత్నివైతివి రాజ్యానుభవసుఖంబుల మమ్ము మ
ఱపక నీవరునికిం జెప్పి యాశ్రమం బప్పటప్పటికి యోగక్షేమంబు లరయించుకొ
నుచుండుమమ్మ యమ్మయని యక్కొమ్మ శిరంబు శిరంబునం జేర్చుకొని యానంద
ఘనానందజలంబుల జలకం బార్చి భయంబుఁ దేర్చి యిష్టసల్లాపంబులు సేయుచున్న
సమయంబున.

మ. దళితక్రోధు లకించను ల్సములు మేధావు ల్సదాబ్రహ్మచా
రులు నీరాగులు నిత్యనిర్మలులు నిర్మోహు ల్నిరీహు ల్నిరా
కులచిత్తు ల్నిగమాంతవేత్తలు విరక్తు ల్భక్తిసంప్రేమము
త్వలయు న్వచ్చిరి కణ్వమౌనికడకు న్వృద్ధానుపూర్వంబుగన్.

క. వచ్చిన మునీంద్రులను గౌరవంబు చేసి, పెద్దచిన్నంతరువుల సంప్రీతి ననిచి
కుశలములు వేఱువేఱఁ జేకొనుచు వసుగ, సరవిఁ జెప్పుచువారు ప్రసంగగతిని.

క. అతిరాత్రము సేయుటయుం, గ్రతువిఘ్నకరుండు కాళికాముఖరక్షః
పతి వచ్చుటయును నిభపుర, పతిచేఁ జచ్చుటయు విని తపస్వులతోడన్.

క. సోమకులశేఖరుండా, భూమీశుఁడు వేడ్కయాగముం గాచి జయ
శ్రీమహిమఁ బెంపుగనియా, సోమకళాధరుఁడు నాకు సుముఖతనొందన్.

ఉ. పూర్వనృపాలకోత్తములఁ బోలెడు హాస్తిపురీవరుండు దా
నుర్వనురాగసంపద శకుంతలయం దొనరన్ ఘటించి గాం
ధర్వవిధి న్వివాహమయి ధన్యత నొంది మదీయయుష్మదా
శీర్వచనాభివృద్ధి ఫలసిద్ధిఁ బ్రసిద్ధిగ నేగినాఁ డొగిన్.

క. విశ్వామిత్రతనూజకు, విశ్వోన్నతుఁ డైనపాణివిభుఁడు ఘటిల్లె
న్నాశ్వతుఁడు సోమతీర్థమ, హేశ్వరుఁ డిట నాపరియాన మీడేటించెన్.

గీ. కాలకంఠసమానుఁడు గాధిసూనుఁ, డతని తనయకుఁదగినచోటయ్యెవరుని
యన్వయము సుద్ది దెలిసిన యదియ యైన, వినుఁడు మునువిన్నవారును విననివారు.

సీ. జననసంస్థాన మెవ్వనికి మందాకినీనాథుఁడా లవసింధునాయకుండు
నిజసహోదరు లెవ్వనికి దివ్యమణికల్పక శ్రీమదుర్ధసుకౌస్తుభములు
కారణం బెవ్వనికళలసంపన్నత యోషధివైభవాభ్యున్నతికిని
దానకం బెవ్వని కానతామరపాదపం బైన యభవుకపర్దసీమ
మనుమ నెవ్వండు తన్నిచ్చి యనలభాన్కు, రాదిదేవని కాయంబు నర్రితోడ
నతఁడుమృత్యుంజయునకుఁ బర్యాయతనువు, తారకశ్రీకరుండు సుధాకరుఁడు.

గీ. కాంతిగుణముల రూపరేఖావిభూతిఁ, దెలియఁ బ్రతిబింబమునుబోలె దీపమునను
దీపమునుబోలె నుదయమందిన బుధుండు, కాంచెనునశక్తి నాల్గవగ్రహపదంబు.

క. ఆసౌమ్యునకును భూసుర, భాసురహస్తములు గాదె బండరువులుగాఁ
జేసినపురూరవుఁడు ది, గ్వ్యాసితసితకీర్తి చక్రవర్తి జనించెన్.

ఉ. తామరసప్రియుండుఁ గుముదప్రియుఁడుం గులవృద్ధు లైనమా
తామహుఁడు న్పితామహుఁడుఁ దథ్యమ దెవ్వని కట్టిరాజసు
తాప్రియుఁ బురూరవుందగు నిరంతరముం గణుతించి స్వర్గ్యాసం
గామగవిసుపర్వమణికల్పకసోదరహస్తపల్లవున్.

క. ఆచక్రవర్తి నిలిపెను, తన్నాకచక్రమునందు దిగ్విజయశాసనము
లిప్పించి నవాచిఁ బ్రతీచిని, దీచినివదునంగడుం బ్రతిద్వీపమునన్.

వ. ఆపురూరవశ్చక్రవర్తికిం గీర్తనీయచరిత్రుం డాయువను రాజన్యుండు నిరభినందితసౌ
న్యుండు జనియించె నమ్మహారాజునకు ననన్యదక్షిణభుజాస్తంభసంభావితకుంభినీమహి
హిషుండు నహుషుం డుదయించి సముంచితక్రమంబున.

క. కీలించె నఖిలవిద్యలుఁ, జాలించెఁ బ్రధానిజనుల శాసనమునకుం
గూలించె బుధులలేములు, కీలించె విత్తీర్ణి చేతఁ గీర్తులఁ దిశలన్.

మ. అతిధన్యుం డగు నానృపాలమణి సమ్యగ్దక్షిణాలాలిత
క్రతువుల్నూరొనరించి పుణ్యవిభవాకల్పుం డనల్పంబుగా
స్తుతచింతామణి నిల్పి వేడ్కఁ సుమనస్స్తోమంబు సేవింపఁగా
శతమన్యుం డయి యేలె వజ్రతరభాస్వద్దుర్గము న్స్వర్గమున్.

క. ఆనహుషునకు యయాతి య, శోనిధి జననంబు నొంది శుక్రున కెలమిం
దానల్లుండై తత్సం, తానంబునఁ బూరుఁ బుణ్యతమునిం గాంచెన్.

వ. ఆపూరుండు జనుస్సాత్మజుం డయ్యును దండ్రికి శాపవశంబున సంప్రాప్తంబైన జరాభారంబుఁ దాభరించి జనకప్రసాదంబున సకలమహీమండలంబునకుం గర్తయయ్యె నమ్మహాభాగునకు జనమేజయుండు సంభవించి యశ్వమేధత్రయంబుఁ జేసి జగత్త్రయవిఖ్యాతిం గాంచె నాపుణ్యనిధికిం గుమారుం డుదయాచలపర్యంతంబుఁ బ్రాచిదిగ్విజయంబునొంది ప్రాచీశుండనం బరఁగె నారాజునకు సంయాతి జన్మించె నాభూపతికి సహంయాతి యుదయించె నన్నరేంద్రునకు సార్వభౌముం డుదయించె నారాజన్యునకు జయత్సేనుండు జనియించె నాపట్టభద్రునకు సురాధీనుండు ప్రభవించె నప్ప్రభునకు మహాభౌముండు పుట్టె నాసుచరిత్రునకు యుతానియుతుండు గలిగె నాయశోధనునకు నక్రోధుండు పుత్రుండై ధాత్రీమండలం బేకచ్ఛత్రంబుగా నేలె నామూర్ధాభిషిక్తునకు దేవాపి జననం బొందె నయ్యేకవీరునకు ఋక్షకుండు సాధుజనరక్షకుండు సుతుండై.

శా. ఏలెన్భూభువనంబు సర్వమును దానేకాతపత్రంబుగాఁ
దోలెన్వైరుల వెన్కఁ దన్ని హిమవద్దుర్గాటవీవాటికిం
బోలెం బూరుఁ బురూరవున్నహుషుని న్భూరిప్రతాపంబున
జాలెం దిక్కరిదంతపజ్క్తులయశోజాలంబుఁ గీలింపఁగన్.

చ. అతనికిఁ బుణ్యవంతుఁడు దయానిధి విక్రమచక్రపాణి దా
మతిధరుఁ డుద్భవం బయి సమగ్రవిభూతి సరస్వతీతటాం
చితధరణీప్రదేశమునఁ జేసెను ద్వాదశవార్షికంబుగా
వ్రతము ధరించి భూభువనవర్ణితవైభవసత్రయాగమున్.

చ. ఆహరిణాంకవంశజుని యందనురక్తి వహించి తాజగ
న్మోహినియైన చారుతరమూర్తి వహించి సరస్వతీమహా
వాహిని తానయిచ్చ మెయి వచ్చి జనంబులు చోద్యమందఁగా
గేహినియై సుఖించుచు నికేతమున న్వసియించెఁ బేర్మితోన్.

వ. ఆమతిభవరకు నసవృశయశశ్వి దుష్యంతుఁ సంభవించె నతండు నృపవల్లభునకు సమగ్ర యశోవిశాలుండు నీలుండుదయించె.

ఉ. ఏలెను ధారుణీవలయ మెల్లను వైరములేకయుండఁగా
వ్రాలిన యన్యభూభుజులవంచి వశంబుగఁజేసె జన్నము
ల్వాల నొనర్చి భూసురులు సంతసమందఁగఁ గీర్తనీయుఁడై
నీలుఁడు నిత్యకీర్తి రమణీరమణీయుఁడు మాన్యుఁ డెంతయున్.

ఉ. సంతతపుణ్యుఁ డానృపతిసత్తముఁ డెంతయుఁ బుత్రుఁ గాంచె దు
ష్యంతుని నిత్యనిర్మలయశఃఫలితావధిభూధరాపర
ధ్వాంతుని వైరిభూవరకృతాంతు నితాంతకృపాసమంచిత
స్వాంతుని రూపనిర్జితజయంతుని సత్ప్రియభాషణక్రియా
కాంతుని భూరిసద్గుణనికాంతుని భూరిలసత్ప్రశాంతునిన్.

వ. ఏతాదృగ్వంశకులాభిజాత్యంబుల శకుంతలకు ననుకూలదాంపత్యంబు దైవఘటనం ఘటిల్లె నిది మీయందఱకు మనోహరంబ కదా యనిన వారలు కీర్తించి మీపరిగ్రహానుగ్రహంబులు గలచోటికి దైవంబు నానుకూల్యత వహించుట యేమిచోద్యం బని కొనియాడుచుండఁ జండకిరణమండలంబు గగనఖండంబునకు మధ్యవర్తి యగుటయు మాధ్యాహ్నికానుష్ఠానంబున కనిపించుకొని యానీవారముష్టింపచు లరిగినఁ గణ్వమునీంద్రుండును స్నానార్థంబు తరంగిణి కరిగె ననంతరంబ.

ఉ. వాసుకిహారముం బెదరువెన్నెలకానును గమ్మవిల్తుని
న్నేసినకన్ను రెంటికిరుమిక్కిలి కేల్గవయున్ హాలాహల
గ్రాసకళంకకంఠమును గల్గిన యాకటకంతు మూర్తి దు
ర్వాసుఁడు వచ్చెఁ గణ్వమునివల్లభుపర్ణగృహాంతరంబునన్.

క. అసమ్ముఁ దైవముని దు, ర్వాసుని గనుఁగొనియుఁ బ్రాణవల్లభుపైఁ జిం
తాసక్తి శకుంతలదా, నేసత్కారమును జేయనెఱుఁగక యున్నన్.

ఉ. కోపము రూపమై కొనలు సాఁగి యిగుర్చు తపోమహీజము
త్తాపసి యట్టి మూర్ఖముని తాలిమిలేక నిజేశుఁ డెవ్వఁ డా
భూపతి యాసతి న్మఱచుఁగా కని యెంతయు నిర్దయాత్ముఁడై
కోపముఖంబున న్వడి శకుంతల కిచ్చెఁ గఠోరశాపమున్.

క. ఘనశాపమిచ్చి యరుగం, గనుఁగొని యనసూయ భీతకంపితయై వం
దన మొనరించుచు శిరసు వడి, యనుకంపకుఁ గాక కినుక కది లక్ష్యంబే.

గీ. కాస్యపుఁడు తండ్రిగాఁగనికన్నియకను, బుత్రియిది మీకు బుద్ధిచెప్పదురుగాని
యింత యలుక వహింపంగ నేమి గలదు, అనఁటి పండోల్వ నేటికి నినుపగోరు.

మత్తకోకిల. ఫాలలోచనుఁ డైననిల్చి తపస్విసత్తమ తావకో
త్కీలకోపకృశాను వేఁడిమికి న్సహింపఁగనోపఁ డీ
బాలమోర్చనె శాపవహ్నికిఁ బట్టు నన్నదలించి నం
జాలదే కట తోఁటకూరకుఁ జంద్రహాసముఁ బెత్తురే.

గీ. ప్రియుఁడు మఱచిన యేని నీబిసరుహాస్య, యును బదంబడి తనలోన నొకటియైన
గాస్యపుఁడు వడు దుఃఖసాగరములోన, నందు నీకు మనఃక్లేశ మావహిలవె.

గీ. తల్లి విషము వెట్టఁ దలఁచిన నది మాన్పఁ, గలరె యొరులు జగతిఁ గాస్యపునకుఁ
బుత్రి నీవుఁ బుత్రి పాలఁతుక నిఁక నీళ్ల, ముంచు పాలముంచు మునివరేణ్య.

వ. అని వినయవచనంబుల విన్నవింపఁ గృపాళుం డై యెప్పుడేని ప్రియుండు ముద్రికా
దర్శనంబుసేయు నప్పుడీ విద్రుమాధరి నెఱుంగంగలవాఁడీపువ్వుఁబోఁడి గర్భంబు
నందలి యాదిగర్భేశ్వరుం డైన యర్భకుండు చక్రవర్తి పదంబునొందునని వరంబిచ్చి
చనియె నమ్మునిపుంగవుని శాపంబ మోఘంబుగావునం దత్ప్రభావంబునం దుష్యంత
మహీకాంతుండు శకుంతలానామమాత్రంబును మఱచి రాజ్యానుసంధానంబు సేయు
చుండఁ గ్రమక్రమంబున.

క. ఇంతియుదరంబునను దు, ష్యంతుని వీర్యంబు నిలిచి చారుశమీగ
ర్భాంతరలీనాగ్నిక్రియ, నంతర్గతమై వెలింగె నభినవభంగిన్.

చ. నెల మసలెం దనూలతిక నిద్దము గ్రోఁచెఁ గపోలపాళిక
ల్తెలతెల నయ్యె నెన్నడిమి లేములువాసె వళిత్రయంబును
గ్గులు విరిసె న్జవుల్చెడియెఁ గూరుకు పెద్దయునయ్యెఁ జిట్టుము
ల్పలుమఱుఁ బుట్టె నొక్కొకటిపై నుదయంబును బొందెఁ గోర్కెల్.

చ. కిటకిటనయ్యె నెన్నడుము కేసరిమధ్యకు నాఁడునాఁటికిం
బుటపుటనయ్యె నారు కడుఁ బొల్పు వహించెఁ దనూలతాద్యుతు
ల్నిటనిటనయ్యె సోలము జనించె విశాలవిలోచనంబులు
న్వటపటనయ్యె సొంపు గలవాతెఱ కెంపును బూఁటపూఁటకున్.

మ. నవనాభీసరసిం బురందరదృషన్నాళంబుతో బింకమై
కవబంగారపుఁదమ్మిమొగ్గ లొదవంగన్నాని యగ్రంబునం
దవితెన్మత్తలిషట్పదంబులన నందంబయ్యెఁ జూలంద నా
ధవళాబ్జాక్షికి నాఁటఁ జన్నులును మీఁదం బామకద్వంద్వమున్.

సీ. ఉరుకీర్తి యశమూర్తి నేమరకంబులోఁ బాలు నిలిచియుండుట మేమెఱుఁగఁబాటి
భువనభారవహుండు ప్రభవించు నను పుత్రుఁ వృద్ధినొందుటఁగడు ప్రేఁగినయ్య
నమృతాంగుఁ డనుపుత్త్రుఁ డర్హతుఁడౌటఁ జవులెల్ల నొగినరోచకములయ్యె
గమలాయతాక్షుండు గర్భస్థితుండౌటఁ దెలిమించువాలుఁగన్నులు జనించె
ధరణియెల్లను భుజియించుతనయుఁడౌట, మోదమొదవె సదా మృదాస్వాదమునను
నవకమైయొందరంబున సాక్షియగుట, నభ్యుదయ మొందుచును వచ్చె నబ్జముఖికి.

ఉ. శాశ్వతకీర్తులం దిశలు సారణ సేయుఁదలంచు సర్వభూ
మీశ్వరభామినీజనము నెల్లఁ బనుల్గొననిచ్చగించు నీ
విశ్వము నేలుకోదివురు వ్రేఁకటికోరుకులందు నాదిగ
ర్భేశ్వరుఁ గుక్షిలోన ధరియించినయట్టి మహానుభావతన్.

శా. నూనుం గర్భమునం ధరించి సుతతేజోరాజనం బెట్టిరో
ధ్యానం బెప్పుడు నాథుపై నిలుపు నాతన్వంగి నేబేలనే
తానైవచ్చినదాఁక నేమిటికిఁ జింతాదైన్యమంచున్ మదిం
బూనెం గర్వము తన్ను నేఁచు మరుఁడుం బూవిల్లు ముద్రింపఁగన్.

వ. ఇత్తెఱంగున నాదిగర్భేశ్వరుండు గాఁగల యర్భకుం గర్భకుహరంబునం బూని నిధా
నగర్భయగు రత్నగర్భ ననుకరించు నద్దేవికిం గ్రమంబున నవమాసంబులుం బరిపూ
ర్ణంబులగుటయు.

క. భానునిబొందక యుచ్చ, స్థానంబున గ్రహములైదుఁ దనరఁగ ఫలంద
దైనశుభయోగమునఁ దే, జోనిధి భాగ్యోన్నతుండు సుతుఁ డుదయించెన్.

క. శిఖివర్తించెఁ బ్రదక్షిణ, శిఖలను దశదిశలు నుల్లసిల్లెను నానా
సుఖసులభగంధవాహము, లఖిలజనానందకరములై వీతెంచెన్.

సీ. తలయంటిరంతిపుణ్యాతాపనాంగనలు సెంతయు నింగుదీఫలతైలమునను
మటుజాంగణమునఁ గాపునిచిరితవుటితో వెల్లుల్లిహొగయిచ్చి పీతిహోత్రుఁ
జాసంచి రంచితోత్సవము ముప్పురటాలివైభవంబు తృతీయవాసరమున
నాఱవదివసంబునందాచరించిరి బహుయోగినీగణపార్థనములు
కొలనుగుడిచేకి దినముల కొలఁది యెఱిఁగి, యఖిలమునిధర్మపత్నుల నామతించి
విన్నఁబోకుండఁ గ్రియలెల్ల విస్తరిల్లఁ, దగ నొనర్చిరి పురుటాలి తగవులెల్ల.

వ. తదనంతరంబ సకలమునివర్గంబును రావించి కణ్వమహామునీంద్రుండు పుణ్యాహంబు
చేయించి భరతుండను నామంబు దౌష్యంతికిం బెట్టెననుచుఁ గ్రిమపరివర్ధమానుం
డగుచు.

సీ. నృపకిరీటంబుల నినుపరుసుమాడ్కిఁ బొదిగిటిలోనుండి పదములెత్తు
క్షితిమిన్నువడ్డను జేయొడ్డి రక్షింతు ననురీతిఁ జేతులల్లార్చియునుచు
దానాంబువులు వట్టి తగవిప్రులకు నిచ్చు వడువునఁ బిడికిళ్లు వట్టి విడుచు
వెలయఁ బ్రతాపాగ్ని మొలపించి యారయుపగిదిఁ బ్రేమమున దీపంబుఁ జూచు
నవ్యతనరాజవిభవంబు లపహసించు, తెలుఁగు దోఁప నలంతి వేఁదుఋలునవ్వుఁ
గాస్యపద్మి మనంబునఁ గౌతుకంబు, సంతతంబు జనింప శకుంతలుండు.

వ. అంత నొయ్యనొయ్యన పర్యాయంబున.

సీ. సింహాసనంబునఁ జేరి రాజులు గొల్వ నుండుచందమునఁ గూర్చుండ నేర్చె
ధర్మంబు నాల్గుపాదంబుల నడిపింతు ననువిధంబున నడచాడ నేర్చె
దొరలనో యనృతంబు తెఱచు మాటల ననుపగిది నొక్కొకపల్కుఁ బలుక నేర్చె
వర్ణాశ్రమంబులు వరుస దప్పకయుండ నిలుపుదు ననుభంగి నిలువ నేర్చె
.... నాఁడు వాఁటికి నిభపురనాథసుతుఁడు.

శా. బాల్యం బంతట నుజ్జగించి పలుకుం బ్రాయంబునుం బొంది సౌ
శీల్యం బొప్పఁగఁ జేసె నధ్యయనము స్వీకరించె శస్త్రాస్త్రసా
కల్యంబు న్గురుశిక్షఁ జెంది చదివె న్నానావ్యాగమాదు ల్మనో
లౌల్యం బింతయు లేక కోవిదజనశ్లాఘ్యుం డితం డౌనన౯.

గీ. కొలఁత లేకుండ విద్యలు నేలవెలిఁగి, క్షత్రవీర్యంబు గావున సర్గమైన
శౌర్యమును సత్వమును రాజసమును బెంపు, మదమహాబాహుబలంబును నదటు మిగుల.

సీ. ముంజేతఁ గరకాండములు చుట్టుకొని వనద్విరదరాజంబులఁ దిగిచి తెచ్చి
కోనవెంద్రుకలు పట్టుకొని పంచరించిన పంచాననంబులఁ బట్టి తెచ్చి
వాలాగ్రముల ముళ్లు వైచి లంకెలుగ శార్దూలపోతకములఁ దోలి తెచ్చి
దొడ్డికట్టుగ నాఁగి తొలఁగి పోవఁగనీక యచ్ఛభల్లములఁ బెల్లార్చి తెచ్చి
కర్ణమూలంబు లురిమి లేఁగలను బోలె, నేకలంబుల నొండొంటి నెచ్చి తెచ్చి
దామెనలు గట్టి యాశ్రమస్థలమునందు, శైశవక్రీడలాడు దుష్యంతసూతి.

వ. ఇట్లనన్యసాధారణం బగు సత్వంబున నుగ్రసత్వంబు నెదురు లేకయే హేళింజరించు నారాజసూనునకుఁ గాననౌకసులు సర్వదమనుం డను నామంబు వెట్టి ప్రేమంబు సేయుచుండ నొక్కనాఁడు కాశ్యపమునీంద్రుండు కుమారకల్పుం డగు కుమారు నూరుపీఠంబున నునుపుకొని యుపలాలించుచున్న శకుంతలం గనుంగొని సంతోషితస్వాంతుం డై మధురగంభీరస్వరంబున నిట్లనియె.

క. తొలుపుట్టువు నీనోముల, ఫల మెట్టి దయో మనోజ్ఞపతిఁ బడసి సుపు
త్రులఁ దీపకరుల గంటివి, లలితాంగీ చక్రవర్తిలక్షణయుక్తుల్.

గీ. పెద్దకాలంబు చనియె నీప్రియుఁడు వాసి, తెలుపవయేలొకో పిలువఁ బుత్తేర తడసె
మఱచెనో మన్మనఃప్రీతి విధ మెఱుఁగక, మఱచెనో రాజ్యసుఖకేళి మగ్నమతిని.

ఉ. నేరము లెన్ని గల్గిన గణించుట నేరము లట్టు వారిపై
నేరుపు లైన యల్లురను నేరము లెన్నుదు రత్తవారిపై
వారల నెన్న నేరములు వంకలు దీర్పనయుక్త మెల్లెడం
గారవహీను లిజ్జగతిఁ గన్నియ నిచ్చినవారు కోమలీ.

గీ. రాజులంట మీఁద వారలే యోజఁజనినఁ, భద్రగజములు నడచిన పదము లవియు
లక్షితమై యుండునట్లు సాధ్వవవు నీవు, ధవుని బెడఁబాసి యునికికిఁ దలఁకుగదుము.

సీ. జీవితేశ్వరుఁ బాసి చిరకాలవసతిగాఁ బుట్టినింటనె యునికి బుద్ధి గాదు
పొరుగిండ్ల నిరుగిండ్లఁ బ్రొద్దుపోకలకైనఁ బలుమాఱు నరుగుట పాటిగాదు
దాసీజనులతోడఁ దఱచుగాఁ గూడి త్రిస్తరమాటలాడుట తగవుగాదు
తనకెంత యాప్తులైనను నన్యపురుషసంసర్గంబుఁ జేయుట జాడగాదు
జనకగృహమునకైనను మనసువఱపి, కూరనారకుఁ బంపుట గుణముగాదు
హాస్యకథలందు గీతవాద్యములయందుఁ, బ్రీతి నెఱపుట మగనాలిరీతిగాదు.

సీ. జలకమాహారంబు శయనసౌఖ్యము భర్త కంటెను మున్నుగాఁ గాదు సేయు
టభ్యుఁ డాదరించిన వెనుక తద్భోజనంబునఁ జేయ నర్హంబు భోజనంబు,
ప్రియుఁ డల్గినను జేరఁ బిల్వకుండిన భామినింపుతోడుతఁ బవ్వళింపుటొప్పు
వ్రతములు దేవతార్చనలు కాంతుఁడు నమ్మతింపక చేఁతయేంతేనికలును
నక్రియంబులు చేసిన నధిపుమీఁదఁ, జిన్నఁబోవక మది సంతసింపవలయుఁ
మంచిదైనను బ్రాణేశుమనసు రాని, పనులు మానుట ధర్మంబు వనితలకును.

శా. ఏభంగిన్నుచితాదునోపతిమనం బేభంగి రంజింతునో
యేభంగిం గులకీర్తిఁ దాఁ గలుగునో యేభంగి వర్తింతునో
యేభంగిన్నపకీర్తి రాక యుండఁగలదో యేణాక్షులందంచు నా
యాభంగిన్ స్మృతియించుచుండఁ దగుఁ బుణ్యస్త్రీకి నెల్లకాలమున్.

ఉ. కొంచెలయుం బటీరతిలకంబును బాపట చెందిరంబు ఫా
లాంచలసీమ లేఁబసుపుటచ్చతబొట్టును జెవాకుగాజులుం
గాంచనపుష్పదివ్యము స్విరులు కొప్పున నొప్ప నొనర్ప నెప్పుడుం
బంచలనేత్రి యుండఁదగు సంతతభర్తృఫలాభివృద్ధికిన్.

సీ. జలమాడి మడుఁగువస్త్రముఁ గట్టికొ చేసికొనికాని కవయఁబోఁ జనదు ప్రియుని
మునుపు మేల్కొని భర్త మోముఁ గన్గొనికాని కాఁగాదు వీక్షింపఁగా నితరులఁ
గడపమీఁదను సన్నికల్లునరోటిమీఁదను నున్కి చేతను దలఁగుఁ గుశలము
తడికాళ్ళతో పిసుదలతోడఁ గర్ణపత్రియులతో నిద్రపుణ్యంబు దలఁగు
నందఁదలయుంటుకొనుట వస్త్రంబులేక, మజ్జనము చేఁత విరి యాకుమట్టిగించి
తాల్చుటయు నిరుగేలను దల పుణుకుట, భర్త గలభామినులకశుభప్రదములు.

క. వ్రతములు సుపవాసంబులు, మతియింప నిరర్థకములు మానవతులకున్
బ్రతివానరమును సేవల, పతిభక్తియ చాలు నిహముఁ బరము ఘటింపన్.

చ. తెలవకు వల్లభుండు పరదేశము వోయిన పన్నెమానితో
నాతికి నల్లబూనలును నచ్చుతబొట్టును మట్టెవన్నెగాఁ
గులముఁ జైనపుట్టమును గూడఁగ దువ్వని మైలకొప్పనై
మలుఁగిడియింటిలోఁ బతిసమాగమము స్మృతియింపు టొప్పగున్.

సీ. వనితకు నిష్టదైవము జీవితేశుండు భామకు ముంగొంగుపసిఁడి భర్త
సుదతికి నలుతేని చుట్టంబు పెనిమిటి తరుణికిఁ బ్రాణమిత్రుంబు ధవుఁడు
వనజలోచనకుఁ బెట్టనికోటదయితుండు నాతికి సకలార్థదాత ప్రియుఁడు
కాంతకు మానరక్షకుఁ డింటియాతండు సతికి నాఁడిలేని హితుఁడు వరుఁడు
కంబుకంఠికి నిత్యశృంగారవిభవ, మబ్లికకు నాలవాలంబు నల్లభుండు
పల్లవోష్ఠికి సౌభాగ్యభాగ్యలక్ష్మి, గణన యొనరింప నేల యేడ్గడయ మగఁడు.

వ. అని ప్రసంగవశంబునం గొన్ని కులకన్యకా ధర్మంబులెఱింగించి యనసూయాప్రి
యంవదలు మున్నుగాఁ గొందఱు వృద్ధతపస్వినీజనంబులను జతురమతులగు నిద్దఱు శి
ష్యులం దోడువెట్టి శకుంతలం దుష్యంతుపాలికనుప సమకట్టి.

ఉ. పొమ్మనఁ జూచుఁ జూచి మదిఁ బుట్టిన ప్రేమము పేర్మి బాష్పముల్
గ్రమ్మఁగఁ గ్రమ్మఱం బడ మొగంబయి కన్నుల నీరుమిగ్రింగుచుం
గ్రమ్మఁ దాశకుంతల మొగంబగు నశ్రులు నించుఁ గొంతసే
పమ్మునిఁ జాలిఁ బొంది ధృతియంతయు నిల్వక విచ్చిపాఱఁగన్.

ఉ. ఎంచ మునీంద్రులందు విజితేంద్రియుఁడైన తపస్వి కూర్మిగా
పెంచి శకుంతలం బెనిచి విస్మృతినొందిన మోహపాశముల్
త్రెంచుకొనంగలేక తియతీపులఁ జిత్తము గాసి వెట్టి శి
క్షించిన సెవ్వఁ డింక వదలింపఁగ నోపెడు మోహబంధముల్.

శకుంతలాపరిణయము.

[illegible]ంబైన కన్నుల క్రొవ్వాఁడి కొడవంటఁ గోయరాదు
[illegible] ప్రవ్విఁ వేళ్లతోఁ బెకలించి వేయరాదు
[illegible]ముల నిప్పి నముకొల్పి దారుణ శిఖలఁ గాలిచి నీఱు సేయరాదు
[illegible] కపటు లుద్ధతిఁ బట్టి తెగఁ జేతితోడ రాఁ దీయరాదు
[illegible] పాపులోపలను నయమంది, తల్లిదండ్రులమీఁద సోదరుల మీఁద
[illegible] తమిత్రకులమీఁద, మారిపోవంగఁ బ్రాఁకిన మోహలతను.

[illegible] మోహలతాబంధంబున నమ్మునిసింధురంబు కట్టుపడి ప్రకృతి
[illegible]నై నడచి శకుంతలాభిముఖుం డై.

[illegible] పెట్టుచుఁ గనుసన్నఁ జేయుచు మీ పను లెఱింగి
[illegible]గా భావించి యేప్రొద్దు సవరింపుచు ప్రేమ సవతులందు
[illegible] బహుమాన మొనరింపఁ గడియరానీకుమా గర్వరేఖ
[illegible] తల్పరిజనంబులమీఁదఁ జేయుమా మిగుల దాక్షిణ్యగరిమ
[illegible] భద్రఁ దలిగినప్పుడు, పలుకులను జేనీకుమా పరుసనము
[illegible] నేమైనఁ దయ్యెన్, గులమునకు నాధియగుఁజుమీ కూఁతుఁ గుణాఢ్య.

[illegible]త్తమభుజనంబులపైనిడి మానికన్యకా
[illegible] బంధువనితాతతి యందు ఘటించి యిష్టస
[illegible] నిప్పుడుఁ దలంపక నిచ్చలుఁ బ్రాణనాథసే
[illegible] యొటుల వర్తియఁ జెచ్చెదో నాకుఁ బుత్రికా.

[illegible] నిపుడు నేనిటఁ బుత్రిక పూఁటపూఁట యా
[illegible] సంస్కరణం బొనరింప సంతత
[illegible] సేవముఁ జూచి మదంతికంబునం
[illegible] బడుచున్న భవన్ముఖాబ్జముల్.

[illegible] గలదు కోమలి నాకిటఁ బర్ణశాలికా
[illegible] నీవు పెనుపం బడవొందిన మాలతీలతా
[illegible] మైన సహకారముఁ గన్గొనునప్పుడెల్ల దు
[illegible] శకుంతలయు సంగడి నుండుటగాఁ దలంపఁగన్.

[illegible] తాతపవితానం బవలోకించి.

[illegible] తానపాలవాలములకు నెమ్మితో నిరవొంద నీరుపోసి
[illegible] మార్గంబు లారసి వచ్చి పూఁటపూఁటకుఁ జాల బ్రోదిసేసి

ప్రేమాతిరేకత ప్రియమండనమునకుఁ జిగురాకుఁ గొసగోరఁ జిదుమువేళఁ జి
వెరపాటి నల్లన ప్రసవోద్గమంబైన సఖులు దానను మహోత్సవమొనర్చి
తల్లియై పెంచె మిమ్ము నను దలియఁబోఁడి, యత్తవారింటి కరిగెదు నాలతాంగి
క్షితిరుహములార పుష్పితలతికలార, యనుమతింతురు గాక కళ్యాణయాత్ర.

గీ. తోడునీడయుఁ బోలె నీతోయజాక్షి, పెరిఁగె నిన్నాళ్లు మీలోనఁ బెద్దయయ్యెఁ
బురుషునింటికి ననుపక పుట్టినింట, నునుచుకొనరాదుగా యంచు నస్సురనుచు.

వ. ఎట్టకేలకు ధైర్యంబు పట్టుకొని శకుంతలం దోడ్కొని యగ్నిహోత్రంబునకు దండం బు వెట్టించి మునులకు నమస్కారంబుఁ జేయించి పుణ్యతపస్వినీజనంబులకు మ్రొక్కించి తదీయాశీర్వాదంబులతోడఁ దానును దీవించి యనుపుటయుఁ దండ్రిపాదంబులకుఁ బ్రణామం బాచరించి.

సీ. జనకుఁ డుండెడు ననుష్ఠానవేదికఁ జూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁ బోయి చూడవచ్చుఁ
స్నానార్థనియమిత జలజాకరముఁ జూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁ బోయి చూడవచ్చు
నిజహస్తపోషితకుజవల్లికలు చూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁ బోయి చూడవచ్చుఁ
గుజకోటరకుటీక్రోడపక్షులఁ జూచుఁ జూచి క్రమ్మఱఁ బోయి చూడవచ్చుఁ
దండ్రిఁ బాయంగ లేని సంతాపజలము, నత్తవారింటికేగెడు హర్షజలము
గోరువెచ్చన పాలిండ్లకొనలు దడుప, నెడపఁదడపన బయ్యెదఁ దుడిచికొనుచు.

సీ. కదలు నాలుగు మూఁడుఁ బదములు క్రమ్మఱి తండ్రిపాదంబు లొదలఘటించుఁ
గొంతవ వ్వేగు నేగుచు వచ్చి కణ్వుని కడుపులోఁ దల మోపి కౌఁగిలించు
నరుగుఁ గొండొక వేగఁ దిరిగి మునులకు మాయయ్యసుఁడీ యని యప్పగించు
గమనింపఁ బెడమర్లి కాన్పువెనఁ జూచినేఁ బోదునంచుఁ గన్నీరునించు
జనకుఁడుపలాలనము సేయ సంయమీంద్రు, భామలదలింప ననసూయ పట్టితిగుప
నిగిడి యడుగిడె నొకభంగి మగిడిమగిడి, చూచుకొంచు శకుంతలానూనగంధి.

క. మునిభామలు నలువంకలఁ, జనుదేఱఁగ నిర్మలోర్మి సంగతయగున
య్యనిమిషనది రత్నాకర, మునకేగెడు భంగిఁ గదలిపోవుచు నెదురన్.

సీ. కీరకోకిలశారికారావముఖరిత బహిరంగణారామభాసురంబు
దళదబ్జకైరవోత్పలమనోహరినీరాగాధపరిఘాసమావృతంబు
స్ఫాటిక మణిశిలాప్రత్యగ్రరచనాతివిస్తృత ప్రాకారవేష్టితంబు
శుభ్రకోచిరదభ్రవిభ్రమాభ్రంకష బహువిధప్రాకారబంధురంబుఁ
గాంచిరంత మానికాంతాశకుంతల, లబ్ధిమేఖలాసముంచితాంఘ్రి
నూపురంబు నతిమనోజ్ఞకల్పితరత్న, గోపురంబు హస్తినాపురంబు.

వ. కాంచి యనేకవారణతురగరథఘటసేనాధిపచ్ఛత్రచామరాన్విత తపస్వినులం జిత
[illegible]భవంబులకు వాక్ప్రత్యుద్భుతపరిచయరస మగ్నహృదయులగుచు నల్లనల్లన యారి
[illegible] యాశ్చర్యంబుఁ బ్రవేశంబు చేసి రాజమందిరద్వారంబున నిల్చి యమరాక ఘనహ
[illegible]చేతం బుత్తెంచుటయును వారునుం జని యాభూమింజయుం గాంచి కణ్వాశ్రమం
బునుండి యిద్దఱు తపస్వులుఁ గతిపయతపస్వినీజనంబును దేవరనుం బొడసూపననిచ
[illegible] వాకిట నున్నవా రని విన్నవించిన నన్నరనాథుండు మునినాథుం డిట్లు పుత్తెంచు
[illegible] [illegible]ని విస్మయభయంబులు మనంబునం బెనంగొన నభ్యాగతులం
[illegible] బొడసూపించుకొనుట యనర్హం బని యంతట పీడు కొలిపి నగరిలోనికిం
[illegible] ప్రాంతికంబున నేకాంతసౌధంబున నాసీనుండై మాన్యులగు వృద్ధకాంత
[illegible] వారలరక్షించుకొని యుచితసత్కారంబు లొనర్పం బ్రీతుండై పురోభా
[illegible] శాస్త్రశిష్యులు వారివెనుక సంయమిరాజకాంతలు వారిమఱుంగునం గు
[illegible]యుక్తయై శకుంతలయు నిలిచియుండె రయ్యెడ నాసంయమిశిష్యులు దుష్యం
[illegible] [illegible].

క. [illegible]గ్రుసం[illegible], మునినాథుఁడు మీనవీపమున కనిపెనుచోఁ
[illegible]తో, ననుమనినవి చిత్తగింపు మవధానమతిక్.

ఉ. [illegible]ప్రియాత్రిముఖ లీలం జొచ్చి యచ్చోటకుం
[illegible] స్విహాహముయి కందర్పాజ్ఞలోన న్నవో
[illegible]ల్పరించి యటమీఁద నాప్రియరక్షకుతూ
[illegible] చిత్తగింపవ తదీయంబైన వృత్తాంతముక్.

ఆ. [illegible]ని హృదయకీర్తి, వెఱచితో లేక మఱచితో వెనుకఁ జింత
[illegible] బహుకార్యవ్యగ్రమతులు, ధారుణీనాయకులుగదా దానికేమి.

గీ. [illegible], [illegible]సంగతిఁ బుత్రుఁడు జనించెను నరక
... ...[illegible] డగుటఁ జక్రధరుఁడును బోలెక్.

సీ. [illegible]గా కంఠంగ నభివృద్ధికారణం [illegible]జుండు
[illegible] [illegible]మంబున [illegible]లవాలస్కంధ మర్భకుండు
[illegible] జలరాశి యుబ్బింపఁ బూర్ణేందుబింబంబు పుత్రకుండు
[illegible] [illegible]మోహంగ పెనుపైనయాధారభిత్తి సుతుఁడు
[illegible]పక్షమున కనుపువాఁడు, మందిరాంతరదీపంబు నందనుండు
[illegible] [illegible]ంచ సామ్యకర్త, యపరవయసున నాలంబయష్టి కొడుకు,

ఉ. కేవలపుత్రిగాఁగఁ బరికింపఁగఁ జాలినవాఁడు గాఁడు దా
నీవనరాశివేష్టితమహీతలచక్రము చక్రవర్తిల
క్ష్మీవిభవంబు నొంది పరిశీలనఁ బాలన సేయు నన్యథా
శ్రీవరమౌళిరత్నఘనదీప్తిధగద్ధగితాంఘ్రిపీఠుఁడై.

క. ఏణాంకవంశచూడా, మాణిక్యంబయిన నీకుమారుని సకల
క్షోణికి యువరాజ్యరమా, పాణిగ్రహణం బొనర్చు పరమప్రీతిన్.

వ. అని జననీసమీపమునవున్న భరతుం గొని వచ్చి సమ్ముఖంబు చేయించి యనసూయా
ప్రియంవదలచేత శకుంతలనంతికంబునకు రప్పించి.

క. జననాథ యిదె శకుంతల, యనసూయారుంధతులకు నణుమాత్రంబై
నను వట్రిపడదు శీలం, బున నియ్యెడ కింతి ననిచి పుత్తెంచుటయున్.

ఉ. సద్గుణశాలినైన నిను సంస్తుతి చేసి కుమారిఁ జూచుచున్
వ్యగ్రత మైన మోహభర మేమని చెప్ప నృపాలచంద్ర యు
ద్యద్గళదశ్రుపుల్వెలిపలై పదనాబ్జము డిగ్గి పాఱఁగా
గద్గదకంఠనాళుఁ డయి కణ్వుఁడు వీకనియెం బ్రియోక్తులన్.

క. జనయిత్రి కనియె నింతియు, జననం బాదిన్నితాంత సమ్మదమతినై
యనువాసరము శకుంతలఁ, బెనిచితి నే ముక్తిబాలఁ బెనిచినభంగిన్.

సీ. మహనీయసంయమికుంబ మహాధనంబుగా మతియించి వర్తించు మమ్ముఁ దలఁచి
యెసఁగ శాపానుగ్రహసమర్థుఁడైన బ్రహ్మర్షియుతతేజు గాధేయుఁ దలఁచి
గణనకెక్కిన దేవగణికాతతికి రత్నముకురమై వెలుఁగు మేనకఁ దలంచి
యాఖేటరతి వచ్చి యాశ్రమస్థలిఁ దడఁబాటు చేసిన చెల్లుఁబడి దలంచి
మిక్కిలిగ మన్ననయుఁ జేసి మెలఁగవలదు, తక్కువయుఁ జేయవలవ దంతఃపురంబు
సతులలోపల సరియుగా సరవితోడ, నీశకుంతల భూకాంతు నేలు మనియె.

గీ. అనిన నమ్మాటలకు నసహ్యంబు నొంది, యొఱఁగుపై నున్నవాఁడు బిట్టులికి లేచి
కర్ణములు మూసికొని శిరఃకంప మొదవఁ, దొలుత హాహారయంచును బలికిపలికె.

క. మునికన్యక యంటే నేనఁట, వనమున గాంధర్వమున వివాహం బఁట సూ
నునిగనెనఁట మఱచితి నఁట, వినఁగూడునె యిట్టిభంగి విపరీతోక్తుల్.

ఉ. కాయజవైరిసన్నిభుఁడు కాశ్యపుఁ డాతని పుత్రి నిచ్చె నేఁ
జేయుట యెట్టు కార్యఫలసిద్ధి వహించుట యెట్టు భస్మముం

కేయుఁడే చంద్రముఖులను చిన్నగసన్నను వింతయెంతయ
న్యాయముప్రమాదము తేఁటుగొనినం గొఱవిం దలఁగోఁకికొందు నే.

క. చదువనే మున్ను ధర్మశాస్త్రంబు లన్న్య, కామినీరతి కలుషంబుగా నెఱుఁగనె
యన్యపతివూత్రి మే శాస్యపాత్మజాత, యరయనంగారకల్పితమైనప్రతిమ.

సీ. గజరాజగామిని కంఠసూత్రంబులు కాలసూత్రంబులుగాఁ దలఁపక
పద్మపత్రేక్షణ బాహుపాశంబులు కాలపాశంబులుగాఁ దలఁపక
కోమలి పీనవక్షోజచక్రంబులు కాలచక్రంబులుగాఁ దలఁపక
యమునారాజవదనమ్మనూరుదండంబులు కాలదండంబులుగాఁ దలఁపక
కాలసూత్రంబు లెబ్బంగిఁ గడచునరుఁడు, కాలపాశంబులేభంగిఁ గడచు నరుఁడు
కాలచక్రంబులేభంగిఁ గడచునరుఁడు, కాలదండంబు లెబ్బంగిఁ గడచునరుఁడు.

వ. నాహృదయంబు పరవధూముఖంబునకు విముఖంబుగాని సుముఖంబుగాదు మీర లె
వ్వరైనం జెప్పితిరో యచ్చటికినరుగుండు మీకునిదె సేవాంజలి యనిన వారలు విని
రహస్యప్రయోజనం బెఱుంగమిం జేసి యొండొరుల మొగంబులు చూచికొనుచుండ
నన్నారూవిక్రియం బదపడు ఉద్గతిధీరగంభీరస్వరంబుల నిట్లనిరి.

మ. అహో కెన్నడిచారమే మొదల నీవాఖేటకేళిన్మహో
త్సాహం బొప్పఁగవచ్చి యాశ్రమము నిచ్చంజొచ్చి యచ్చోట స
న్మోహాప్తి శకుంతలం గలఁచి గాంధర్వక్రియాలక్ష్మను
త్సాహాంబైన ప్రకారమంతయును నాత్మన్విస్మృతిం బొందితే.

మ. మత్తేభాక్రమసమతు ల్నవప్రియులుఁ గామధ్వాంతకాణు ల్మృషా
విత్తుల్ చిత్రసమస్తభావులు శతుల్విశ్వాసహీనుల్ చల
చ్చిత్తుల్ ద్వారకపాదుకాంతులు బహుస్త్రీలోలుపుల్ క్రూరకా
యత్తుల్ రాజులు లంగ నిందు మదిసత్యం బయ్యె నీపట్టునన్.

సీ. కోమలాంగైనఁ దన్నుజీవేశు పోషింపఁ దలకుఁ జేరఁగనీదు తైలధార
తిమిరతిమిరైనచో దేహశుద్ధికినైన మైనాడనొల్లదు మజ్జనంబు
మాలిన్యహారి మధురమైనఁగట్టను ద్యాసించి వేష్ఠాకల్కవల్కలంబు
ప్రాణరక్షార్థంబు పర్ణాంబువులుగాని మూతిముట్టదు కందమూలఫలము
లెన్ని దినంబులో కిట్లు తన్నుఁజూపి, నాఁటినుండియు నీశకుంతలన్నపాల
తీండిరాఁకను నిప్పినిల్పదప్రసిస్థ, దీవ్రతరమైన విరహాపీరవ్రతంబు.

క. పరమపతివ్రతయగు నీ, తరుణీమణిఁ బాయనెట్లు ధైర్యము గలిగె
న్వరుసఁ దనయుంతవచ్చిన, నరవర యెఱుఁగననట్లు నాలుకయాడెన్.

గీ. గుణవతియుఁ బతివ్రతియును గులవతియును, నైనభామను విడుచు నన్యాయకారి
కిహపరంబులు లేవనియెడు నమిద్ధ, ధర్మశాస్త్రంబు లెఱుఁగవా ధరణినాథ.

ఉ. అద్దములోని నీడవలె నాకృతియం దొకలేశమాత్రమున్
భిన్నముగాక నీకుఁ బ్రతిబింబము వోలె వెలుంగుచున్న నీ
పెద్దకుమారు భూవర యభిన్నమతి న్మొగ మెత్తి చూడుమా
ముద్దియ నీపయింప గలుగు మోహము భక్తియుఁ గాననయ్యెడున్.

వ. అనిన నవ్వచనంబులం గటకటంబడి మీరలాఁడువారలు మీతో నిట్టిట్టనట యుక్తంబు గాదు. ఆశ్రమంబునకు నేఁడు వేఁపట యెల్లి యెల్లుంట వచ్చి కణ్వమహామునీంద్రుం గని తదుపదిష్టమార్గంబున నడచెదం గాని పొండని దిగ్గనలేచి పెద్దమొగసాలకు వచ్చి సభామధ్యంబున నుండఁ గాశ్యపశిష్యమానిమానవత్యేననూయాప్రియంవదలు శకుంతలాకుమారుల వెన్నడిఁ దోడుకొనివచ్చి యుచితస్థలంబున నిల్చిరందు ననసూయాప్రియంవదలు కోపవిహితేక్షణలై యంతరిక్షంబునకు హస్తంబు లెత్తి యెత్తి లి సకల జనంబులు విననిట్లనిరి.

సీ. దేవతలార యోదిక్పతులార నక్షత్రంబులార యోగ్రహములార
చంద్రార్కులార యోసప్తాంబునిధులార నదులార యోగోత్రనగములార
పరమపురుషులార పంచభూతములార వృక్షంబులార యోపశువులార
దిశలార యోనిశానిశలార పార్వతీశ్వరులార యోరమాచక్రులార
జనునివృత్తంబు మీరెఱుంగనిది గలుగ, దీశకుంతల మేలుఁగీడేర్పరించి
......................ప్రకటముగఁ జేయుదురుగాక ప్రజలెఱుంగ.

ఉ. అనునాలోనన తత్సభాజనము లత్యాశ్చర్యముం బొందనో
జననాథోత్తమ యీశకుంతల మహాసత్యవ్రతాన్విత త
త్తనయుండు న్భవదీయ వీర్యజుఁడు సత్యంబౌ మహాన్సత్యమా
ననుమానింపకుమంచు మ్రోసె వడి నయ్యాకాశవాణీధ్వనుల్.

ఉ. ఆపలుకు ల్వెస న్వినుచు నాగ్రహవృత్తి శకుంతలాంగుళి
స్థాపితమైనయుంగరముఁ జయ్యన నూడిచి మీఁదవైచి యో
పాపపురాజ యెట్లిదియు బాలిక ప్రేలికివచ్చెఁ జెప్పుమా
యీప్రజ లెగతిం బనిచి రేగెదమాగతినన్న నయ్యెడన్.

సీ. విస్మయాక్రాంతులై వినువారు కొందఱు జగతీశు నెడఁ జాల నెగులు పడిరి
మహనీయమతి వధర్మంబు చేసితివి నీవని రమాత్యులు మాన్యులైనవారు
నృపతి నేమియు ననవేర కూరక వృద్ధులును బంధువులుఁ జెవుల్మూసికొనిరి
గోటుడి నోము లే యయ్యెను దనంకంచు వెన శకుంతల వెక్కివెక్కి యేడ్చె
సంగుళీయకభానోదయంబుచేత, నత్రిసంభవశాపజంబైన నృపతి
మేనకాసుతమీఁద నజ్ఞానమొదవఁ, గ్రమ్మకొనియున్న చిమ్మచీఁకటులు విరిసె.

వ. అయ్యవసరంబున.

సీ. మిత్రామగతి వేఁట వెడలిన చందంబు మునిజనాశ్రమము చొచ్చిన తెఱంగుఁ
దపసి షేచనవేళఁ దానేగిన విధంబుఁ గణ్వనందనఁ బొడఁగనిన రీతి
యన్యోన్యసంప్రీతి నలరినలాగిద్దఱును విరహాగ్ని వేఁగిన విధంబు
గాంధర్వవిధిఁ గరగ్రహణమందిన జాడ యచ్చోట సంగమంబైన భంగి
సమసక్తితివిమోహప్రకారమింత, వట్టు భావంబులును మొనకట్టుకొనుచుఁ
గూడి యేతెంచి మనసులోఁ గుప్పగొనిన, మోహభరమోదవక మూర్ఛ మ్రొగ్గె విభుఁడు.

గీ. అల్లనల్లన తెలిసి ధైర్యంబు నూఁది, చక్కఁ గూర్చుండి తలయూఁచి ముక్కుమీఁద
వ్రేలు ఘటియించి మిగులఁ గ్రొవ్వేఁడి యొదవ, దట్టముగ దీర్ఘనిశ్వాసధార పఱపె.

సీ. అత్యంతకుపితాత్ములై తన దిక్కు చూచు ప్రియంవదను ననసూయఁ జూచి
కన్నీరు మున్నీరు కాలువలై వెల్లిగొనఁ జేయు మేనకాతనయఁ జూచి
యువయువశ్రీఁ దన యచ్చొత్తినట్లున్న కులదీపకుండైన కొడుకుఁ జూచి
నామాక్షరప్రమాణదినంబులకుఁ దేరగిరవున్న ముద్రయుంగరముఁ జూచి
వ్రష్టలై యున్న మంత్రివర్గంబుఁ జూచి, ధర్మ ముడిగితి వనెడు మిత్రములఁ జూచి
పలుదెఱంగుల నాడెడు ప్రజలఁ జూచి, తనయవజ్ఞాప్రకారంబుఁ దలఁచి చూచి.

శా. ఆచంద్రాన్వయసంభవుండు మృగయావ్యాపారముం బుప్పనా
రాజర్షిరీతుఁడై శకుంతలకు ధర్మస్వాంతము ల్సాక్షిగా
వాచావిశ్రమరంబు లిచ్చుటయు సర్వంబు న్యథార్థంబుగాఁ
జూచా తప్పక యుండఁ జెప్పె నిజబంధు ల్మంత్రు లాప్తు ల్వినన్.

గీ. కొడుకు నాయంతవాఁ డయ్యెఁ గడు నెదిగెను, దేహమాత్రంబె చిక్కెఁ గా ధేయతనయ
తలఁపులే కింతకాలంబు తడయఁబెట్టు, తెఱవకిచ్చిన సత్యంబు మఱచుపెట్టు;

సీ. గణనాధికముగ యాగములు గావించినఁ బాయునే యీమహాపాతకంబు
నదుకట్టిమధ్యభూస్థలి దానమిచ్చినఁ గడచునే యిమ్మహాకల్మషంబు

సప్తముక్తిప్రదేశములు దర్శించినఁ దొలఁగునే యిమ్మహాదుష్కృతంబు
కర్మహాశేశ్వరాగ్రం బెక్కి పడినను గడయునే యిమ్మహాకిల్బిషంబు
ధర్మపథగవర్తు లిటఁ దన్నుఁదలఁచినపుడు, కర్ణములుమూసికొనిరెయెడఁగలుగఁజనరె
పలుకులేల యనత్యవాదులకుఁ నెల్ల, నుర్విపై నేన యగ్రగణ్యుండనైతి.

వ. అనుచు నిందానురూపంబు లగు ననులాపంబులం బరుపుమన్న యవసరంబున.

సీ. కర్పూరనవపరాగవిపాండుతనుకాంతి యకఠోరచారుచంద్రికలు గాయ
వికటారకూటవల్లికరార మగు పెద్దమగుటంబు లేయెండజిగుల నీన
హరిణాజినోత్తరీయచ్ఛాయ బ్రహ్మతేజఃకృశానునిపాగచాయ నెరయఁ
గుటిలహావిర్మలీకుబ్జలలామంబు నొసలిపైఁ జీఁకటినూగువార
నచతురాననపద్మజుం డనలికాక్షు, శంకరుఁ డచతుర్భుజచక్రపాణి
యఖిలలోకైక సంపూజ్యుఁ డరుగుదెంచె, నారదుఁడు కాంతిజితశరన్నీరదుండు.

క. చనుదెంచిన మునిపతికిం, జనపతి యెదురేగి వినయసంభ్రమముల న
ర్చనలొనఁగ నముచితాసన, మున యం దుపవిష్టుఁడై ప్రమోదముతోడన్.

వ. రాజు వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యింత యేల సంతప్తమానసుండవై యు
న్నవాఁడవు నీస్వాంతం బత్యంతనిర్మలంబు నీకు నొకదోషంబుఁ గలుగ నేర
దు. ఆశ్రమంబుననుండి నీవు పురంబునకు నరుగుదెంచునెడ భవదీయవిరహాక్రాంత
యైన శకుంతల దూర్వాసమునీంద్రుండు వచ్చినను నుచితసత్కారంబులు సేయ నె
ఱుంగకున్న నతం డలిగి యిచ్చిన శాపతిమిరంబు నిన్నుం గానని దయ్యె ముద్రికాద
ర్శనంబున శాపావధియుం బ్రసాదించె నని తద్వృత్తాంతం బావ్యంతంబునుం దెలి
యం జెప్పి చిత్తంబు నుత్తలంబు డించి కుమారునిం జూపి యీశాకుంతలుండు సకల
మహీచక్రంబును జక్రవర్తియై పాలించు భవద్వంశంబు నితనిపేర భరతవంశంబనం
బ్రసిద్ధిం గాంచు నితని యువరాజుం జేసి శకుంతలయు నీవు ననేకకాలంబు దాం
పత్యసౌఖ్యం బనుభవింపుమనినం దదనుశాసనంబున.

సీ. ముని భామినులతోడ ననసూయతోఁ బ్రియంవదతో శకుంతలావనజవదన
నంతఃపురంబున కనిపినం బతియాజ్ఞఁ బరిచారికలు భయభక్తితోడ
జడల యల్లిక లూడ్చి సంపెంగ నూనియ శిరసంటి సీకాయ జిడ్డు దిగిచి
గంగాంబువుల జలకంబార్చి తడియొత్తి రమణీయ చీనాంబరములు గట్టి
పెండ్రుకలు చిక్కువాపి క్రొవ్విరులు దుఱిమి, పలుచగా మేనఁ జందనపంక మలఁది
యవయవంబుల కర్హంబు లైనభంగి, లలితమణి భూషణముల నలంకరించి.

మ. ఇనుఁడు ప్రభావిలాసమెరవిచ్చెనొకో యన మేనఁ బొల్చు నూ
తనమణిభూషణద్యుతివితానము గ్రమ్మఁగఁ గ్రొమ్మెఱుంగు చా
ల్పున నడనేర్చు చిత్తరువు పోలికఁ బుత్తడి బొమ్మభాతి మో
హనగతితోడ మంగళగృహంబునకుం గొనివచ్చియచ్చటన్.

గీ. హేమపీఠంబుమీఁద నయ్యింతి నునిచి, రాజునకు విన్నవింప నారదపురస్స
రంబుగా వచ్చి శుభముహూర్తంబునందు, నమితకల్యాణవాద్యఘోషములు చెలఁగ.

క. నరపతి ప్రమోదరససం, భరితుండై తనకు నగ్రమహిషింగాను
స్థిరమతితోడ శకుంతలఁ, బరువడి ప్రజలెల్ల మెచ్చఁ బట్టము గట్టెన్.

గీ. ఇంతిఁ బట్టముగట్టి యనంతరంబ, తనకు దండంబు వెట్టిన తనయుఁ గ్రుచ్చి
బిగియఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి సంప్రీతిమైఁ జేసె, మానితానందజలముల మజ్జనంబు.

సీ. నచ్చందనముకంటెఁ జందనంబునఁ గలపంబు చేసిన కప్పురంబుకంటెఁ
బుప్పొడికంటెఁ బుప్పొడిలోనఁ బొరలించి వెలచిన చెంగల్వ విరులకంటె
హిమజలంబులకంటె హిమజలంబుల నాన వైచిన బిసపల్లవములకంటె
నిండువెన్నెలకంటె నిండు వెన్నెలచేతఁ బదనైన చంద్రబింబంబుకంటె
నెరయఁ గూర్చిన వీనియన్నింటికంటెఁ, దనువు మడియు ముమ్మడియు నైన మనుజవిభుని
యుల్లమెల్లను మిగులఁ జల్లఁజేసె, నందనాలింగనమునఁ జెన్నొందు సుఖము.

వ. ఇత్తెఱంగునఁ బుత్రాలింగనసంగ సౌఖ్యంబున నృపాలపుంగవుండు కొంతతడవు తన్మయత్వంబు నొంది యనంతరంబ శతానందనందనానుమతంబున నందనుని యువరాజపట్టంబు గట్టనుగట్టి యమాత్యులం బిలిపించి సముచితాసనంబుల నుంచి తదాననంబులం బ్రసన్నావలోకనంబులు నిలిచి మధురగంభీరధీరస్వరంబున నిట్లనియె.

ఉ. ఏలితి నేను భూభువనమెల్లను వైరము లేక యుండఁగా
వ్రాలిన భూమిపాలకుల వంచి కరంబులు గొంటి జన్నము
ల్చాల నొనర్చితిం బ్రజలు సంతసమందఁగ బంధుకోటిచే
మేలనిపించుకొంటిఁ దగు మీ ఘననీతిబలంబు పెంపునన్.

నాకు మీ నీతిపదము సుశ్రీకి నెలవు, మంత్రి లేకున్న రాజ్యంబు మనుజపతికిఁ
జెక్కువని యెంత గలిగిన బీఱికాఁడు, లేని పేరోడ చక్రంబు లేని రథము.

కావున మీ ఘనబుద్ధి, శ్రీవిభవం బూఁతగాఁగ శ్రేయోహితకుల
గ్రావళికోర్ఘరితం బస, భూవలయము భరము నేను బూనితిఁ బేర్మిన్.

చతుర్థాశ్వాసము.

గీ. పెద్దవాఁడనైతిఁ బృథివిభారంబింకఁ, బూనవలయును గాదు పుత్త్రుఁ డెల్ల
భరముఁ బూనఁగాఁ దపస్వినై సుఖలీల, వనమునందు నుండ వలయును గాన.

క. లక్షణయుతుఁగా భరతుని, వీక్షింపుం డస్మదీయ [illegible]
డీక్షితి యువరాజ్యరమా, ధ్యక్షుండై [illegible].

క. నావుడు వారలు విభుతో, భూవర [illegible]
బావహములు నీతనయుం, డీవిశ్వము నేలఁ జాలు [illegible].

సీ. ఆయతలోచనుం డాజానుబాహుయుగళుఁడు కవాటవక్షస్థలుండు
కోమలజఠరుండు [illegible]
కఠినహస్తతలుండు కమలోపమాంఘ్రి [illegible]
చండాంశుతేజుండు సంపూర్ణపూర్ణిమా శశిబింబ [illegible]
నీతిమంతుండు గాంభీర్యనిధి వివేకి, [illegible]
నీతనూజుండు పెంపున నిన్నుఁబోలుఁ, గట్టు పట్టంబు [illegible].

వ. అని విన్నవించు మంత్రులవాక్యంబులకు సంతసిల్లి [illegible]
మాన్యజనంబుల రావించి సంభావించి [illegible]
త్రుల సమ్మతంబునఁ బ్రజల యనుమతంబున [illegible] బగు శుభము
హూర్తంబునఁ గార్తస్వర [illegible] నలంకరించి యునిచి.

చ. అనఘులు ధారుణీసుర లయుక్తమంత్రము లుచ్చరింప [illegible]
భనకరవాద్యఘోషములు బంధురభంగిఁ జెలంగ సర్వభూ
జనములు సన్నుతింప విలసన్మతి బంధులు సంతసింప వేఁ
కని విభవంబు పెంపెసఁగఁ గట్టె సుతు న్యువరాజ పట్టముల్.

మ. తనయుం బట్టము గట్టి డెందము ప్రమోదం బందఁ బంకేజభూ
తనయుం గన్గొని కేలు మోడ్చి మునివేషండై భవచ్ఛాసనం
బున శాకుంతలు యౌవరాజ్యపదవిం బొల్పారఁగా నిల్పితిం
జనతాపాలనహేతునీతి నుపదేశం బిమ్ము నీవిమ్ములన్.

క. అని నిజనందను నజనం, దనుచరణంబులకు వందనము సేయింపన్
మునిపతి సంతుష్టుండై, జనపతి నాశీర్వదించి శాకుంతలునిన్.

వ. [illegible] తదీయ వదనారవిందంబునం గా
గాఢాలింగనంబు చేసి సమీపంబున మనిచికొని
డిగ్గనిలిపి యిట్లనియె.

సీ. మంత్రుల సద్బుద్ధిమచ్చట్టు మండలేశులు గొల్చి యుండఁ బెంపునఁ గొలువుండునపుడు
సౌధాగ్రసీమలఁ జంద్రశాలలయందుఁ జెలువలతో వినోదించునపుడు
నీతివాద్యకళా వినూతన సుఖగోష్ఠి నిచ్చమెఁ దగఁ బ్రొద్దుపుచ్చునపుడు
రాజప్రాజ్యములైన రాజభోగంబులు కొలుకు గాకుండ భోగించునపుడు
వసుమతీరక్షయందు మానసము నిల్పి, లలితసప్తార్ణవీ మేఖలాధరిత్రి
నేకచ్ఛత్రంబుగా నేలఁ బాలించె నింతకాల, మనఘమీతండ్రి వినుము దుష్యంతవిభుఁడు.

క. నీతిఁజరిత్రి యట్లీ నిర్మల, నీతిపథంబునఁ జరించి నిజభూప్రజకుం
బ్రీతి మొనర్పుముఁ బొందుము, పాత్రీకపాండురపయోజభాసురకీర్తీ.

తే. నీతిపథమున మతి గెంటనీక పూర్వ, రాజచర్యకు నతితత్పరత ఘటించి
ప్రజలఁ బాలింపు తగులకు వ్యసనములను, వ్యసనికగుచందములు వినువరుసవత్స.

సీ. మొదల నక్షత్రయంబునకు సుత్రాగ వెట్టుఁ బెట్టి జీవనముపైఁ బ్రీతివిడుచు
విడిచి యసన్మార్గవృత్తికిఁ జేచాఁచుఁ జాఁచి యాచారంబు చౌకసేయు
సేసి దుర్జనులగోష్ఠికి మానసముఁ దూర్చుఁ దూర్చి ప్రాభవలక్ష్మిఁ ద్రోలఁగఁ ద్రోలుఁ
ద్రోలి పూర్వకీర్తి మేలుగాఁ దలపోయుఁ బోసియన్యాయంబు పాత్రుగుడచుఁ
గుడిచి బంధులకెడయగుఁ గులమువాయు, బైసివో కార్చుకొనుఁ బాపపంకనిహతిఁ
గూలుఁ గాన్వేషి నారకకూపమునను, సంతతస్త్రీరతుండు దుష్యంతతనయ.

సీ. ఆహారవేళ శయ్యారతి నంతఃపురాంగనాకేళి సౌఖ్యములు దొఱఁగు
గెలుపోటములు రెంటి వలనను త్సాహదైన్యములఁ జిత్తము ప్రీతినంద దెపుడుఁ
దమియు మత్సరము డెందమున నంతంతకుఁ బొడమి కానఁదు ప్రొద్దుపొడుపుఁ గుంకు
నేకపాయము పైపంచె మెక్కించి యోడెనే గలధనంబెల్లను బొలిసిపోవుఁ
నేలఁ బ్రోచువిధముఁ దాఁగెలుచువిధముఁ
దలఁపకొమ్మదను రాజ్యతంత్రంబుచాఁగు
కీర్తిఁ గోల్పడి యుంచితఖ్యాతిఁ బాయు
దకుఁబనొప్పదు జూదంబు నృపకుమార.

సీ. తిరిగి యాడక పశువులఁ బొడము ఖేదంబున దగదొట్టి వడదాఁకి తనువులఁగు
నెత్తురున కాలుమాయి వేళలలేక యొకరోగ మెద్దియో యుద్భవించు
నంబరానీకము ప్రసక్తము లాగ్రహంబునఁ బయివచ్చెనేని నొప్పమి ఘటిల్లుఁ
జిక్కినట్టి పొదలలోఁ బరులచాఁటున శత్రులనరుగాఁచినఁ బ్రాణహానిపుట్టు
పట్టుదొరకక కష్టంబు లాచరింప, గాలవేళలు తప్పటఁ గలుషమందు
ననవరతముఁ బోవు రాజ్యాభివృద్ధి, వలనుగానిది వేఁట భూవరతనూజ.

సీ. త్రాగియున్నాఁడు మత్తాగొని పొరలాడు నెఱుఁగఁడుల్లములోన నెదిరిఁ దన్నుఁ
బనిలేక చూపుఁ గోపప్రసాదంబులు భావింపనేరఁడు వావివరుస
విప్రలాపములాడు విడువఁడు మేలంబు నూట నొక్కటిలేదు మాటనిజము
గుప్తిసేయఁగనోపఁ డాప్తరహస్యంబులొఁగాములను దెలియంగలేఁడు
లజ్జవొలియించుఁ దాలిమి యుజ్జగించు, నిందకొడిగట్టు శీలంబు చిందఁజేయు
బ్రహ్మహత్యకు మలుసూపు పాపవితతి, పానగోష్ఠివిధంబు భూపాలపుత్ర.

సీ. తల్లిదండ్రులకు డెందము విరక్తిభజించు నన్నదమ్ములకు వేరానపడును
గులకళత్రము పుట్టినిలు సేరనూహించుఁ బ్రాణమిత్రుఁడును బగతుఁ డగును
బావలు మఱఁదు లేర్పడ మోముఁ జూడరు దాసదాసీజను ల్వేసరుదురు
తలఁగి పోవుదురు తాతలనాఁటి హితులు జుట్టాలు పేర్కొను మాటయు నెఱుఁగరు
పాలనము సేయఁ జేపట్టి ప్రజలఁ బాపు, సకలజనులకు నట్టింటి శత్రుఁ జేయు
నయము కెడ యాక యెల్ల వెంటలను జెఱచు, మాట పరుసదనంబు కుమారచంద్ర.

సీ. అపరాధమునకు నర్హము గాక వెగ్గలం బగు శిక్షఁ బ్రజచాల వెగడు గుడుచు
బెగడొంది మనసునఁ బేఁడెత్తి నిలువక వేఱొండు కడఁ గాపు విచ్చిపోవు
వినయహీనతఁ గాపు విచ్చిపోనిచ్చిన నచిరంబ పాడగు ధరిత్రి
ధరణిపాడైన నరిగోయు మొదలుగాఁ దనకు ఘటిల్లు నాదాయనష్టి
ధాన్యధనములయందు నాదాయనష్టి, యైన నిర్ధనుఁ డగు ధనహీనుఁడైనఁ
దొడిగి పట్టు దరిద్రంబు గొలఁగులక్ష్మి, యుగ్రదండంబునను నృపాలాగ్రగామి.

సీ. ధీజనసుతముగా దేహసౌఖ్యమున నంకిలిలేక యుండ భోగించుచోట
బడి దప్పి నిరయకూపములఁ జూడక యుండఁ దిగిచి ధర్మంబు సేకూర్చుచోట
వృద్ధరాజులు గారవించు లోకత్రయీవర్తిని యగు కీర్తి వచ్చుచోట
నవిశంకతోడ మూఁడవ యుపాయంబున వైరి దుర్గంబులు చేరుచోట
బుధుల హితులను బంధులఁ బ్రోచుచోట, నెంత చేసిన నది ఫలియించుఁ గాని
వల దనర్థకముల సొమ్ము వమ్ముసేత, మతిఁ దలంప రాజాన్వయ క్షితిపవర.

చ. నెలఁతయు జూదమున్ బగటి నిద్రయు వేఁటయుఁ బానము న్బరా
వల పనినిర్గమంబుఁ బరివాదము వాజ్యము నాటపాటలు
న్నిలనగు కామజంబులివి యిందున సక్తుఁడు గాక మైవశీ
వలయు నొనర్పనెందు దశవర్గమున న్శశివంశభూపవరా.

క. అంగములు పతికి వినుస, ప్తాంగములును వానిఁ దగుసమంచితగతిసా
రంగాంకవంశతిలక హా, సంగను రక్షించుకొనఁగ జననాథునకున్.

సీ. శక్తిత్రియంబునఁ జతురుఁడై చతురుపాయంబులకును సమయంబెఱింగి
పంచేంద్రియముల నిర్జించి స్వాయత్తుఁడై షడ్గుణీగరిమఁ బ్రశక్తిఁ గాంచి
వ్యసనంబులేడును వర్జించి రాజదోషములు పద్నాల్గుఁ జిత్తమునఁ దెలిసి
సాక్షిమాత్రంబుగా సచివుఁ బ్రతిష్ఠించి యాత్మయత్నము లేశమంతయైన
నింగితాకారచేష్టల నెఱుఁగనీక, పరులనెవ్వరి విశ్వసింపక మనమున
సంతతంబు శరీరరక్షాక్రియంబు, లేమఱకయుండవలయు మహీవిభుండు.

సీ. పతిహితుండతిధర్మపరుఁడు నీతిధురీణుఁ డింగితజ్ఞుండు జితేంద్రియుండు
మంత్రరక్షకుఁ డన్యమర్మభేది ప్రజానురాగి శుశ్రోత నీరాగి భోగి
యుచితయత్నతరస్వియుత్కోచవిముఖుండు శాంతుఁ డతిప్రౌఢసత్యవాది
పరధనపరదారపరపరివాదవర్జితుఁడు ప్రఖ్యాతుండు శ్రీకరుండు
బ్రాహ్మణుఁడు మంత్రిగాఁ దగుఁ బరిగణింప, గుణము లిట్టివిగా సమకూరెనేని
క్షత్రియుని శూద్రునిం దప్ప సచివపదవి, వైశ్యునిలుపంగఁ దగవు భూవల్లభునకు.

సీ. కూరిమి భృత్యుఁ డెక్కుడు లావు వలచేయు మతిరంజనుఁడు పీఠమర్దకుండు
కట్టిన యలుగు సంగరసహాయుఁడు మాని మఱుఁగు పెట్టనికోట మంత్రహితుఁడు
చనవరి దొర ప్రతిజ్ఞాపాలకుఁడు బహిఃప్రాణంబు పట్టము భద్రగజము
ముంగొంగు పసిఁడి సప్తాంగరక్షకుఁడు చేదోడు నెచ్చెలికాఁడు తోఁడునీడ
యనఁగ నిన్నిగుణంబుల నావహిల్లి, పాలు నీరును బోలి యేర్పఱుపరాని
సముచితస్నేహమున నెడసందు లేని, మిత్రమర్త్యంబు వసుధాకళత్రునకును.

సీ. తన యేలు వసుమతీజనుల బీడింపక యేరికి సొదలిచ్చి కోరుపాలు
సవరగాఁ గొంచు దండువులు దర్శనములు కోలాసగొన కూళ్ళు గుత్తకీక
కమ్మతంబులలోనఁ గనులు ద్రవ్వించి జేహారమాడించి యన్యాయధనము
జారనీక షష్ఠాంశ మరిగొంచు నీతిబాధలు ఘటింపక యుండ ధనముగూర్చి
దానిచతురంశములు చేసి దానధర్మ, ములకు నొకపాలు గైకొని మూఁడుపాళ్ళు
వెచ్చమునకును రానీక యచ్చువోడిచి, డాపవలయు విభుండు భండారమునను.

సీ ఏటికాల్వలు పరిపాటిగాఁ దీర్పించి చెఱువుల నీరుండు నొఱపు దెలిసి
దేవమాతృకలు నదీమాతృకలునైన గ్రామసీమక్షేత్రగతులు దెలిసి
నీరునేలలు వానకాఱులు పరికించి వరిషాలంబుల పంట వలఁతులరసి

కోరాయసులువచ్చి కొలఁది విచారించి పదియూళ్లకొకరిఁ దీర్పరిగఁ జేసి
చనవువారలు పనివారుశాత్రవులును, జోరులును జేయుబాధలు జేరకుండఁ
బ్రజలఁ బాలించుకొనుచుఁ దత్పరతసాను, రాసుఁడై ప్రోవవలయు రాష్ట్రంబు రాజు.
అగడితయాఁతనీరగునట్లుత్రవ్వించి కొత్తడంబులతోడఁ గోటఁ దీర్చి
యట్టళ్ళ గల్పించి యుద్వరి విరివిగా వలనొప్ప ఘటియించి వంకధార
గవనులు పరిపాటిగా వినిర్మింపించి లోననూతులుబావులును నగాధ
జలములుగాఁ జాలఁ గలిగించి రసవర్గములు వేలసంపూర్ణములుగ నించి
చుట్టునామడచుట్టును సూదిమోప, నెడము గల్గకయుండఁ బేరడవి పెంచి
నగసమీపంబుగలపట్టనంబు రాజ, ధానిగానుండుటుచితగు ధరణిపతికి.
తఱితోడ జీతంబు కొఱఁత గాకుండ రొక్కంబు భండారుధనంబు నిచ్చి
బంటుఁ బోలంగఁ జిప్రీతియు వెట్టకయుండ గమి లెక్కతక్కువగాకయుండఁ
గడఁగి వేశ్యాగామి గాకుండఁ బరికించి ప్రీతిభానువారంబు భటులతోడు
చూచుచుఁ దనవన్నె జోకయైయుండినవాని మన్నించుచు లేనివాని
నాజ్ఞ సేయుచు జీవిక కప్పపడక, యుండఁ బరికించికొనుచు నాయోధనమున
నైదుపదిసేయు నుత్సాహియైన యాప్త, బలము నేలఁగవలయు భూపాలకుండు.
అని యిదిమొదలుగ మంత్రియును, జనపతులకు వలయు నీతిసమధికబుద్ధిన్
జనపాలనందనునకును, మునిపాలుఁడు చెప్పె నల్లమున ముదమెందన్.
అశీర్వదించి దుష్యంతు నభినందించి కణ్వమునీంద్రుండును పుత్తెంచిన శకుంతలం దో
డ్కొని వచ్చిన మునుల మునిపత్నుల ననసూయాప్రియంవదలను ప్రియపూర్వకంబు
గ సముచితప్రకారంబుల ననిపించి దుష్యంతుని వదనంబునం జూడ్కి నిల్పి నరేంద్ర
చంద్ర యింద్రునకు జయంతునిం బోలి నితాంతప్రీతి నీకు శాకుంతలుండు సంపాదింప
శంపాంబుధరంబులం బోలె శకుంతలయును నీవును నితాంతసౌఖ్యవంతుండవై రా
జ్యసుఖం బనుభవింపు మని దీవించి యాశ్రమంబునకుం బోయెద ననిన భూమింజ
యుండు కంజాసనసమానునకు నంజలి చేసి మంజుఫణితి నిట్లనియె.
ఇందువంశజులలోఁ జేఁస్కృతార్థుఁడనైతి నాజన్మమధిక ధన్యత వహించె
రాజదోషములు చేరవ్వునన్ను నిందుండి మంగళంబులకు సదనంబనైతి
నంతరాయములు శూన్యతఁ జెందె రాజ్యరమాభివృద్ధికి సంశయంబువాసెఁ
బుణ్యంబులెల్ల విస్పష్ట చాలఫలియించె నంహస్సముచ్చయం బడఁగిపోయె

శకుంతలాపరిణయము.

శృంగారశాకుంతలమను శకుంతలాపరిణయమును రచించినయాతఁడు పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి. కాశ్యపసగోత్రుఁడు. గాదనకుమారుఁడు. పెదవీరభద్రుని తమ్ముఁడు. ఈతనితల్లి నాగమాంబ. ఈకృతిపతి నివాసము బిట్రగుంటదగ్గఱ సోమరాజుపల్లె యని యుండుటచే నీతనిదియు నాయూరో తత్ప్రాంతగ్రామమో కావచ్చును. ఈమహాకవి కొన్నికారణములచే నియోగియనియుఁ గొన్నికారణములచే వైదికుఁడనియును గూడఁ దెలియఁబడుచున్నది. కాని యిదమిత్థమనుటకుఁ దగిన యుద్బోధకము లేవియుఁ గానరావు. గద్యములో గాదనామాత్యపుత్రయని వ్రాయుటతప్ప మఱియెందును నమాత్యుఁడని సూచించు భాగము లేదు. పద్యములయందుఁ దండ్రిని గాదనార్యుఁడనియుఁ దన్ను వీరనార్యుఁడనియు వాడినాఁడు. ఈయార్యపదము సామాన్యముగా వైదికులకే యుపయోగింపఁబడుచున్నది. నియోగులకును లేకుండలేదు. పింగళి సూరనాదులు నార్యపదముం బ్రయోగించుకొని యుండిరిగాని వారు తమతండ్రికో తాతకో యమాత్యపదమును వాడియున్నారు. ప్రధానుఁడైన వైదికునకమాత్యప్రయోగమెటువంటిదో యమాత్యున కార్యపదప్రయోగము నట్టిదియే యని మాయభిప్రాయము. ఇదియునుంగాక పిల్లలమఱ్ఱి యను నింటిపేరుగలవారు మేమెఱిఁగినంతమట్టుకు వైదికులే కనఁబడుచున్నారు. అందు నీకవియునికిపట్టగు నాటనున్నవారెల్ల వైదికులే. వీరిలో పిల్లలమఱ్ఱి పూర్ణయ్య సిద్ధాంతిగారు మొదలైనవారు. ఈకవి యీగ్రంథమునకుఁ దరువాత వ్రాసిన జైమినిభారతమునందుఁ గూడ నీవిషయమును విశదపఱుపలేదు. ఇంతియకాక యీగ్రంథకృతిపతి నియోగి; చిల్లరి వెన్నయామాత్యుఁడు. అతఁడితనింగుఱించి ప్రస్తావించుపట్టున "షట్సహస్రకులోద్భవసచివులందు, సుకృతిఁగాఁ జేయు నాకొకసుకృతిఁ జేసి" అని యడిగినాఁడు. ఇతఁడును షట్సహస్రకులోద్భూతుఁడేయైనయెడల "పాకనాటింటివాఁడవు బాంధవుఁడవు" నని మామిడి సింగనమంత్రి శ్రీనాథునిగుఱించి బంధుత్వము కలపికొనినట్లీతఁడు నేదియో బంధుత్వము కలిపియే యుండును. అట్లు కలపికొనక తానొకఁడే యాఱువేలనియోగి యైనట్లాపద్యము చెప్పుచున్నది.

ఈకారణములచేత నిజస్థితి తెలియువఱకు వైదికుఁడనియె యనికొందము. గద్యలోని యమాత్యపదము ప్రమాదపతితమనుకొందము. కేతన మొదలగు నార్యులను నియోగియనియుం వైదికియనియుం జెప్పక వదలినట్లే యీకవింగూడ నట్లువదలక నియోగియని వ్రాయుటకు బలమైనకారణము చూపనందునఁ గవులచరిత్రను ప్రమాణముగాఁ దీసికొనవలదు.

శకుంతలాపరిణయము.

శృంగారశాకుంతలమను శకుంతలాపరిణయమును రచించినయాతఁడు పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి. కాశ్యపసగోత్రుఁడు. గాదనకుమారుఁడు. పెదవీరభద్రుని తమ్ముఁడు. ఈతనితల్లి నాగమాంబ. ఈకృతిపతి నివాసము బిట్రగుంటదగ్గఱ సోమరాజుపల్లె యని యుండుటచే నీతనిదియు నాయూరో తత్ప్రాంతగ్రామమో కావచ్చును. ఈమహాకవి కొన్నికారణములచే నియోగియనియుఁ గొన్నికారణములచే వైదికుఁడనియును గూడఁ దెలియఁబడుచున్నది. కాని యిదమిత్థమనుటకుఁ దగిన యుద్బోధకము లేవియుఁ గానరావు. గద్యములో గాదనామాత్యపుత్రయని వ్రాయుటతప్ప మఱియెందును నమాత్యుఁడని సూచించు భాగము లేదు. పద్యములయందుఁ దండ్రిని గాదనార్యుఁడనియుఁ దన్ను వీరనార్యుఁడనియు వాడినాఁడు. ఈయార్యపదము సామాన్యముగా వైదికులకే యుపయోగింపఁ బడుచున్నది. నియోగులకును లేకుండలేదు. పింగళి సూరనాదులు నార్యపదముం బ్రయోగించుకొని యుండిరిగాని వారు తమతండ్రికో తాతకో యమాత్యపదమును వాడియున్నారు. ప్రధానుఁడైన వైదికునకమాత్యప్రయోగమెటువంటిదో యమాత్యున కార్యపదప్రయోగము నట్టిదియే యని మాయభిప్రాయము. ఇదియునుం గాక పిల్లలమఱ్ఱి యను నింటిపేరుగలవారు మే మెఱిఁగినంతమట్టుకు వైదికులే కనఁబడుచున్నారు. అందు నీకవియునికిపట్టగు నాటనున్నవారెల్ల వైదికులే. వీరిలో పిల్లలమఱ్ఱి పూర్ణయ్య సిద్ధాంతిగారు మొదలైనవారు. ఈకవి యీగ్రంథమునకుఁ దరువాత వ్రాసిన జైమినీభారతమునందుఁ గూడ నీవిషయమును విశదపఱుపలేదు. ఇంతియ కాక యీగ్రంథకృతిపతి నియోగి; చిల్లరి వెన్నయామాత్యుఁడు. అతఁడీతనింగుఱించి ప్రస్తావించుపట్టున "వత్సవాస్రికులోద్భవసచివులందు, సుకృతిఁగాఁ జేయు నాకొకసుకృతిఁ జేసి" అని యడిగినాఁడు. ఇతఁడును వత్సవాస్రికులోద్భూతుఁడేయైనయెడల "పాకనాటింటివాఁడవు బాంధవుఁడవు" నని మామిడి సింగనమంత్రి శ్రీనాథునిగుఱించి బంధుత్వము కలపికొనినట్లీతఁడు నేదియో బంధుత్వము కలిపియే యుండును. అట్లు కలపికొనక తానొకఁడే యాఱువేలనియోగియైనట్లాపద్యము చెప్పుచున్నది.

ఈకారణములచేత నిజస్థితి తెలియువఱకు వైదికుఁడనియె యనుకొందము. గద్యలోని యమాత్యపదము ప్రమాదపతితమనుకొందము. కేతన మొదలగు నార్యులను నియోగియనియుం వైదికియనియుం జెప్పక వదలినట్లే యీకవింగూడ నట్లువదలక నియోగియని వ్రాయుటకు బలమైనకారణము చూపనందునఁ గవులచరిత్రను బ్రమాణముగాఁ దీసికొనవలదు.

శకుంతలాపరిణయము.

శృంగారశాకుంతలమను శకుంతలాపరిణయమును రచించినయాతఁడు పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి. కాశ్యపసగోత్రుఁడు. గాదనకుమారుఁడు. పెదవీరభద్రుని తమ్ముఁడు. ఈతనితల్లి నాగమాంబ. ఈకృతిపతి నివాసము బిట్రగుంటదగ్గఱ సోమరాజుపల్లె యని యుండుటచే నీతనిదియు నాయూరో తత్ప్రాంతగ్రామమో కావచ్చును. ఈమహాకవి కొన్నికారణములచే నియోగియనియుఁ గొన్నికారణములచే వైదికుఁడనియును గూడఁ దెలియఁబడుచున్నది. కాని యిదమిత్థమనుటకుఁ దగిన యుద్బోధకము లేవియుఁ గానరావు. గద్యములో గాదనామాత్యపుత్రుఁడని వ్రాయుటతప్ప మఱియెందును నమాత్యుఁడని సూచించు భాగము లేదు. పద్యములయందుఁ దండ్రిని గాదనార్యుఁడనియుఁ దన్ను వీరనార్యుఁడనియు వాడినాఁడు. ఈయార్యపదము సామాన్యముగా వైదికులకే యుపయోగింపఁబడుచున్నది. నియోగులకును లేకుండలేదు. పింగళి సూరనాదులు నార్యపదముం బ్రయోగించుకొని యుండిరిగాని వారు తమతండ్రికో తాతకో యమాత్యపదమును వాడియున్నారు. ప్రధానుఁడైన వైదికునకమాత్యప్రయోగమెటువంటిదో యమాత్యున కార్యపదప్రయోగము నట్టిదియే యని మాయభిప్రాయము. ఇదియునుంగాక పిల్లలమఱ్ఱి యను నింటిపేరుగలవారు మే మెఱిఁగినంతమట్టుకు వైదికులే కనఁబడుచున్నారు. అందు నీకవియునికిపట్టగు నాటనున్నవారెల్ల వైదికులే. వీరిలో పిల్లలమఱ్ఱి పూర్ణయ్య సిద్ధాంతిగారు మొదలైనవారు. ఈకవి యీగ్రంథమునకుఁ దరువాత వ్రాసిన జైమినిభారతమునందుఁ గూడ నీవిషయమును విశదపఱుపలేదు. ఇంతియకాక యీగ్రంథకృతిపతి నియోగి; చిల్లరి వెన్నయామాత్యుఁడు. అతఁడీతనింగుఱించి ప్రస్తావించుపట్టున "వత్సవాస్రికులోద్భవసచివులందు, సుకృతిఁగాఁ జేయు నాకొకసుకృతిఁ జేసి" అని యడిగినాఁడు. ఇతఁడును వత్సవాస్రికులోద్భూతుఁడేయైనయెడల "పాకనాటింటివాఁడవు బాంధవుఁడవు" నని మామిడి సింగనమంత్రి శ్రీనాథునిగుఱించి బంధుత్వము కలపికొనినట్లీతఁడు నేదియో బంధుత్వము కలిపియే యుండును. అట్లు కలపికొనక తానొకఁడే యాఱువేలనియోగి యైనట్లాపద్యము చెప్పుచున్నది.

ఈకారణములచేత నిజస్థితి తెలియువఱకు వైదికుఁడనియే యనికొందము. గద్యలోని యమాత్యపదము ప్రమాదపతిత మనుకొందము. కేతన మొదలగు నార్యులను నియోగియనియుం వైదికియనియుం జెప్పక వదలినట్లే యీకవింగూడ నట్లువదలక నియోగియని వ్రాయుటకు బలమైనకారణము చూపనందునఁ గవులచరిత్రను బ్రమాణముగాఁ దీసికొనవలదు.

నెన్నికఁ గను నెక్కు మద్వంశ మింతరవసుమ, తీర్థ్వరులలోన నాసకియిండ్లలోన
సంయమీశ్వరతిలక యిచ్చటికిమీఱు, చిరకృపామతిలోఁ బిల్చేయుటయును.

వ. అని బహుప్రకారంబు లాచరించి విరించినందనుననిచి కుమారుండు యువరాజపట్టభ
ద్రుండై సకలమహీచక్రంబు నవక్రపరాక్రమంబున ననన్యసామాన్య సౌజన్యంబునఁ
బాలనంబునం బ్రజలను లాలనంబున బంధులోకంబునుం బరమానందంబునొందఁ జ
రింప శకుంతలయుం దుష్యంతుఁడును బెద్దకాలంబు పూజ్యంబగు రాజ్యసౌఖ్యంబు ల
నుభవించుచుండె.

శా. కంజాటోపమధైర్య విభ్రమవతీకందర్ప దర్పద్విష
త్పుంజాతామృత ధామధీమహిత వాతాశ్యన్వయగ్రామణీ
మంజీరాంఘ్రిసరోజ పూజనమహీమందారలోకత్రయీ
మంజూషాహితకీర్తిమౌక్తిక సుధామాధుర్యవాగ్వైభవా.

క. హరికంతదంతిదంత, స్థిరకీర్తివిహార సకలధీజనవినుతా
గురుధిషణ ధర్మవినోదక, శరనిధిగాంభీర్య బంధుసముదీరితా.

మాలిని. నతతసుకృతభాజా సంతతశ్రీవిరాజా, క్షితిజనసురభూజా చింతితార్థ్యాగభోజా
ప్రతినవరవితేజా భవ్యశోభాసరోజా, హతవిమతసమాజా యన్నమాంబాతనూజా.

గద్య. ఇది శ్రీభారతీతీర్థ గురుచరణకరుణాలబ్ధసారస్వతపవిత్ర గాదయా
మాత్యపుత్ర యామాంకితామరవీరభద్ర పిళ్లలమఱ్ఱిపినవీరభద్ర ప్రణీతంబైన
శృంగారశాకుంతలకావ్యంబనుశకుంతలాపరిణయంబునసర్గంబును
జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీసుకుమారమణార్పణమస్తు.